

Kroppen som middel og symbol

En kvalitativ studie av unge jenters bearbeidelse av prestasjoner og kroppsidealer i dansen

Elisabeth Skaardal

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Det samfunnsvitenskaplige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2006

Forord

En masteroppgave er nå kommet til veis ende. I arbeidet med dette prosjektet har jeg mottatt råd og tips fra mange. Det er derfor flere jeg vil takke etter at oppgaven min nå er ferdig.

Tusen takk til de 9 jentene som stilte opp til intervju. Uten deres velvilje og positivitet ville ikke dette prosjektet blitt til.

En stor takk til min veileder Tove Thagaard for engasjement, konstruktive tilbakemeldinger, gode råd og for at du alltid har vært tilgjengelig underveis i skrivingen av oppgaven.

Sist, men ikke minst vil jeg takke familie og venner for gode samtaler, innspill og støtte. John-Inge, takk for dine oppmuntrende ord og tro på prosjektet mitt. Du har betydd mye.

Oslo, november 2006.

Elisabeth Skaardal

Sammendrag

Denne oppgaven handler om hvordan jenter gjennom dansen bearbeider prestasjoner og kroppsidealene. Studiens empiriske materiale består av kvalitative intervjuer av unge jenter i 16-18 års alderen som danser ballett og freestyle. En målsetning med oppgaven er å synliggjøre utfordringer jenter opplever i prestasjonspregede miljøer. Med dette ønsker jeg å få innblikk i hvordan jenters forventninger til prestasjoner og konkurranse former kroppsforståelsen, samt hvordan jentene iscenesetter kropp og utseende. Interessen for oppgavens tema er et inntrykk av at vår kultur er preget av et økt fokus på kroppen. Denne tendensen kan gjøre seg særlig gjeldende hos idrettsutøvere, som i tillegg opplever krav til kroppslige prestasjoner. Undersøkelser viser at kroppslig misnøye er et økende fenomen, og innenfor idretten er spiseforstyrrelser utbredt, i sammenlikning med befolkningen ellers.

Teoretiske perspektiver om kropp, kjønn og identitet representerer utgangspunktet for oppgaven. Relevante teoretiske bidrag er Frigga Haug (1990) *Moralens tvekjønn*. Anthony Giddens (1996) teorier om identitet i boken *Modernitet og selvidentitet*. I tillegg har Finn Skårderuds tanker om kropp og identitet vært nyttige bidrag i analysen. Det empiriske materialet presenteres gjennom 3 analysekapitler: *Prestasjoner, konkurranse og selyfølelse. Kroppsidealene, Utseende og image*.

Datamaterialet mitt viser at jentene har høye forventninger til kroppslige prestasjoner gjennom dansen. De uttrykker at krav og forventninger til prestasjoner ikke utløses av miljøet som sådan, men jentenes egne forventninger om å prestere godt. Det er mye som tyder på at kroppen representerer et individuelt prosjekt, hvor jentene arbeider hardt for å nå egne mål. På samme tid forholder jentene seg aktivt til kroppen, hvilket antyder at kroppen er et middel til å prestere i dansen. Mitt inntrykk er at kroppsliggjøringen blir synlig når jentene ikke mestrer dansen på samme nivå som de andre jentene. Balansen mellom å mislykkes og lykkes i kroppslige prestasjoner synes for flere av jentene å være vanskelig. Når jentene ikke når egne mål, har dette sammenheng med at jentene er misfornøyd med seg selv.

Et analytisk poeng er at jentene bearbeider kroppen i henhold til opprettholdelse av ønskede prestasjoner i dansen. Jentene har tydelige forestillinger om hvordan de iscenesetter kropp og utseende. Den slanke og veltrente kroppen er et viktig symbol på idealkroppen, som

indikerer disiplin og kontroll. Det kreves hard disiplinering for å bearbeide kroppen. Alle jentene bruker trening som et middel til å forme kroppen i henhold til gjeldene kroppsidealiser i dansen. For noen av jentene må kroppen i tillegg reguleres ved å ta i bruk "sunn slanking". Det vil si at jentene trener aktivt, samtidig som de opprettholder et stramt og sunt kosthold. Mitt inntrykk er at normer og regler for hvordan jentene bør bearbeide kroppen er internalisert i miljøet. Forventningene om å spise sunt og vise måtehold til godteri, reguleres ved at jentene passer på hverandre.

Utseende og image iscenesettes på ulike måter i ballett og freestylemiljøet. Ballettjentene anvender ofte joggebukse og presenterer seg selv med lite sminke. Freestylejentene iscenesetter utseende med mye sminke og utfordrende klær i dansen. Det kan virke som om freestylejentene i større grad enn ballettjentene, ønsker å dyrke et feminint utseende. Alle jentene i mitt materiale markerer avstand til "allmennjentenes" iscenesettelse av utseende. På denne måten uttrykker jentene at de ikke identifiserer seg med overdreven sminke og dyre merkeklær.

Innhold

FORORD	III
SAMMENDRAG	IV
INNHold	VI
1. INNLEDNING	1
1.1 TEMA OG BAKGRUNN	1
1.2 IDRETT OG PRESTASJONSPRESS	3
1.3 BALLETT OG FREESTYLE.....	4
1.4 PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING	5
1.5 OPPGAVENS STRUKTUR	6
2. TEORI	7
2.1 KROPPSPROSJEKTER	7
2.1.1 <i>Tilnærminger til kropp i sosiologi.....</i>	<i>7</i>
2.2 KROPPSPERSPEKTIVER REPRESENTERT I MODERNITESTEORIEN	9
2.3 KROPPSFORSTÅELSER.....	11
2.3.1 <i>Kroppsbilde.....</i>	<i>11</i>
2.3.2 <i>Kjønn og kropp.....</i>	<i>12</i>
2.3.3 <i>Kroppens tvetydighet.....</i>	<i>14</i>
3. METODE	17
3.1 METODEVALG	17
3.2 REKRUTTERING OG UTVALGETS BETYDNING	18
3.3 INTERVJU	19
3.3.1 <i>Operasjonalisering og intervjuguide</i>	<i>19</i>

3.3.2	<i>Prøveintervju</i>	20
3.3.3	<i>Gjennomføring av intervju og billedmateriale</i>	21
3.3.4	<i>Forskerrollen</i>	23
3.4	FRA TALE TIL TEKST	25
3.5	ANALYSE OG TOLKNING AV MATERIALE	25
3.6	ETISKE OVERVEIELSER	27
4.	PRESTASJONER, KONKURRANSE OG SELVFØLELSE	29
4.1	PRESTASJONSKULTUR	29
4.2	DANSEKONTEKSTEN.....	30
4.2.1	<i>”Det gode miljø og presset”</i>	30
4.2.2	<i>Konkurransen og relasjoner</i>	33
4.2.3	<i>”Prøver å være fornøyd”</i>	36
4.2.4	<i>Korreksjoner og karakterer</i>	38
4.3	KROPPENS UTSATTHET.....	40
4.3.1	<i>”Det lille ekstra”</i>	40
4.3.2	<i>”Kanskje lurt å trappe litt ned”</i>	41
4.4	OPPSUMMERING	43
5.	KROPPSIDEALER.....	45
5.1	KROPPSLIGGJØRING	45
5.1.1	<i>”Altså, ikke supertynne men tynne”</i>	47
5.1.2	<i>Langstrakte muskler</i>	50
5.1.3	<i>Fornøyd, men ikke overflødig fett</i>	52
5.2	KROPPSLIG DISIPLIN	54
5.2.1	<i>Matens tvetydighet</i>	54

5.2.2	"Bare prøve å begrense meg"	56
5.2.3	"Passe på hverandre"	58
5.3	"DEN SUNNE KROPPEN" VERSUS "DEN PRESTERENDE KROPPEN"	59
5.3.1	"Hvis du vil oppnå noe, burde du spise sunt"	59
5.3.2	Sunn slanking	61
5.4	KROPPSLIGE BEGRENSNINGER	67
5.4.1	"Mye som kan trenes opp"	67
5.4.2	Danseroller og vekt	69
5.5	OPPSUMMERING	70
6.	UTSEENDE OG IMAGE.....	72
6.1	Å SKAPE SEG SELV	72
6.2	BALLETT LOOKEN.....	74
6.2.1	Joggedress og "uten sminke"	74
6.2.2	"Stram hårtopp"	76
6.3	FREESTYLE LOOKEN	77
6.3.1	Sminke, glitter og selvbruning.....	77
6.3.2	"Ordner ikke alltid håret og sminken"	80
6.4	NORMALITET ELLER KROPPSLIG YTRING?.....	81
6.4.1	Dansejentene versus "de andre jentene"	81
6.4.2	"Svette og ikke helt fix"	84
6.5	OPPSUMMERING	86
7.	AVSLUTNING.....	88
	KILDELISTE.....	93
	VELEGG 1: INTERVJUGUIDE.....	96

VEDLEGG 2: FORESPØRSEL OM Å DELTA I INTERVJU	99
---	-----------

1. Innledning

Utgangspunktet for oppgaveprosjektet mitt var en interesse for kroppens betydning for unge jenter. Hvilke kroppsforestillinger, idealer og normer forholder jenter seg til i dag? Kulturens sterke føringer for hvordan den ”ideelle” kroppen skal formes, og økt kroppsmisnøye blant unge jenter, er viktige referansepunkt for oppgavens tema.

1.1 Tema og bakgrunn

Kroppssentrering og kroppens betydning for individet, defineres av Chris Shilling (1993) som individets bearbeidelse av ”kroppsprosjekter”. Fokuset på kroppen som individuelt prosjekt representerer en oppfatning av at individet selv er ansvarlig til å forme den ”ideelle” kroppen, i henhold til kulturens forestillinger om kropp og kroppslighet (Giddens 1996, Shilling 1993). Finn Skårderud (1991) mener at kroppen som individuelt prosjekt, streber etter det ideelle selvet gjennom å fokusere på kontroll og autonomi som kroppslige uttrykk. Individualisering av kroppen fremmer økt bekymring om hvordan kroppen skal formes og uttrykkes som individuelle identiteter (Shilling 1993:1).

Den massive informasjon fra media og omgivelsene, gir de unge en mengde impulser til å forme kropp og utseende etter gitte standarder (Kraft m. fl. 2001). Ulike helsetips i form av slanking og fysisk aktivitet har ført med seg ideen om den perfekte kropp, og kroppen blir et prosjekt man forholder seg til (Meurling 2003). Man kan også få inntrykk av at fokus på seksualisering og et urealistisk tynnhetsideal som gjenspeiles i reklame og media, legger føringer for hvordan de unge ønsker å fremstå.

Det råder ulike idealer for hvordan man bør ta vare på kroppen sin. Hva er så en ”riktig” kropp? Kulturens forventninger endres med jevne mellomrom, men det rådende kroppsideal i den vestlige kultur i dag er den slanke og veltrente kroppen (Bordo 1993:191). Selv om idealfiguren stadig blir slankere, viser virkeligheten at vekten blant ungdom har økt (Ung.no)¹. Sarah Grogan (1999:25) påpeker at kvinner flest i den vestlige kulturen uttrykker

¹ <http://www.ung.no/art/?id=1170>

misnøye om kroppens form og størrelse. Kroppsoptatthet og forstyrrede kroppsbilder som tidligere har vært kvinners arena, ytrer nå et press på dagens maskuline skjønnhetsideal², hevder Skårderud (2001). Kravene om idealkroppen blir synlig når ytre symboler indikerer personlig suksess og styrke. Kroppen blir dermed et redskap for å søke status og lykke (Skårderud 2001).

En viktig bakgrunn for denne oppgaven er studier som viser at jenter i større grad enn gutter er opptatt av hvordan de ser ut, og at flere er misfornøyd med hvordan kropp og utseende iscenesettes. Den nasjonale undersøkelsen "Ung i Norge" (2002)³, som er gjennomført av Norsk Institutt for Oppvekst, Velferd og Aldring (NOVA)⁴ viser at det er flere ungdommer som er misfornøyd med kroppsbilde i 2002 enn i 1992. Ingela Lunin Kvaem mener at kroppsforståelsen blant unge har forandret seg de siste ti årene (Nettavisen 2005)⁵. Det er nærliggende å tenke at den pågående fokuseringen på kroppen som et individuelt prosjekt skaper urealistiske idealer som er vanskelig å leve opp til. En mulig konsekvens av økt misnøye med kroppen, kan også bidra til at unge jenter får lavere livskvalitet og selvbilde (Kraft m. fl. 2001).

Det er i overkant av 100 000 som lider av en alvorlig spiseforstyrrelse i Norge (Christensen og Storhaug 1990). Kvinners overdrevne slanking og utvikling av spiseforstyrret adferd må ses som komplekse årsaksforhold. Samtidig hevder Skårderud (1991) at kroppsidealenes påvirkning kan øke jenters misnøye med kroppen, og at dette kan blant annet være en av årsakene til at kvinner utvikler spiseforstyrrelser⁶.

² I følge Skårderud (2001) er det maskuline ideal i endring. For å oppnå idealet om den maskuline kropp som presenteres i media, synes det at mannen må ta i bruk anabole steroider.

³ Undersøkelsen er gjennomført i 1992 og 2002 (10 års mellomrom). Utvalget (til sammen ca 120000) består av norsk ungdom i alderen 13-19 år.

⁴ <http://www.nova.no/subnet/UngiNorge/unginorge2002.htm>

⁵ <http://pub.tv2.no/nettavisen/spray/samfunn/article163118.ece>

⁶ I denne sammenheng bør ikke gutters forhold til kropp og slanking ignoreres. Det kommersielle presset på kropp og utseende er i dag økende. Antall gutter med spiseforstyrrelser viser store mørketall (Skårderud 2000).

1.2 Idrett og prestasjonspress

Min interesse for oppgavens tema springer også ut i fra statistikk og undersøkelser om idrett fra 1998, som viser at hele 20 % av de kvinnelige landslagutøverne hadde en form for spiseforstyrrelse⁷ mot 9% i befolkningen ellers (Borgen m. fl.2004). Er det slik at unge, aktive jenter i prestasjonspregede miljøer har et særlig anstrengt forhold til kropp og utseende? Jorunn Sundgot- Borgen (2004) har forsket på idrettsutøvere og spiseforstyrrelser. Hun vektlegger at det er en overhyppighet av spiseforstyrrelser i idretten der fokus på tynnhet og en spesiell vekt er fremtredende. I estetiske idretter som rytmisk sportsgymnastikk, turn og dans er det ofte uskreve regler som idealiserer den slanke utøver. ”Som idrettsutøver opplever man presset om å være slank som andre gjør, i tillegg blir kroppen en gjenstand for evaluering og prestasjon. På samme tid vil idretten og prestasjoner være avhengig av kroppene deres” (Borgen m. fl. 2004).

Forskning om idrett har blant annet fokusert på sammenhengen mellom idrett og sosialisering. Dette er dokumentert gjennom den nordiske idrettssosiologiske forskningen (Fasting og Sisfjord 2003). I denne sammenheng er jeg interessert i forskningsresultater og statistikk som viser et stort omfang av spiseforstyrrelser i prestasjonspregede idretter, som aktualiserer behovet for å utforske jenters forestillinger til prestasjoner, kropp og utseende innenfor denne type miljøer. Oppgaven vil fokusere på jenter som driver aktivt med dans i form av ballett eller freestyle. Med dette ønsker jeg å peke på noen utfordringer og krav som unge jenter opplever i et dansemiljø. Ved å studere jentenes forventninger til prestasjoner i dansen, får vi et godt utgangspunkt for å forstå jentenes iscenesettelse av kropp og kjønn. For å få kjennskap til hvordan jentene håndterer utfordringene og kulturelle idealer i dansen, vil mitt hovedfokus være jentenes forestillinger og opplevelser av kropp, og hvordan de bearbeider idealene om kroppen.

For å utdype hva som ligger til grunn for min forståelse av oppgavens begrep av ”idrett”⁸, vil jeg henviser til Seippel (2002). Han mener at vi ikke kan lage en ensidig definisjon av idrett,

⁷ Spiseforstyrrelser defineres i 2 kategorier. Subkliniske spiseforstyrrelser: uspesifiserte spiseforstyrrelser og kliniske spiseforstyrrelser: anorexia nervosa og bulimia nervosa. I spiseforstyrret atferd inngår alt fra det å ha et for restriktivt energiinntak, overspisingsperioder og bruk av ekstreme vektreguleringsmetoder (Borgen m. fl. 2004).

⁸ I denne oppgaven vil jeg benytte begrepet dans. Overordnet definisjon er i følge Seippel (2002:8) idrett.

men på den ene siden kan idrett ses som prestasjon og konkurranse, og på den annen side kropp og fysiologi (Seippel 2002:8). I denne oppgaven er jeg ikke interessert i å fremheve dansen i seg selv. Derimot blir dansekonteksten med dets krav til prestasjon og konkurranse viktig for så å forstå jentenes forestillinger og opplevelser om kropp og deres håndtering av kroppen.

1.3 Ballett og freestyle

Tema for denne oppgaven er å utforske unge jenters kroppsforestillinger i en prestasjonspreget kultur. For å finne mer ut av hvordan jenter bearbeider kropp og kjønn, mener jeg at dansemiljø som freestyle og ballet er to velegnede miljøer som kan belyse flere aspekt av kroppsforståelse. Jeg er opptatt av å rette oppmerksomheten mot jentenes forståelse og erfaringer. I et dansemiljø kan jentenes kroppsforståelse forstås ut fra et ønske om bedre prestasjoner, likeledes vil idealer i miljøet få betydning for jentenes kroppsforestillinger. Jeg vil her kort presentere de to dansemiljøene jeg har valgt å studere.

Det ene dansemiljøet er representert med jenter som tilhører et ballettmiljø, som danser klassisk ballett og jazzdans. Jentene går på videregående skole med dans som fordypningsfag. Det vil si at de trener 16 timer på skolen i uka og flere av jentene danser også på fritiden. For noen av jentene vil dette innebære mer enn 25 timer trening i uka. Et karakteristisk trekk er at alle har valgt å satse aktivt på dansen, og at jentene er i en fase av livet hvor det meste av hverdagen omhandler dans. Flere av jentene trener til ulike forestillinger, men ballett er ikke en idrettsgren hvor det utøves konkurranser. Klassisk ballett stiller krav til koordinasjon, teknikk og styrke, og flere av danseøvelsene tøyser kroppen til det ytterste av hva den kan klare. Klassisk ballett kjennetegnes ved sin utovervridning av føttene i 180 grader. Flere av jentene synes det er bedre å danse jazzdans, som er en friere form for dans.

Den andre gruppen jeg har studert tilhører freestylmiljø. Jentene har danset fra de var små og avslutter ofte sin dansekarriere rundt 20-25 års alderen. Jentene i mitt materiale går også på videregående skole med dans som fordypning, i tillegg trener de freestyle på en danseskole to ganger i uken. Til sammen trener jentene fra 16 timer og oppover i uka. Freestyle er i hovedsak en konkurranseidrett, hvor man konkurrerer mot hverandre. Jentene i

mitt materiale er med på ca en konkurranse i måneden. I konkurransene danser jentene enten alene eller i par og som gruppe, altså flere dansere. Denne dansestilen har blitt populær og tiltrekkes av ungdom med sans for rytmer og moderne tecnomusikk.

1.4 Problemstilling og avgrensning

Denne oppgaven er basert på intervjuer med unge jenter i 16-18 års alderen som tilhører to dansemiljøer. Jeg har valgt å konsentrere meg om hvordan jentene iscenesetter prestasjoner, kropp og utseende. Det vil si at jeg ønsker å få en forståelse av deres erfaringer og kunnskap om hvordan de forholder seg til kroppen (Widerberg 2001:59). Det er ikke dansen i seg selv som er oppgavens anliggende, men de sosiale og kulturelle betingelser som dansemiljøet utgjør. Mitt hovedfokus vil da rette seg mot jentenes kroppsforståelse, og hvordan kroppen ivaretas i treningen. I teorikapitlet vil jeg ta for meg perspektiver på kropp, kjønn og identitet. Oppgavens teoretiske anliggende er i hovedsak begrunnet med sosial konstruktivistisk forståelse av kroppen. Jeg benytter i denne oppgaven begrepet *bearbeidelse* om de forventninger og ulike metoder som trening, kosthold og slanking som jentene tar i bruk for å oppnå en ideell kropp.

Oppgavens hovedproblemstilling:

Hvilken kroppsforståelse har unge jenter som driver aktivt med dans, og hvordan forholder de seg til, og bearbeider kroppsidealene i et prestasjonspreget dansemiljø?

Denne problemstillingen kan konkretiseres i tre spørsmål:

Hvordan opplever jentene forventningen om prestasjon og konkurranse i dansemiljøer, og hvordan gjenspeiles disse forventningene i jentenes selvoppfatning?

Hvilke kroppsidealene opplever jentene at dansemiljøet representerer, og hvordan bearbeider jentene sin forståelse av kroppen?

Hvordan iscenesetter jentene utseende og image?

1.5 Oppgavens struktur

I kapittel 2 vil jeg redegjøre for oppgavens teoretiske rammeverk. Først vil jeg gi en kort presentasjon av kroppen i sosiologien. Videre vil jeg presentere perspektiver på kropp, kjønn og identitet. Kapitlet danner utgangspunkt for analysen.

Kapittel 3 tar for seg mine metodiske refleksjoner, valg av metode, rekruttering av informanter og intervjusituasjon. Jeg reflekterer over min rolle som forsker, for deretter å peke på noen etiske overveielser som gjør seg gjeldende i prosjektet.

I kapittel 4 begynner presentasjonen av analysen og det empiriske materialet. Denne delen består av tre kapitler, hvor kapittel 4 beskriver jentenes opplevelser og utfordringer i dansekonteksten. Her diskuterer jeg blant annet jentenes forhold til prestasjoner og konkurranse.

Kapittel 5 – omhandler hvordan jentene forholder seg til kropp og idealer i dansekonteksten, og hvilken betydning dette får for jentenes bearbeidelse av kroppsforståelsen.

Kapittel 6 – det siste kapitlet i analysedelen viser hvordan jentene iscenesetter utseende og image.

Kapittel 7 – Avsluttende kommentarer.

2. Teori

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for en teoretisk bakgrunn som belyser teoretiske perspektiver på kropp, kjønn og identitet. Disse perspektivene er tett sammenvevd og anvendes og studeres i en sosial og kulturell kontekst. Først vil jeg peke på noen sentrale perspektiver som sosiologien benytter for å tilnærme seg kroppen. Deretter vil jeg presentere modernitetsteorier, som et utgangspunkt for å forstå jentenes ambivalente forhold til kropp og identitet i det moderne. Videre vil jeg redegjøre for perspektiver på kropp og kjønn, som kan gi forståelse av jentenes kroppsforståelse. Til sist synes jeg det er fruktbart å peke på kroppens betydning i kulturen, blant annet hvordan kroppen representerer et tvetydig prosjekt som individet forholder seg tvetydig til.

2.1 Kroppsprosjekter

2.1.1 Tilnærminger til kropp i sosiologi

I *The body and social theory* (1993) peker Chris Shilling på kroppens betydning i sosiologien. Klassikerne i sosiologien så ikke kroppen som et viktig sosialt tema, og i følge Shilling har sosiologien benyttet lite anvendelige kroppsprosjeper (Shilling 1993:24). Kroppens betydning som fraværende, kan i denne sammenheng peke på at kroppen representerer biologi og natur, som ble ivaretatt av naturvitenskaplige perspektiver (Fürst 1990:1). I følge Shilling (1993:10) bør en helhetlig forståelse av kroppen bygge på oppfatningen av kropp som både materielt, fysisk, og biologisk, og som ikke reduserer kroppen til sosiale prosesser. Den sosiologiske tilnærmingen til kroppen som et sosialt og kulturelt fenomen ble først viet oppmerksomhet ved kroppssentreringen i det senmoderne samfunn. Shilling definerer dette nye fokuset på kroppen som et kroppsprosjekt, hvor individet bearbeider og former kroppen (Shilling 1993:4). Kroppsprosjektet representerer særlig individets konstruksjon av den sunne kropp, og bevisstheten om at kroppen er et symbolsk uttrykk for identitet (Shilling 1993:5). Han uttrykker at individet i samfunnet står i en posisjon av tvil og kunnskap om hva kroppen betyr og hvordan vi skal kontrollere den. Dette medfører at kroppen blir en gjenstand for valg og muligheter (Shilling 1993).

Det finnes i dag en rekke sosiologiske perspektiver på kropp. De kroppslige erfaringer individet gjør betraktes ofte i sammenheng med den handlende og erfarte kroppen. I denne fremstillingen vil jeg forsøke å se sosiologiens tilnærminger til kropp i et lys av individets frihetsgrad i henhold til prestasjoner og kroppsidealene i dansen. Jeg vil her peke på noen sentrale retninger.

Kroppen har blitt til gjenstand for diskusjon, og i den klassiske sosiologien har subjekt og objekt perspektivet hatt ulike referanserammer. Den franske filosofen Maurice Merleau-Ponty⁹ er en av de fremste representanter i fenomenologisk tenkning. Hans kroppsfilosofi peker på at kroppen både er subjekt og objekt, hvor dualismen blir et uttrykk for kroppens tvetydighet. Individet erfarer kroppen i verden, og på den annen side er kroppen knyttet til sitt eget univers (Fürst 1995:24-26). Merleau-Ponty forstår individet samtidig som et jeg og et meg, i spennet mellom jeg`et og meg`et, ligger selvopfatningen (Duesund 1995:67). Den fenomenologiske tenkningen fokuserer på den "levde kroppen", ideen om at individets bevissthet er inkorporert i kroppen (Nettleton og Watson 1998:9). Betegnelsen den "den levde kroppen" anvendes av Merleau Ponty, og forklarer kroppen som en dynamisk og erfarende kraft. Denne kroppsforståelsen er ikke determinert, og kroppen fremstår ikke som objektiv og tingelig (Duesund 1995:31).

Den konstruktivistiske tilnærmingen til kroppen bidrar til å forstå kroppen i lys av sosial og kulturell påvirkning. Bengts (2000:17) fremhever Michel Foucault og Erving Goffmann som to innflytelsesrike representanter for sosial konstruktivisme.

Foucault var også opptatt av "levd erfaring", men til tross for dette ignorerer han den fenomenologiske retningen (Shilling 1993:80)¹⁰. Foucaults analyser av kroppen som skapes ut i fra rådende diskurser, har vært en kilde til å studere kroppen som sosialt konstruert. I følge Foucault er ikke kroppen determinert av biologi, men kroppens fremtreden kan studeres som et produkt av ulike maktperspektiver. Den menneskelige biologien som forskjellen mellom mann og kvinne er sosialt konstruert, makten inkorporerer kroppen og skaper kjønnete og føyelige identiteter (Shilling 1993:79-80).

⁹ Her referer jeg til hva Elisabeth Fürst (1995) i *Mat- et annet språk* og Liv Duesund (1995) i *Kropp, kunnskap og selvopfatning* skriver om Merleau Ponty.

¹⁰ Her referer jeg til hva Chris Shilling i boken *The body and social theory*, skriver om Michel Foucault.

Interaksjonistisk kroppsforståelse er også en sentral forskningstradisjon, og denne er inspirert av Erving Goffman. I hans teorier blir kroppen et sentralt felt for sosial samhandling. Kroppslige praksiser begrunner valg og måten individet iscenesetter kroppen (Nettleton og Watson 1998:8). I boken *The presentation of self in everyday life* eller *Vårt rollespill til daglig* (1992) studerer Goffman hverdagslivets samhandling, hvor individet spiller roller som er i tråd med de normer og regler som situasjonen man spiller rollen i (Goffman 1992). I menneskelig samspill blir det viktig for individet å opprettholde det sosiale selvet eller handle i henhold til normaliteten. Goffman benytter begrepet ”normal fremtreden”, som representerer de nøye kontrollerte manerer for riktig oppførsel. (Giddens 1996:74). Goffmans perspektiver er anvendelige for å forstå hvordan jentene i mitt materiale ønsker å fremstille kropp og utseende gjennom dansen. Med tanke på at kropp og utseende tillegges en spesifikk mening som bærer av informasjon, blir det dermed viktig for individet å presentere seg selv i henhold til det ideelle.

2.2 Kroppsperspektiver representert i modernitesteorien

I dagens sosiologi blir kroppen tematisert gjennom modernitetstenkning, hvor kroppen oppfattes som uttrykk for sosial identitet og tilhørighet (Shilling 1993, Giddens 1996). I boken *Modernitet og selvidentitet* (1996) hevder Anthony Giddens at det moderne samfunn innvirker på individets formbarhet. Kroppen disponeres for muligheter og valg, samtidig legges det føringer for hva som aksepteres. I denne sammenheng forklarer han at vi har en rekke ulike fortolkningsmuligheter, slik at det i større grad er vanskelig å ta standpunkt eller velge (Giddens 1996). Giddens teorier bygger på selvet som et refleksivt prosjekt:

Selvidentitet er ikke et særlig træk eller en samling av træk, som individet besitter. Den er selvet som det refleksivt forstås af personen på baggrund af vedkommendes biografi. Identitet forudsætter i denne forstand stadig kontinuitet, som den refleksivt fortolkes av agenten (Giddens 1996:68).

Kroppen er et refleksivt prosjekt, i så måte er selvet kroppsliggjort. Det er derfor viktig hvilken måte kroppen presenteres for opprettholdelsen av det refleksive prosjekt. Giddens poengterer med dette er at individer i det senmoderne samfunn disponerer og former sine egne kropper på en ønskelig måte.

Et annet relevant perspektiv hos Giddens (1996:79) at individet forholder seg til ulike regimer¹¹, hvilket representerer innlærte praksiser. Regimene synliggjøres i form av en symbolsk ytring av kroppen og styres av individets selvdisiplinering. Giddens mener at regimene ikke styres utelukkende av samfunnets sosiale normer og regler, i så måte vil regimene styres av personlige tilbøyeligheter og vaner (Giddens 1996:79). Et ekstremt kroppsregime som kommer til uttrykk, hvor individet har behov for kontroll og opprettholdelse av selvidentitet, er regimet ”slanking”. Giddens hevder at spiseforstyrrelser særlig rammer unge kvinner. En av årsakene til problemet kan forklares ved at kvinner skal fremstå som fysisk tiltalende, i tillegg at ungdomsfasen er turbulent. Kvinnens fokus på kroppslig fremtreden og den refleksive selvkontrollen innebærer et sterkt behov for å skape sin egen livsstil i henhold til sin selvidentitet (Giddens 1996:127-128).

Kirsten Drotner (1993:170-192) fremstiller i boken *Dobbeltblikk på det moderne*, noen refleksjoner for hvordan unge kvinner opplever og håndterer hverdagen i en postmoderne verden. Hennes ambisjon er å synliggjøre at dagens kvinner lever med modernitetens dobbelte identitet, hvor dette kommer til uttrykk på flere livsarenaer, og som et livsprosjekt. I denne fremstillingen er jeg interessert i å peke på Drotners beskrivelse av kvinnens dobbelte identitet i prosjektet med å forme kroppen. I denne dobbeltheten som unge kvinner opplever, oppstår det grunnleggende ambivalenser som preger hvordan de lever sine liv. Denne ambivalensen blir særlig synlig i skjæringspunktet fra ungdom til voksen alder. Drotner hevder at balansegangen mellom kontroll og nytelse stiller krav til utfordringer. Hun skriver:

Forholdet mellom hengivelse og kontroll gjennomspiller unge kvinner i deres hverdagskultur, og en del av dem synes i dag at ændre spillereglene. De anvender de mer mangfoldige og mangetydige kulturelle symboler til at finde nye balancer i kvindelighedens ambivalenser (Drotner og Rudberg 1993:190).

Unge jenter stilles ovenfor valg og avgjørelser som kan oppleves som et realitetspress. Å mestre kroppen ses som et uttrykk for individualisering av kroppskulturen. Et fremtredende fokus er hvordan individet kan skape kontroll over kroppen, i en ellers uoversiktlig identitetsskapning (Drotner og Rudberg 1993:170-192).

¹¹ Giddens peker på ulike regimer som mat, klær og trening, slanking og seksualitet (Giddens 1996:79). Regimer: regulerende og regelmessige atferdsformer med betydning for bevarelsen eller dyrkelsen av kroppslige trekk (Giddens 1996:279).

Drottners perspektiv på unge kvinners dobbelthet, gir en forståelse som er relevant for mitt materiale. I denne fremstillingen kan dobbeltheten som jentene opplever komme til uttrykk som ambivalenser i forhold til hvordan de skal forme kroppen og hvordan jentene skal iscenesette kroppen for å bedre prestasjoner i dansen.

2.3 Kroppsforståelser

2.3.1 Kroppsbilde

Ingela Lunin Kvalem hevder at de unges kroppsbilder er i endring og at flere unge er misfornøyd med sitt utseende (jf. innledning). Den fysiske kroppen har høy aktualitet i det moderne samfunn, likeså har dette innvirkning på individets oppfattelse av seg selv. Sara Grogan (1999) illustrerer i boken *Body image*, hvordan menn, kvinner og barn agerer på egen kropp. Grogan peker på at det er stor kroppsmisnøye blant kvinnene i den vestlige verden, og hvor misnøyen omhandler kvinnekroppens størrelse og vekt. Hennes studien av kroppen refererer til kroppsbilde i et psykologisk fenomen, samt at det er påvirket av sosiale forhold. I denne sammenheng defineres kroppsbilde som ”personenes oppfattelse, tanker og følelser om hans eller hennes kropp” (Grogan 1999:1). Kroppsbildet danner utgangspunkt for tre dimensjoner. Den første beskriver kroppen som fysisk med ytre overflatesymboler, som høyde, vekt, kjønn og alder. Den andre dimensjonen av kroppsbildet handler om individets evaluering og opplevelse av kroppen, og den tredje peker på individets selvbevissthet om kroppens form og størrelse. Grogan peker på at kroppsbilde fremstår som elastisk og står i endring ved at ny informasjon oppstår. Særlig fremmer mediebilder endring i hvordan individet evalueres og oppfattes. Samtidig gjør hun oppmerksom på at kroppsforståelsen dannes gjennom sosial erfaring (Grogan 1999:1-3). Kroppsbildet jentene har av seg selv, virker inn på selvfølelse og hvordan vi oppfatter oss selv i sosiale relasjoner. Når kropp og utseende ikke lever opp til idealene, får dette negative følger for selvoppfatningen. Studien ”Kroppsbilde og depressive tanker”, påviser at ungdom med et dårlig kroppsbilde har høyere nivåer av depressive tanker (Kraft m. fl. 2001).

2.3.2 Kjønn og kropp

Det finnes ulike måter å forstå kropp og kjønn. I denne fremstillingen vil jeg peke på noen teorier som er relevante for å få innsikt i hvordan jentene i mitt materiale bearbeider kropp og utseende. I sosiologisk og feministisk forskning oppfattes kjønn som, *hvordan man gjør kjønn* i praksis. Et kjønnsperspektiv skal forsøke å forstå hvordan individet kroppsliggjøres, i termen av mannlighet og kvinnelighet. Widerberg (1992) viser at et relasjonsperspektiv gir en forståelse av hvordan vi gjør kjønn i relasjoner til andre:

Et relasjonsperspektiv innebærer at man ser kjønn som et resultat. Kjønn er med andre ord ikke noe fastlagt som ligger der og venter på å bli oppdaget, men noe som blir til i ulike mellommenneskelige relasjoner (Widerberg 1992:289).

For Widerberg er det sentralt å vise at kjønn utformes i forhold til de relasjoner vi er en del av, og at fokuset ikke er på kjønnene i seg selv (Widerberg 1992:289). Oppgavens teoretiske perspektiv på kjønn vil bidra til en forståelse om at våre kjønnede identiteter har ulike forventninger og idealer som utgangspunkt for å forme kroppen. Et rådende kroppsideal hos kvinnen er den slanke og veltrente kroppen, mens hos mannen er en veltrent og muskuløs kropp et viktig kjønnssymbol i forhold til estetiske idealer (Bordo 1993).

I stadig sterkere grad har kroppens størrelse og form blitt en markør av personlig, intern orden (uorden) - et symbol på individets emosjonelle, moralske eller spirituelle tilstand (Bordo 1993:193)¹².

Susan Bordo fremstiller her et viktig poeng. Når den kvinnelige kropp uttrykker ideelle symbol som tynnhet og fasthet, er dette et tegn på hennes moralske tilstand. Ulla Britt Lilleaas (2004:36) viser i artikkelen "*Maskulinitet, sport og forbudte følelser*", hvordan forestillingen om en slank og veltrent kropp er viktig idealer for mannen. Mitt sentrale fokus er å utforske hvordan jentene i mitt materiale forholder seg til idealene i praksis, og hvilke måter jentene uttrykker kvinnelighet gjennom idealer og forventninger gjennom dansekulturen.

Toril Moi har skrevet boken *Hva er en kvinne* (1998). Her tar hun utgangspunkt i Simone de Beauvoirs eksistensialistiske filosofi. Et sentralt poeng hos Beauvoir at "man er ikke født ikke kvinne, man blir det" (Moi 1998:107). Denne oppfatningen bygger på at kjønnsideidentiteten ikke er naturgitt, men at kvinnen formes og skapes til å bli en kvinne.

I denne sammenheng forstås kroppen som en situasjon, og denne tanken illustrerer hvordan kroppen former individets erfaringer og forståelse av seg selv og omverden, i de situasjoner kvinnen deltar i. Det er i samspill med andre mennesker, at kroppen erfares og formers. De kroppslige kjønnsforskjellene har tilknytning til vår levde erfaring, på samme tid vil levde erfaring identifiseres med andre faktorer og nødvendigvis ikke være forbundet med kjønnsforskjeller. Moi skriver:

Å analysere levde erfaring er å ta utgangspunkt i det erfarende subjektet, forstått som alltid situert, alltid kroppsliggjort, men alltid i besittelse av en dimensjon av frihet. Subjektivitet er verken en ting eller en indre, følelsesmessig verden. Det dreier seg heller om vår måte å være i verden på (Moi 1998:118).

I min fremstilling er jeg opptatt av å forstå jentenes kropp som en situasjon. Denne betraktningen er egnet til å få en forståelse av jentenes erfaringer og opplevelser av kroppen situert innenfor dansekonteksten.

Bordo (1993:204) påpeker at i feministisk litteratur er det vanlig å hevde at kvinner i større grad enn menn er påvirket av kropp og skjønnhetsidealer. Frigga Haug (1990) tydeliggjør hvordan menn og kvinner kjønnnes ved at de har ulike moralske forventninger. Haug retter fokus på betydningen av kjønn, kropp og moral i artikkelen *Moralens tvekjønn* (1990:15-19). Her beskriver hun forestillingene om moralen som en anstendighet og skikkelighet, som individet må forholde seg til. En moralsk kvinne gjenkjennes ved måten hun forholder seg til sin kropp på. Kvinnekroppen stilles først og fremst ovenfor moralske og gitte standarder for hvordan hun skal forme kroppen. Hennes kroppslige disiplinering finner sted gjennom en underordning i forhold til seksualmoralens normer og regler. Menns moralske status er derimot, forventninger som er rettet mot eiendom og hvorvidt de håndterer arbeidslivet. Haug skriver:

Men de samme verdiene har ulik betydning for hvert kjønn, de referer til ulike praksiser og krever en annen atferd. Moralens oppfordrerer begge kjønn til orden (...) Således er moralen en ekstrem kraft som adskiller kjønnene. For menn dreier det seg om eiendom og for kvinner om kroppen (Haug 1990:18-19).

Kvinnens bearbeidelse av kroppen har betydning for den moralske sosialiseringen. Haug (1990:23-25) beskriver dette som en kroppssentrering hvor sosialiseringen befatter all

¹² Min oversettelse.

kroppslig aktivitet, hvor kroppsligheten danner grunnlag for kvinners identitet. Oppfatninger om hvordan kvinnen skal forme kroppen står ovenfor en polarisering:

På den ene siden har vi den sosiale gruppen, og integrasjonene i denne er knyttet til lydig atferd, som er sentrert rundt kroppen og dens normalitet. På den annen side har vi kroppens vellyst og nytelse (Haug 1990:24).

Kvinnens iscenesettelse av kroppen skaper imidlertid en ambivalens omkring kvinnekroppen og dens valgmuligheter.

Haug (1987) teorier i boken *Female sexualization*, beskriver hvordan kroppen er underlagt sosial kontroll. Gjennom sosialiseringen internaliserer kvinner normer for hvordan den kvinnelige kropp skal formes. Karin Widerberg (1995) bygger på Haugs minnearbeidsmetode i boken *Kunnskapens kjønn*. Widerberg hevder at hvordan individet signaliserer kroppen på, er en måte som indikerer mestring av livssituasjonen. En slik sosialisering av kroppen gir grunnlag for at kvinner kan erverve anerkjennelse og respekt fra omgivelsene (1995:151).

2.3.3 Kroppens tvetydighet

I boken *Mat – et annet språk* beskriver Elisabeth Fürst (1995) individets forhold til mat, som danner grunnlag for hvordan kvinneligheten og kjønnsforholdet utformes. Fürst er opptatt av teoriene til Haug om sosialisering til kvinnelighet. Hun vektlegger at kroppen som både objekt og subjekt kan forstås som et tvetydig prosjekt, hvor kroppen blir offer for den annens blick som underlegges kontroll, og på den annen side hvor individet iakttar den selvbestemmende kropp (Fürst 1995:56). Denne tvetydigheten omkring kropp kommer tydeligere til uttrykk og er mer konfliktfylt hos kvinner enn hos menn (Fürst i Skårderud 1998:143). Fürst (1995:339) griper dette poeng ved å se hvordan den kroppsliggjorte tvetydigheten kommer til uttrykk ved at et overveiende flertall av kvinner har spiseforstyrrelser.

Marie Sundberg (2003:98) tar også utgangspunkt i kroppens tvetydighet. Sundberg omtaler dette som et ”kvinnelige paradoks” i artikkelen ”Att bli kvinna på den manliga idrottsarenan”. Mediediskursen om den slanke og vakre kvinnen håndteres som et kvinnelig ideal. Når kvinnen trer inn i på den tradisjonelle mannlige arenaen (idretten), konfronteres hun med maskuline forestillinger om kroppslighet. I denne motsetningsfylte diskurs oppstår

spenninger mellom det mannlige og kvinnelige, og kvinners kroppsliggjøring står ovenfor disiplinering og kontroll. Bordo (1993) mener at det er vanskelig for kvinnen å forholde seg til det ”dobbelte budskap”, og forklarer anoreksi som en kroppsliggjort protest som tvinger kvinnen til utøvelse av disiplin over kroppen (Sundberg i Meurling 2003:98).

Idretten har gjennom et fysisk og kroppelig fokus, innflytelse på forestillingene om kroppen. Idretten skaper en norm for hvordan menn og kvinner iscenesetter kropp (Sundberg i Meurling 2003) Hvordan jentene forholder seg til kroppen er et gjennomgående tema i min oppgave, og det er relevant i denne sammenheng hvordan tvetydigheten kommer til uttrykk i jentenes situasjon og deres forhold til kroppen. Jeg vil fokusere på jentenes erfaringer om deres forhold til idealer og kropp, generelt i samfunn og spesifikt i dansen, og om hvordan de ulike normene for kvinnelighet får betydning for jentenes bearbeidelse av kroppen. Mitt anliggende er å forsøke å gripe noen av jentenes opplevelser og forestillinger som signaliserer en ambivalens i hvordan jentene iscenesetter kroppen.

I *Den åpne kroppen* (1998) presenterer Jorun Solheim kvinnekroppen som en symbolsk konstruksjon i den moderne kultur. Kroppen som kulturell mening får betydning for erfaringer og opplevelser. Solheim skriver om kroppens betydning i kulturen:

Kropp og kulturell mening er knyttet sammen- hvordan kroppen kan sies å fungere som et særegent informasjonssystem, et symbolsk meningsunivers (...) Eller rettere sagt, som bærer av symbolsk meningsunivers, fordi kroppslige erfaringer og opplevelser nettopp ikke er meningsfulle ”i seg selv” - de tilskrives og får derimot mening og betydning innen en bestemt sosial og kulturell sammenheng (Solheim 1998:60).

Solheim synliggjør her ”hvordan våre kropper skrives inn i kulturen, samtidig som kulturen skriver seg inn i kroppen” (ibid. s.61). I min oppgave er det relevant å se hvordan dansekulturen med dets forventninger til prestasjoner og ytelse, har betydning for jentenes bearbeidelse av kroppen.

Solheim fremhever også hvordan kroppen kan forstås som et felt for grenseopplevelse. Både menn og kvinner forholder seg til den åpne kroppen, men Solheim hevder at kvinnens kropp står ovenfor en tvetydighet, hvor kroppen mangler grenser. Kvinnens kropp er anatomisk mer synlig, og den fysiske og symbolske kroppen er gjenstand for fokus i vår kultur. I følge Solheim er den åpne og grenseløse kvinnekroppen en naturliggjort sosial konstruksjon, og har betydning for symbolsk meningsdannelse (Solheim 1998:69).

Kroppen vitner om de verdier og normer som samfunnet er en del av hevder psykiater Finn Skårderud og psykolog Per Johan Isdahl:

Kroppen i kulturen blir et redskap for å kommunisere nettopp om kulturen selv, om dens grenser, normer og estetiske idealer. Kroppen er ikke minst individets redskap for å kommunisere- til seg selv og til andre- om det som kalles identitet (Skårderud og Isdahl 1998:7).

I sitatet ovenfor rettes oppmerksomheten mot hvilken betydning og evne kroppen har å uttrykke seg som en identitetsmarkør i kulturen. Ved å ta utgangspunkt i kroppen, forstår vi hvordan kroppen er bærer og formidler av kulturelle symbol i det moderne.

I boken *Sultekunstnerne- kultur, kropp og kontroll*, påpeker Skårderud (1991:10) at ”det overordede perspektiv på individet forteller om kroppens endeløse konfrontasjon mot det moderne som det grenseløse” (ibid.). Kroppen synliggjøres som symbolverdi i samfunnet og disiplineringen av kroppen blir viktig i hvordan kroppen bearbeides. Skårderud (1991:41) mener at disiplineringsprosjekter av kroppen kommer til uttrykk gjennom krav til skjønnhet, sunnhet og prestasjoner i idrett. Kulturens dobbelthet om at kvinnen skal bearbeide idealene om sunnhet og skjønnhet, styres av moralske normer som selvkontroll.

Forventningene om den sunne og perfekte kropp legger press på hvordan de unge skal bearbeide kropp og utseende. En utfordring er at det kommersielle presset legger føringer for hvordan de unge skal fremstå (Skårderud 1991:10). Det kommersielle presset representeres gjennom medienes fokus på ”mestring, kontroll, kosthold, streng sunnhet og atter sunnhet”. I følge Skårderud vil bearbeidelsen av kroppen oppleves som et ”krysspress” for unge jenter, hvor valg og muligheter er større enn de faste normene. Dette stiller krav til individet om å forme sin egen identitet (ibid. s. 41).

Innenfor en kultur representeres det til en hver tid rådende og dynamiske normer for hvordan individet skal forme kroppen. Den naturvitenskaplige tenkemåte alene, legger begrensninger for hvordan vi forstår kjønn. Sosiologiske teorier fremhever en forståelse av hvordan kropp, kjønn og identitet er tett sammenvevd. Dette kapitlet fokuserer på perspektiver om kropp, kjønn og identitet. Teoretikerne som er presentert i denne fremstillingen, beskriver perspektiver om kroppen i posisjonen mellom det konstruerte og det gitte. For å gripe jentenes forståelser om kroppen orienterer jeg meg mot denne helhetsforståelse av kroppen.

3. Metode

3.1 Metodevalg

Formålet med denne oppgaven er å presentere en forståelse av hvordan jentene forholder seg til ulike kroppsforestillinger og hvordan jentene bearbeider idealer i et danse miljø. Hovedfokuset er hvordan ulike idealer og kroppsforestillinger fortoner seg i miljøet, hvordan disse preger jentenes krav til prestasjon, samt hvordan idealene former jentenes selvopfatning.

Det var et poeng at informantene trente aktivt med dans¹³, siden jeg hadde en antagelse om at det kanskje er et tydeligere kroppsfokus hos jenter som driver aktivt med idrett/dans, enn hos de som ikke utøver noen form for idrett. For å belyse min interesse, ble informantene valgt etter to kriterier. Det ene var at de trente aktivt med dans, det vil si at jentene danser i skolesammenheng og på fritiden. Det andre kriteriet var at informantene skulle komme fra minst to ulike danse miljø. Jeg synes det var spennende å studere to danse miljø, som etter mitt inntrykk representerte forskjellige uttrykksformer gjennom dansen.

Tove Thagaard beskriver i boken *Systematikk og innlevelse* at det kvalitative intervju er ”en metode som gir et særlig godt grunnlag for innsikt i informantens erfaringer, tanker og følelser” (Thagaard 1998:7). Etersom jeg ønsket å få en innsikt i hvilke hverdags erfaringer og kroppsforestillinger jentene i et danse miljø har, valgte jeg å benytte meg av dybdeintervju. Et egnet studium for min undersøkelse var kvalitativ metode, som kan gi forskeren en ”forståelse av sosiale fenomener på bakgrunn av fyldige data om personer og situasjoner” (Thagaard 1998:11). Ut i fra denne metoden var mitt mål å få innsikt i hvordan jentene oppnår og bearbeider forståelsen av kroppen. Thagaard (1998) mener at ”samtalen vil være en god forutsetning for å få kjennskap til informantens opplevelser av sin egen tilstand”. I denne oppgaven har jeg intervjuet fem jenter fra en ballettskole og fire jenter som danset freestyle.

¹³ Jf. Innledningen

I kvalitativ metode er det viktig for forskningens validitet, at forsker gjør rede for etiske overveielser og metoder som er blitt tatt i bruk. Jeg vil derfor i dette kapitlet presentere en gjennomgang av fremgangsmåten for datainnsamling, og hvordan resultatene er tolket og analysert (jf. Thagaard 1998).

3.2 Rekruttering og utvalgets betydning

Jeg kom raskt til en bestemmelse om at det var jenters kroppsoppfattelse jeg var interessert i. På grunnlag av tidligere studier om at det utøves et press mot unge jenter som driver aktivt med idrett, syntes jeg det var hensiktsmessig å rekruttere jenter fra aktuelle miljø som ballett og freestyle som representerer stor overvekt av jenter. Jeg var i utgangspunktet nysgjerrig på hvordan jenters forestillinger om kropp arter seg i et dansemiljø. Derfor ble det interessant å se nærmere på variasjonen som finnes blant jenter som har felles bakgrunn som dansere. Jeg valgte derfor å se nærmere på 2 dansemiljø innenfor et geografisk område innenfor Oslo, som jeg mener kunne belyse min antagelse på en god måte. Utvalget kan her sies å være strategisk (Thagaard 1998:52).

Før jeg startet rekruttering av informanter, kontaktet jeg NSD (Norsk samfunnsvitenskaplige datatjeneste) for å forsikre meg at prosjektet lot seg gjennomføre. Da søknaden ble innvilget kunne jeg starte med å få tak i informanter til prosjektet. Rekrutteringen av ballettjentene startet med at jeg kom i kontakt med en jente som danset ballett. Hun videreformidlet kontakt til andre jenter i miljøet. Jeg kontaktet danselærer på skolen og informerte om prosjektet mitt, og at jeg ønsket å intervju noen av hennes elever. Det ble avtalt med jentene at jeg kunne komme etter skoletid og fortelle litt om prosjektet. Der fikk jeg hilse på flere av jentene som var tilstede i klassen. Jeg fortalte at jeg trengte fem jenter til min undersøkelse. Da meldte fem jenter seg og de fikk lese informasjonsskrivet ¹⁴ med samtykkeerklæringen. Informasjonsskrivet inneholdt en presentasjon av meg, og de temaene jeg ønsket å intervju jentene om. I tillegg fremførte jeg en muntlig presentasjon om oppgaven, og således om forskningsetiske plikter som å sikre informantens anonymitet. Til slutt tok de stilling til om

¹⁴ Jf. Samtykkeerklæring, vedlegg 2

de ønsket å bli intervjuet. Alle fem jentene fra ballettmiljøet som hadde meldt seg frivillig, ønsket å delta på intervju.

Rekrutteringen av freestylejentene ble gjennomført ved at jeg tok kontakt med en instruktør på en danseskole. Jeg presiserte at jeg ønsket kontakt med fire jenter som var i 16-18 års alderen som trente aktiv med freestyle. Instruktøren på danseskolen videreformidlet kontakt til fire jenter i freestylemiljøet. Vi avtalte at jeg skulle møte jentene første gang før en treningsøkt, hvor jeg fortalte kort om prosjektet og leverte informasjonsskrivet til jentene. Et dilemma ved denne rekrutteringen var at danseinstruktør plukket ut fire jenter, noe som kan ha bidratt til at jentene følte en viss forpliktelse til å delta. Det ble derfor viktig for meg å formidle til jentene at intervjuene var frivillig. Responsen fra jentene var positiv og de kommenterte at de hadde et avslappet forhold til å snakke om seg selv og egen kropp. Det viste seg at min bekymring for at jentene ikke ville stille til intervju var ubegrunnet, da alle stilte villig opp til intervju.

3.3 Intervju

I alt intervjuet jeg 9 jenter i alderen 16 til 18 år, fra to ulike skoler. Jeg intervjuet 5 jenter fra et ballettmiljø og 4 jenter fra et freestylemiljø. I analysekapitlene har jeg valgt å kategorisere jentene fra samme dansemiljø med lik bokstav i fornavnene. Jentene fra ballettmiljø blir omtalt som, Britt, Betina, Barbro, Beate og Bente. De 4 jentene fra freestylemiljø blir omtalt som Siri, Sunniva, Sanna og Sara.

3.3.1 Operasjonalisering og intervjuguide

Ved prosjektstart var min kunnskap moderat om dansen som sådan, på grunnlag av at jeg selv ikke hadde deltatt i et dansemiljø. Min kunnskap om miljøet ble først og fremst dannet ved personlig kjennskap til jenter som har trent aktiv med dans, hvor kroppsbildet deres har blitt forstyrret. På dette grunnlag hadde jeg noen forutinntatte antagelser omkring kroppsidealer og dans. I en kvalitativ intervjustudie vil forsker ha en forforståelse av fenomenet som studeres (Widerberg 2001). Forsker bærer preg av både personlige og faglige synspunkter til feltet som studeres. Jeg syntes at det var rimelig å anta at jenter som utøver idrett på et høyt nivå, utsettes for et relativt høyt kroppslig press og krav til prestasjon. Jeg

vurderte også på forhånd at jenter som aktivt eksponerer kroppen opplever fysiske og kroppslig krav, med tanke på at kroppen er et middel til å oppnå prestasjoner i dansen. Slik jeg har vurdert det har mine forhåndsantagelser gjort at jeg bevisst har reflektert over min rolle som intervjuer.

Intervjuguiden¹⁵ inneholdt ulike spørsmål rundt forskjellige temaer som dans, jentenes forhold til mat, slanking, kroppsidealer og vennerelasjoner. Hensikten med spørsmålene var å få tak i jentenes kroppsforestillinger og hvilke idealer som er fremtredende i dansemiljøet. Jeg har beholdt alle hovedspørsmålene i intervjuguiden, men små justeringer ble gjort da jeg underveis i prosessen ble oppmerksom på flere interessante oppfølgingsspørsmål. Underspørsmålene til temaene kunne variere fra intervju til intervju ettersom noen hadde mer å utfylle enn andre. Dette bidrog trolig til at jeg fikk utvidet kunnskap og informasjon på enkelte temaer i de forskjellige intervjuene. Jeg brukte også intervjuguiden som en sjekkliste, slik at alle informantene fikk snakket om de samme temaene.

3.3.2 Prøveintervju

Jeg valgte å gjennomføre et prøveintervju hvor 2 venninner ble intervjuet sammen. Formålet var å forberede meg på hvordan jeg skulle stille gode spørsmål om hvordan det er å være ung jente, og hvordan de forholder seg til kroppsidealene. Intervjuguiden ga en indikasjon på hvorvidt spørsmålene var forståelige. Fog (2004:31) hevder at ”man kan aldri på forhånd lære at stille de ”riktige” spørsmål, fordi det først i samtalens løp *viser sig*, hvad de riktige spørsmål er”. Fog peker likevel på at intervjuer kan forberede en åpen tilnærming til informanten. Under prøveintervjuet merket jeg at det var utfordrende å stille gode spørsmål til bildematerialet jeg ønsket å bruke. Jeg var interessert å få tak i jentenes egne forestillinger om kroppen, ved å stille spørsmål om de opplevde at bildene representerte liknende eller ulike idealer i deres miljø. En hensikt med å vise bildene var å få mer informasjon, samtidig som det var spennende å få kunnskap gjennom jentenes impulsive reaksjoner på bildene. Jentene i prøveintervjuet responderte spontant på bildene, med både negative og positive reaksjoner. For å få mer informasjon viste det seg at konkrete spørsmål fungerte best, og at jentene trengte noe håndfast å forholde seg til.

¹⁵ Jf. Vedlegg 1. Intervjuguide.

I tillegg til et prøveintervju fikk jeg også anledning til å intervju en lærer fra ballettskolen, for å få en utvidet kommentar på materialet mitt. Selv om intervjuet var forholdsvis kort, ga hun som lærer nyttig informasjon om miljøet og bidro med egne erfaringer. Noen av hennes uttalelser har bidratt til å utforme min forståelse i analysearbeidet. Det var interessant at hun uttrykte stor åpenhet om dansemiljøet hun selv har representert. Mine forestillinger om miljøet ble i så måte både bekreftet og avkreftet. Jeg synes at hennes bidrag åpnet for spennende informasjon, hvor jeg blant annet ble mer oppmerksom på at kroppsidealene og ulike kriterier varierer innenfor de ulike danseformene. Hun bidro også med å beskrive jentenes situasjon som ambivalent. Hvor hun pekte på at de fleste jentene har intensjoner om å satse profesjonelt, men at tre skoleår gir dansehverdagen et mer seriøst preg enn mange av jentene håndterer. Som en konsekvens av harde fysiske krav er det mange som avslutter dansekarrieren etter videregående skole. I denne oppgaven vurderer jeg intervjuet med ballettlæreren som et lærerikt bidrag til forståelse og bakgrunnsinformasjon generelt om dansemiljø og spesifikt om ballettmiljø.

3.3.3 Gjennomføring av intervju og billedmateriale

Jeg startet intervjuene med å fortelle kort om prosjektet mitt. Det ble poengtert innledningsvis i intervjuet at jeg ville intervju både jenter fra ballett og freestylmiljø. Deretter gikk jeg gjennom temaene i intervjuet. I boken *Det kvalitative forskningsprosjekt* av Steinar Kvale (1997:75) blir en slik gjennomgang av temaene kalt *briefing*. Deretter la jeg fram antagelsen¹⁶ min om at jenter som driver aktivt med idrett opplever kroppslige forventninger. Antagelsen ble også sett i lys at presset om en fysisk og ”riktig” kropp ble mer synlig hos dansejentene, enn hos jenter som ikke utøvde noen form for trening. Det var interessant at jentene responderte raskt på antagelsene mine og ønsket å uttype egne meninger om tema før intervjuet var i gang. Flere av jentene var positive til antagelsen, men poengterte at det generelt er et press blant unge jenter om en fin kropp. Det syntes positivt at jeg innledningsvis var åpen på mine antagelser om et miljø som jeg fortalte at jeg kjente lite til. Å fremme egen forståelse på tema, vil kunne legge føringer for intervjuet. Et hvert intervju bør søke å møte informantens med forståelse og oppmerksomhet, da formålet med samtalen vil være å få tak i informantens erfaringer og opplevelser (Fog 2004). I mitt tilfelle

¹⁶ Jeg har allerede nevnt noen forutinntatte antakelser i 3.3.1.

var det viktig å rette fokus på jentenes forståelser og forestillinger. Innledningsvis i intervjuet presiserte jeg at det ikke var fasitsvar på spørsmålene. Likeledes at de ikke trengte å besvare spørsmål som de opplevde som vanskelige eller ubehagelige. Etter at jeg hadde lagt fram antagelsen, ble det viktig å forholde meg så åpent som mulig til feltet. Møte med informanter som ikke delte min erfaring, kunne utvide min forståelse på feltet. Hvor informantene bekreftet mine antagelser, prøvde jeg å få tilgang til ny kunnskap.

Jentene ble informert i informasjonsskrivet om bruken av båndopptaker, og før intervjuet startet forsikret jeg meg om at de syntes det var greit. Ingen av informantene hadde noen innvending mot mine metodiske fremgangsmåter til intervjuene. Alle jentene ble intervjuet på den skolen som de hadde tilknytning til. Ved å gjennomføre intervjuet i kjente omgivelser, som klasserom og treningsgarderobe, ble det trolig større rom for tillit og trygghet. Innledningsvis i intervjuet spurte jeg jentene om skolehverdagen, treningsforhold og venner. Dette for å etablere god kontakt og tillit mellom meg og informant. Noen av jentene var imidlertid mer sjenerte og jeg brukt lenger tid på å skape dialog. Dette kom særlig til uttrykk i samtalen når temaene berørte dem selv. Senere i intervjuet spurte jeg jentene om hvordan de forholdt seg til mat og slanking og hvilke idealer som var karakteristiske for dansemiljøet. Temaer som kropp, mote og sminke var her sentrale.

Intervjuene mine var delvis strukturerte. Det vil si at jeg ikke var opptatt av at rekkefølgen i intervjuguiden skulle følges slavisk, men var heller åpen for at den tematiske oppbygningen ble bestemt underveis (Thagaard 1998:81). Ved å la rekkefølgen for temaene bli bestemt underveis, kom jentene ofte selv inn på temaområdene i intervjuguiden uten at jeg stilte direkte spørsmål. Det syntes som om jentene snakket friere og det ble en mer naturlig del av samtalen når de selv kom inn på temaene. Jeg lærte også at det var nyttig å la jentene få tid til å utdype svarene, og etter hvert som jeg ble tryggere i intervjurollen ble det enklere å stille relevante oppfølgingsspørsmål.

Samtalen var en viktig måte å tilnærme meg kunnskap om jentenes kroppsforståelse. I tillegg benyttet jeg bildemateriale i intervjuet. På forhånd hadde jeg plukket ut bilder fra noen utvalgte brosjyrer som viste *ballettdansere* og *freestyledansere*. Bildematerialet inneholdt også bilder fra et utvalgt jenteblad "Inside", som viste et *modellansikt uten sminke* og en *bikinimodell med sminke*.

Bildebrukens intensjon var å skape en inngangsport til å snakke om ulike tema som bildene tok for seg, samt å få fram jentenes egne uttalelser og forestillinger om kropp. Med bildet av dansegrenen de selv tilhørte som utgangspunkt, spurte jeg jentene om kroppsidealene i dansen og om hvordan de så på seg selv. Senere i intervjuet viste jeg bilder av den dansegrenen som de ikke tilhørte. Det å vise bilder av en annen dansegren, viste seg å utdype min forståelse av kroppsidealene. Jentene hadde ofte sterke meninger og uttrykte ofte negative assosiasjoner av dansegrenen de selv ikke tilhørte. Jeg prøvde bevisst å ikke stille spørsmål hvor jentene skulle sammenlikne dansemiljøene, da jeg var interessert i å få tak i jentenes egne forestillinger om kropp. Jentenes sammenlikning av miljøene kom ofte i spontane kommentarer. I ettertid ser jeg at de spontane uttalelsene ble viktig for min forståelse av de to ulike dansemiljøene.

Denne metodeformen var interessant, og den nyanserte det empiriske materialet. Mitt utgangspunkt for å vise bilder var å få fram jentenes forståelse. I noen intervju var det mer krevende å få en åpen dialog, da noen ikke visste helt hva de skulle mene om bildene. Den største ambivalensen uttrykte jentene hvor dansebildene var utgangspunkt for samtale om sitt eget forhold til idealkroppen. Jeg forsøkt å være bevisst på å ikke stille intime og ledende spørsmål, men det viste seg å være utfordrende å stille de rette spørsmål. Selv om ikke bildebruken fungerte like godt i alle intervjuene, kom det likevel mange spennende utsagn og assosiasjoner som ble nyttig i analysen.

3.3.4 Forskerrollen

Jentene som jeg intervjuet var noen år yngre enn meg, likevel bar intervjuet preg av en lett og ledig tone. Jeg ønsket at intervjuet skulle være en uformell samtale, samtidig som det var viktig at det ikke ble en vanlig venninnesamtale. Det at jeg er kvinne har trolig også noe å si for kontakten jeg fikk med jentene. At jeg er av samme kjønn som mine informanter vil bidra til å skape en felles oppfatning av hverandre (Thagaard 1998:93). Samtalen som berørte tema om kropp og idealer ble trolig mer fortrolig, da jeg som kvinne har like preferanser å referere til. I en slik situasjon kan imidlertid informasjon gå tapt, da jentene ubevisst unnlater å fortelle "tatt for gitt" kunnskap. På forhånd hadde jeg prøvd å reflektere over min rolle som intervjuer. Det var derfor viktig for meg å ikke ta deres fortellinger som en selvfølge, men snarere få jentene til å utdype og tydeliggjøre svarene. Jeg ga innledningsvis uttrykk for at jeg visste svært lite om dansemiljøet og dansen som sådan.

Dette bidro til at jentene var opptatt av å forklare og forventet respons fra meg om jeg forstod. Samtidig ønsket de tilbakemeldinger på om de svarte på spørsmålene, slik jeg ønsket. Jeg minnet da om at det ikke var fasitsvar jeg var ute etter, men deres forståelse. Ved flere anledninger opplevde jeg at det var vanskelig når informanten ønsket konkret respons på samtalen. Fog skriver om samtalen og kravet til gjensidighet (Fog 2004:148-149). Gjensidig kontakt er et ideal i den "vanlige" samtale hvor begge parter har et lignende utbytte. Ved et forskningsintervju vil derimot premissene til gjensidig åpenhet være annerledes. Det er forskeren som stiller spørsmålene og informantens rolle er å svare på spørsmålene. Ved flere anledninger merket jeg at informantene trengte en form for bekreftelse. Jeg forsøkte å forholde meg nøytral, men likeledes merket jeg at jentene ble mer fortrolig når jeg nikket og bekreftet det de sa.

Fog (2004:45) skriver om betydningen av at forskeren er godt forberedt til intervjuet. Ved at intervjuer har intervjuguiden "tilgjengelig i hode" vil dette forenkle intervjuprosessen. Etter hvert som jeg hadde utført flere intervju, merket jeg at jeg ble tryggere på meg selv og at intervjuene fløt bedre. Widerberg (2001:156) peker også på betydningen av forsker sin stilling til begrepene nærhet og distanse. Hvis forsker og informant deler samme meningsforståelse, er det viktig for forsker å tilegne seg distanse til tema. Slik kan ny kunnskap utvikles, og nyttig informasjon går ikke tapt. Forholdet til nærhet ble tydelig når jentene fortalte om opplevelser som jeg kunne gjenkjenne meg i. I denne sammenheng skriver Fog (2004:68) om balansegangen mellom nærhet og distanse. Det er viktig at forskeren etablerer en nøytral holdning, samtidig som hun viser interesse og empati ovenfor informanten. En samtale krever i en viss grad en form for bekreftelse, slik at informanten føler seg forstått og akseptert. Det ble da naturlig å gi små bekræftende uttrykk på temaområder som jeg selv kjente meg igjen i. Samtidig prøvde jeg å innta en holdning hvor informantens fortelling var i sentrum snarere enn mine egne erfaringer. Balansen mellom nærhet og distanse kan være krevende. Som intervjuer hadde jeg liten kjennskap til dansemiljøet og derimot heller ingen erfaring som danser. Som utenforstående og flere år eldre enn mine informanter, ble opprettelse av nærhet og forståelse viktig når jentene fortalte om tema, som jeg selv ikke kunne referere til.

3.4 Fra tale til tekst

Alle intervjuene ble tatt opp på lydbånd og deretter ble de transkribert fortløpende. Dette viste seg å være hensiktsmessig, da jeg fikk større forståelse av materialet og kunne reflektere over min rolle som intervjuer. Widerberg (2001:102) hevder at intervjuutskriften gir en god indikasjon på hvorvidt intervjuer gjør en god jobb eller ikke. Jeg synes det var en nyttig erfaring å lytte til intervjuene, da oppmerksomheten kunne rettes fullt og helt på intervjuets innhold. I den transkriberte teksten er det tatt med fyllord eller ”egenkarakteristiske” uttalelser. I presentasjonen av sitatene i analysedelen, har fyllord som ikke gir mening blitt ”renvasket”, slik at teksten blir mer forståelig. Samtidig mener jeg at meningsinnholdet i sitatene har beholdt sin karakter.

Intervjuene varte i underkant av en time. Den transkriberte teksten utgjorde til sammen 81 sider. Linjeavstanden var enkel. Jeg ga alle informante tilbud om å lese gjennom det transkriberte intervjuet. Seks av jentene meldte sin interesse og de fikk mulighet til å komme med kommentarer hvis det var noen misforståelser. Kvale skriver at utskriften er ”kunstige konstruksjoner av kommunikasjon fra muntlig til skriftlig form” (Kvale 1997:102). Det ble da viktig for meg å poengtere for de som ønsket intervjuutskrift at et transkribert intervju ofte oppleves annerledes som tekst, enn hvordan de selv opplevde intervjusituasjonen. En informant fortalte at hun syntes det var rart å lese intervjuet. Det ble ikke gjennomført noen endringer etter at jentene hadde lest intervjuene.

3.5 Analyse og tolkning av materiale

Analyse er en omfattende prosess fordi det innhentede materialet må organiseres og tydeliggjøres. Etter hvert intervju hadde jeg skrevet ned en refleksjonsrapport, hvilket beskrev hovedtrekkene i samtalen mellom meg og informant (jf. Widerberg 2001). Refleksjonsrapportene ble benyttet som et supplement i analysen og disse utvidet helhetsforståelsen av intervjuet og situasjonen.

I den første analytiske fasen leste jeg gjennom intervjuene flere ganger og noterte interessante tendenser. En slik gjennomgang er i følge Widerberg (2001: 119-120) viktig for å bli bedre kjent med eget materiale og reduserer risiko for at man lar seg begrense av andres undersøkelser. I bearbeidelsen av det datamaterialet benyttet jeg Widerbergs (2001:127)

”empirisk tilnæringsmåte”. Jeg tok utgangspunkt i en tematisk analyse, hvilket anses for å være den vanligste metoden for å systematisere datamaterialet innenfor kvalitativ forskning (Widerberg 2001:137). Jeg tok for meg et og et intervju, og analyserte temaene i fire forskjellige fargekoder. Når alle interessante utsagn var sortert i temaer, var det enklere å se klare fellestrekk og mønstre. Deretter benyttet jeg meg av klipp og lim metoden av datamaterialet, hvor noen av temaene fikk nye underkategorier.

Bearbeidelsen av det empiriske materialet bød også på utfordringer da flere sitater kunne tilhøre flere temaområder. Som forsker var det nødvendig å velge ut og organisere informantens utsagn, men også være observant slik at innholdet i utsagnene ikke endres. Siden flere sitater kunne plasseres i flere kategorier, forsøkte jeg å plassere sitatene der hvor jeg synes de passet best. En annen analytisk utfordring ble hvordan jeg skulle håndtere datamaterialet til to ulike dansekontekster. Det ble da viktig at analysen ikke ble en komparativ tolkning mellom de ulike dansemiljøene, men at analysen kunne fortelle noe om jentenes erfaringer og forestillinger som deltakere i ulike dansemiljø. Widerberg poengterer at helhetsbilde er den virkeligheten man ønsker å formidle, og den trenger ikke være logisk konsistent. Innenfor helhetsbilde vil ulike fragmenter og sammenhenger sammenfattes i et helhetsbilde (Widerberg 2001:132). I mitt analysearbeid valgte jeg å fokusere på fellestrekk, men der det ble naturlig vil jeg peke på ulikhetene som utspiller seg i de to miljøene.

Thagaard (1998:166) påpeker at temasentrert analyse er gunstig da man ikke retter fokus bare på en informants historie, hvilket bidrar til å ivareta informantens anonymitet. En svakhet ved temasentrerte analyser er å ikke ivareta et helhetlig perspektiv. Ved at utsagn fra forskjellige informanter sammenlignes, blir de løsrevet fra sin opprinnelige sammenheng (Thagaard 1998:149). I analysearbeidet ønsket jeg å belyse tema med ulike innfallsvinkler. Jeg var interessert i å vise tvetydigheten som mange av kategoriene inneholdt. I den ferdige analysen har jeg benyttet enkelte av jentenes utsagn, hvor deler av et sitat fra jentene representerer en kategorioverskrift i materialet mitt. Formålet med oppgaven er ikke å gi et helhetsbilde av enkeltpersoner, men snarere et bredt bilde av hvordan jentene opplever og bearbeider kroppsforståelse i dansekonteksten. For å vise at et utsagn kan gjengi felles forståelse hos flere av informantene, har jeg poengtert dette ved å skrive at utsagnet er gjeldende for flere av jentene. Min tolkning og forståelse er en av mange tilnæringsmåter på temaområdet.

Etter den tematiske inndelingen, plasserte jeg sitater og egne tolkninger inn i analysen. For deretter å finne relevant litteratur og undersøkelser.

3.6 Etiske overveielser

I ethvert forskningsprosjekt er det viktig å etablere et bevisst forhold til etiske utfordringer. De etiske spørsmålene gjør seg gjeldene fra innsamling av data, analyseprosess og behandling av data (Widerberg 2001). Jeg vil her ta for meg noen etiske spørsmål som berøres gjennom forskningsprosessen.

I forkant av intervjuet fikk jeg inntrykk av at jentene var spent på hvilke spørsmål jeg skulle stille. I følge Fog har det kvalitative forskningsintervju en forførende karakter, noe som kan medføre at informantene i ettertid av intervjuet kan oppleve at hun har utlevert seg mer enn hun ønsket (Fog 2004:207). Balansegangen mellom forskningens interesser og ønske om å ivareta informant, er ikke alltid like problemfritt. I følge Fog er det "kvalitative forskningsintervju formålsbestemt hvor dette medfører etiske dilemmaer, som får konsekvenser for både vitenskapelighet og moral" (Fog 2004). I min forskning var samtalen redskapet til å få tak i informasjon. Jeg var interessert i informantenes åpenhet på oppgavens tema for samtidig å skape en fortrolighet mellom meg og informant. Intervjuets premisser kan oppleves som motstridende. Derfor ble det noen ganger en utfordrende balansegang å skaffe data som var ønskelig uten at jentene måtte utlevere uønsket informasjon. I en slik sammenheng ble det viktig å fokusere på kunnskap om tema, snarere enn personen. I samtalen forsøkte jeg å unngå spørsmål som kunne bli oppfattet som ubehaglige. Jeg forsøkte etter beste evne og føle på informantenes grenser for hva som var greie og komfortable samtaletemaer. På samme tid ønsket jeg å ikke være redd for å stille konkrete og personlige spørsmål, når jentene selv tok opp temaer. Når jeg beveget meg inn på temaer som omhandlet beskrivelser av egen kropp, var det noen av jentene som syntes spørsmålene virket fremmed, og de inntok en tilbakeholden holdning. Her kunne jeg stilt oppfølgingsspørsmål, men av hensyn til informantene valgte jeg å heller stille spørsmål i mer generelle ordlag. Etter hvert som jeg gjennomførte flere intervjuer, ble jeg bedre på å kommunisere. De "vanskelige spørsmålene" ble stilt som underspørsmål og jeg ba jentene utdype der de selv snakket om tema uoppfordret.

Tolkninger som ligger til grunn i det ferdige produkt kan føre til etiske dilemmaer, da informantens opplevelse av situasjonen er ulik forskers perspektiv (Thagaard 1998:170). Som forsker skal jeg tolke informantenes utsagn. Det innebærer en viss risiko for at min fortolkning kan være annerledes enn jentenes egne tolkninger. Jeg har forsøkt å tydeliggjøre mine egne perspektiver og tolkninger, og hva som er informantens utsagn og forståelse av fenomenet (jf.Thagaard 1998:187). I mitt materiale fremstår mange av jentenes utsagn med en tvetydighet. Jeg som forsker står ovenfor analytiske overveielser i forhold til hvordan jeg skal tolke denne ambivalensen. Et eksempel er hvordan noen jenter ikke identifiserer seg med "presset" i miljøet og hvor materialet inneholder motsigende utsagn hos samme informant. Thagaard (1998) skriver at forskers perspektiv kan være belastende på informanten. Dette gjør seg særlig gjeldene fordi forsker fortolker situasjonen med et utenfra perspektiv. Mine tolkninger på noen temaområder vil kanskje fremstå som fremmede på noen av informantene. Som forsker har jeg forsøkt å være så tro som mulig til utsagnene og utdype tvetydigheten i analysen. Det er også viktig at forsker forholder seg åpen til teksten som skal analyseres og ikke lar seg styre av forhåndsdefinerte kategorier.

Et annet etisk dilemma i analysen vil oppstå når noen av informantenes utsagn har blitt benyttet mer enn andre. For noen av jentene kan dette oppleves mer utleverende enn ønsket.

Thagaard (1998) trekker fram et etisk spørsmål som "*Hvordan kan forsker beskytte informantens integritet i analysen og presentasjonen av materialet?*" Anonymitet var et viktig vilkår for at mine informanter ønsket å stille til intervju. Jeg forsikret jentene om at de fikk fiktive navn og at skolens navn ble utelatt i analysen. I tillegg har jeg endret på opplysninger i forhold til venner og stedsnavn. Et forskningsdilemma oppstår når nyttig og interessant data tas i bruk og at dette ikke tar vare på informantens anonymitet. Widerberg oppfordrer da til at informantens anonymitet alltid skal gå foran forskerens interesser (Widerberg 2001:37). I mitt prosjekt opplevde jeg ikke dette dilemma, men siden jentene som stilte til intervju visste om hverandre, kan det være fare for at noen vil kunne gjenkjenne hverandre i det ferdige materialet.

4. Prestasjoner, konkurranse og selvfølelse

I det første analysekapitlet vil jeg ta utgangspunkt i hvordan jentene opplever dansekonteksten. I kapitlets første del vil jeg undersøke hvilke forestillinger jentene har til prestasjoner og konkurranse, og hvordan dette er med på å forme jentenes kropp og selvoppfatning. Videre i kapitlet vil jeg synliggjøre hvordan jentene aktivt bruker kroppen for å prestere og at dette innebærer noen konsekvenser. Med dette ønsker jeg å synliggjøre noen utfordringer som ligger til grunn i dansekulturen og hvordan jentene håndterer disse.

4.1 Prestasjonskultur

Motstridende signaler om hvordan ungdom skal fremstå, er en del av den moderne kultur. Forskningsprosjektet til Ulla Tebelius (1991) om tenåringsjenters identitet og kroppsoppfatning peker på en rekke utfordringer som unge jenter opplever innenfor idrett og et konkurransemiljø. Fysisk aktivitet gir positive konsekvenser både motorisk og fysiologisk. I tillegg til dette gir fysisk aktivitet også positive konsekvenser på det rent psykologiske og sosiale planet. Idrett kan også ha noen negative konsekvenser, hvis krav og forventninger til de unge blir for høye (Teblus i Ganetz og Lövgren 1991). En tendens i mitt materiale viser at det er viktig for jentene å prestere godt, og at jentene stiller høye krav til seg selv i forhold til økt nivå i dansen. Ole Rikard Haavet (NRK 03.05.04)¹⁷ har utført undersøkelsen ”Hubro” i Oslo 2000-2001, hvor 8000 ungdommer deltok. Undersøkelsen viser at en av to jenter føler press om å lykkes og at de har symptomer på depresjon. Studien peker på at presset om å lykkes kan oppleves på mange arenaer, blant annet på skolen, blant venner, mestring av sportsaktiviteter, få gode karakterer, kroppspress og det å være vellykket. Haavet mener at presset blant unge er enda mer fremtredende nå enn tidligere (NRK 03.05.04). Det at en av to jenter opplever symptomer på depresjon kan være en indikasjon på at flere jenter synes at presset om å prestere på ulike arenaer er for høyt. Jentene i mitt materiale bruker mye tid og energi på dansen, og forventningene til egne prestasjoner er høye. Jeg vil anta at jentene i mitt materiale opplever presset om å lykkes, særlig i forhold til danseprestasjoner. I denne

¹⁷ <http://www.nrk.no/programmer/tv/puls/3737739.html>

sammenheng er det interessant å se nærmere på hvordan jentene opplever krav og forventninger til prestasjoner i dansen. Oppgavens anliggende er ikke å måle presset jentene opplever, men snarere forstå hvordan jentene forholder seg til å mestre krav og forventninger i dansekonteksten.

4.2 Dansekonteksten

4.2.1 "Det gode miljø og presset"

Jentenes fortellinger viser at det er flere like tendenser som uttrykkes i de to dansemiljøene. Jeg ønsker først og fremst å fremheve det typiske for begge miljøene. Der hvor den ene dansekonteksten er forskjellig fra den andre, vil jeg understreke dette i teksten. Bente forteller om hvordan hun opplever dansemiljøet:

Jeg har det kjempe bra her, men det er selvfølgelig masse press. Man har ikke lyst til å være den som er dårligst, og det gjør sitt til at man jobber veldig hardt¹⁸.

Bente uttrykker at *"jeg har det kjempe bra"*. Hun er fornøyd med dansemiljøet sitt, selv om hun også opplever presset om å være god. Slik jeg tolker Bente ønsker hun ikke å være blant de dårligste elevene i klassen, hvilket resulterer i at hun arbeider ekstra hardt for å opprettholde prestasjonene i dansen. En tendens i materialet er at de fleste jentene trives godt i dansemiljøet. Jentene tilbringer store deler av hverdagen med å danse, og gjennom felles aktivitet skapes samhold i miljøet. Til tross for jentenes forventninger til prestasjoner, tolker jeg at vennsrelasjoner tilfører miljøet en vesentlig positiv dimensjon. Når det sosiale fellesskapet i klassen fungerer godt, gir det en viktig forutsetning for et trygt og godt miljø. Flere av ballettjentene uttrykker en samstemt enighet i utsagnet til Britt *"vi er flinke til å støtte hverandre"*. Ballettjentene forteller om et unikt og godt miljø, hvor de i sammenlikning med andre dansemiljø, tror at presset er mindre markert i det miljøet de selv er en del av. Britt hevder at *"miljøet i vår klasse er vel altfor godt til å være et dansemiljø. Det er hardere der ute i andre dansemiljø"*. Da jeg spør ballettjentene om hva som er grunnen til det gode miljø, har de ikke fullgode svar på spørsmålet. Betina forteller det slik

¹⁸ Lengre sitater fra informantene vil skrives midtstilt, uten hermetegn og bokstavstørrelse 10. Kortere sitater vil skrives som en del av teksten, med kursiv og i hermetegn.

”man blir mer åpen når vi kommer fra mange forskjellige steder”. En av grunnene som jentene vektlegger er at elevene i ballettklassen kommer fra ulike steder i Norge og at en geografisk blanding, gir et forsterket ønske om å ta vare på hverandre. Beate forteller om et positivt ballettmiljø:

(...) Det er ikke sånn at hvis jeg danser dårlig, vet jeg at de andre går rundt og snakker om det. For eksempel etterpå ”oj, så du hvor dårlig hun var i dag”, ikke noe sånt. Da er det mer sånn at vi kommer bort til hverandre og gir hverandre en klem og ”det går bra”, ”du er så flink, det går bedre i morgen”. Det er ikke noe press i miljøet, men det er mer at en presser seg selv. Vi kan gå på og få hverandre til å gi mer. ”Jeg vet at du kan klare tre piruetter, du kan klare det her”, men da på en positiv måte. Alt er egentlig veldig positivt.

Beate beskriver et godt ballettmiljø hvor hun kommenterer *”det er ikke noe press i miljøet”*. Beate synes at dansemiljøet oppmuntrer og virker motiverende på prestasjoner. Det kan virke som at det gode miljøet har en positiv virkning på jentene, slik at de oppmuntrer hverandre til å prestere godt. Et interessant poeng i materialet mitt er at både utsagn fra ballett og freestylemiljøet uttrykker motsetningsfylte uttalelser om presset de opplever. Noen av jentene forteller åpent om krav og forventninger til å prestere, mens enkelte legger mer vekt på det gode miljøet i klassen. Siri beskriver freestylemiljøet: *”jo det er ganske bra, men det er noen som kan være litt sånn konkurranseinstinkt”*. Siri forteller her at freestylemiljøet er bra, men at miljøet preges av konkurranseforhold. Både freestylejentene og ballettjentene forteller at de trives i dansemiljøet, men mitt inntrykk er at freestylejentene forteller om en mer åpen og tydeligere tilnærming til krav og forventninger som de opplever i dansekonteksten, og da særlig i utøvelsen av konkurranser. Dette diskuteres i avsnitt 4.2.2.

Erving Goffman beskriver i *Vårt rollespill til daglig* (1992) om sosial interaksjon i form av ansikt til ansikt relasjoner. For å beskrive den sosiale interaksjonen anvender han en dramaturgisk tilnærming. ”Den opptredende vil gjerne dekke over eller underspille de aktiviteter, kjensgjerninger og motiver som ikke lar seg forene med en idealisert versjon av han selv” (ibid. s.47). Den mellommenneskelige samhandlingen består av prosesser som blant annet selvpresentasjon, inntrykksstyring og rollespill. Perspektivet om selvpresentasjon kan belyse hvordan jentene i mitt materiale arbeider for å opprettholde et høyt nivå i dansen og nå målene om å yte godt. Bentes utsagn illustrerer dette, *”har ikke lyst til å være dårligst”*. Dette indikerer at opplevelsen av å ikke mestre dansen på samme nivå som de andre jentene i klassen, vil forsterke motivasjonen hennes til å arbeide enda mer med dansen. Ved inntrykksstyring ønsker man ikke bare å presentere seg selv i et fordelaktig lys, men også

spille roller som er i tråd med regler og normer for rollen og situasjonen man er i (Goffman 1992).

Hva er det som gjør at jentene jobber så hardt for å prestere på likt nivå med de andre jentene? Britt forteller:

Presset er kanskje mest fra meg selv, at jeg ønsker å prestere både for lærer og alle synes det er flaut når en ikke får ting til. Ikke fordi de andre i klassen ser stygt på deg. Men en føler "oh nei nå fikk jeg ikke til det heller".

Britt uttrykker at presset som hun opplever først og fremst handler om egne ønsker om å gjøre det bra, samtidig som det er pinlig når prestasjonene svikter. Flere av jentene påpeker at det er viktig å prestere ut fra egne mål og forventninger, og at det ikke nødvendigvis er miljøet som utøver et press. Sanna beskriver dansemiljøet sitt i forhold til forventninger og press:

Jeg har ikke følt noe [press]. Det er veldig sånn at det målet du setter deg selv som betyr noe. (...) Sånn sett er jeg veldig glad i treneren min for hun er; hva vil du klare og så passer hun på at jeg klarer det. Hun vet hva jeg kan også. Jeg presser meg litt mer hele tiden, da blir man jo flinkere.

Sanna uttrykker at hun ikke har følt press fra miljøet, men det viktigste er det målet hun setter seg selv. I tillegg utgjør læreren en støttende faktor, og fungerer som en person som fremmer potensialet i Sanna.

En sentral oppfatning er at egne mål og ambisjoner er den sterkeste drivkraften til å prestere og yte godt i dansen. Det er interessant å se hvordan jentene vektlegger at det største presset og forventningene ikke kommer fra miljøet, men fra egne krav som de stiller ovenfor seg selv. Sara beskriver det slik: *"jeg føler ikke det er noe press hjemmefra eller fra noen venner. Men ovenfor meg selv"*. Det Sara her sier, er i tråd med de fleste informantenes syn på hvordan presset eksplisitt ikke utøves fra andre, men først og fremst at jentene har høye forventninger til seg selv. Mitt inntrykk er at forventningene og presset jentene opplever til gode prestasjoner, ikke er en naturlig del av samtalen eller uttrykksformen mellom jentene. Samtlige utsagn indikerer ønsket om å prestere på et godt nivå i dansen, som at jentene jobber hardt for å hevde seg på likt nivå med de andre jentene, eller at de synes det er vanskelig å opprettholde et godt nivå. Mitt inntrykk er at det ligger "stilltiende" forventninger i miljøet om å jobbe hardt med dansen, slik at man ikke blir blant de dårligste danserne. Prestasjonspresset vil da fortone seg som en internalisert prosess som de fleste jentene er en del av, men som ikke bevisstgjøres gjennom samtalen mellom jentene i miljøet.

Jentenes forventninger om å hevde seg i dansen blir derfor individuelle forventninger til seg selv.

4.2.2 Konkurransen og relasjoner

Hvordan oppfatter jentene konkurranse i dansemiljøet? Hvordan forenes høye forventninger til seg selv og forholdet til de andre jentene i miljøet? Betydningen av konkurranse illustrerer en todelt funksjon i denne konteksten. Det første aspektet av konkurranse uttrykkes bare i freestylemiljøet, hvilket er når jentene konkurrerer mot hverandre i konkurranser. I konkurransesammenheng danser freestylejentene enten alene, eller sammen med flere på samme dansegulv. Jentenes prestasjoner på dansegulvet gir uttelling i form av en listeplassering. Det andre aspektet av konkurranse som jeg vil belyse er hvordan jentene opplever forholdet mellom vennskap og konkurranse.

Sara forteller om nivået og konkurranseforholdene i freestylemiljøet:

(...) Jeg er veldig konkurransemenneske, så jeg liker veldig godt å være best. (...) Du konkurrerer i de beste klassene. Det er veldig høyt nivå, man kan ikke regne med å vinne.

Sara har høye forventninger til seg selv, samtidig som hun er realistisk og innser at hun ikke alltid kan vinne. Liv Duesund (1995:134) hevder i boken *Kropp, kunnskap og selvoppfatning*, at utøverens prestasjoner uttrykker eksistensiell verdi, ”jeg presterer, altså er jeg”. For utøverne vil det si å praktisere en ferdighet å få bekreftelse på en verdiskala. Innenfor konkurransepregede kulturer vil prestasjon og seier være synonyme begreper (ibid.). Jentene i mitt materiale forteller at det er viktig å prestere. Sara forteller at hun liker å være best. Når jentene vinner en konkurranse opplever de bekreftelse på egne prestasjoner. Likevel innser jentene at de ikke kan prestere like godt hver gang. Slik jeg tolker det, forteller freestylejentene mer åpent om det ”underliggende presset” om å hevde seg i konkurranser. I denne sammenheng synes konkurranseinstinktet å være mer legitimt blant freestylejentene, siden de konkurrerer mot hverandre i konkurranser. Sanna påpeker konkurranseforholdet i klassen fra to synspunkter:

Det er veldig sånn at de fleste konkurrerer mot hverandre, sånn som vi på skolen som går i samme klasse, vi konkurrerer jo mot hverandre. Så jeg merker at noen klarer man å snakke helt fint om det, og føler liksom å kunne si ”nå synes jeg at jeg har danset bra til”, mens andre kjenner jeg at det er konkurranse mellom personene.

Sanna synes det er greit å være åpen om konkurranseforholdene i klassen. På den ene siden er det naturlig å konkurrere, og på den annen side forsøker jentene å holde et atskilt forhold til konkurranse og vennskap. Sanna bemerker hvordan situasjonen er i klassen før en konkurranse. *”Åsså du merker det ett par dager før konkurranse, at det er litt intenst mellom folk, spesielt noen. Etter et par dager går det over”*. Jentene forholder seg til hverandre i klassemiljøet, hvilket innebærer at jentene lærer å omgå de man konkurrerer mot. Materialet viser at jentene har høye forventninger til å hevde seg i konkurranser. Sunniva forteller at *”man vil være best på dansekolen sin. Altså er det veldig bra å slå en annen fra en annen danseskole”*. Freestylejentene er opptatt av å få en god listeplassering i konkurranser og konkurranseinstinkt synes å være høyt. Sanna påpeker, *”(…) mens andre som jeg kanskje er jevn gode med meg, så blir det veldig at man skal klare å komme bedre enn den personen”*. Utsagnet til Sanna illustrerer en typisk holdning hos freestylejentene, som at det er legitimt å ha ambisjoner om å hevde seg og yte godt i konkurranser.

Sara uttrykker åpenhet om hvordan hun opplever konkurranseforholdene:

Når jeg ikke klarer ting, også vet jeg egentlig at jeg klarer det, men det er kanskje noe som hindrer meg. Noen som kanskje vinner over meg som ikke fortjener det, da blir jeg skikkelig sint på meg selv, for da vet jeg at jeg kunne prestert bedre.

Sara viser tydelig at hun ikke liker å tape i konkurranser. Det kan virke som at freestylejentene etterstreber et høyt prestasjonsnivå, hvilket viser at det ikke er populært å mislykkes i konkurranser. Materialet viser et sterkt konkurranseinstinkt hos freestylejentene, da deres prestasjoner kommer tydeligere til uttrykk i konkurransesammenheng.

Den andre betydningen av konkurranse som jeg vil se nærmere på, er jentenes tilnærming til prestasjoner/konkurranse og vennerelasjoner. Tebelius (1991) påpeker at den kontakten som jenter har er betydningsfull i hvordan jentene utvikler sin kvinnelighet (Tebelius i Gantez og Lövgren 1991:68). Det å bevare vennskap og konkurrere mot hverandre på samme tid kan være en utfordring, men flere av jentene vektlegger at de prøver å skille vennskap og konkurranse. Drotner og Rudberg peker også på betydningen av venninnens nære relasjoner. De skriver: *”Det er ofte i disse sammenhenge, at unge kvinner opplever splittelsen mellom at utvikle deres selvstendighet og at bevare fællesskapet til andre”* Drotner og Rudberg (1993:18). Sitatet til Drotner og Rudberg kan ses i sammenheng med de ulike ambivalenser, i hvordan jentene i mitt materiale forholder seg til venninner og egne ønsker om å hevde seg

i konkurranser. Ut i fra utsagnene til jentene tolker jeg at flere opplever spenningen mellom å lykkes og prestere, og på den andre siden forholde seg til venner i miljøet.

Materialet mitt viser at jentene synes det er viktig å opprettholde gode vennskap i miljøet. Sunniva forteller: *”vi trener sammen flere ganger i uka. Vi må være venner og hjelpe hverandre”*. Sunniva poengterer at slik er det ikke på alle danseskoler, men hun er glad for at jentene i hennes dansemiljø er støttende mot hverandre. Balansegangen mellom å lykkes med egne prestasjoner og forholde seg til de andre jentene kan være vanskelig. Sunniva forteller om lek og seriøsitet i dansen:

Det er mange som tar slike konkurranser veldig alvorlig (...) det er jo en lek [dansen], men man blir skuffa. Jeg blir skuffa hvis jeg ikke gjør det bra i konkurranser.

Sunniva forteller her om skuffelsen ovenfor seg selv, når hun ikke presterer godt i dansen. Som jeg har nevnt tidligere, kan det virke som at forventningene om å prestere godt er internalisert i miljøet. Selv om jentene uttrykker at de opplever skuffelse over egne prestasjoner, prøver de å tenke positivt og lære av egne feil.

Bente forteller om konkurranseforholdet i dansemiljøet. *”Det er jo konkurranse oss i mellom egentlig, men vi er så gode venner, så vi ser det på en måte ikke som konkurranse i dansetimen”*. Bentes utsagn er interessant i den betydning at jentene bevisst tar i bruk vennsksapsrelasjoner i miljøet til å minimere konkurransen mellom jentene.

Betina forteller at hun kjenner seg igjen i press og forventninger i dansemiljøet og hvordan dette påvirker henne:

Ja absolutt. Man vil jo hele tiden gjøre det bra, man vil hele tiden bli bedre, og når en ser på operaen så er det alltid noen som er flinkere enn deg, ikke sant. Det er mange i klassen som også er flinkere enn meg. Man må prøve å være litt fornøyd noen ganger med de målene man setter, selv om det er andre som gjør det bedre enn deg. Ellers blir det bare strevsomt hele tiden.

Betina opplever at det stilles forventninger i dansen. Slik jeg tolker det, oppholder jentene seg i et trygt miljø hvor forventningene til den enkelte er mindre fremtredende enn på et toppidrettsplan. I så måte tolker jeg at jentene opplever konkurranse i sin nåværende dansekontekst. Flere av jentene i mitt materiale ønsker å danse på et høyere nivå. For å opprettholde en høy standard på dansen, setter jentene mål og krav til seg selv. Betina uttrykker *”man vil hele tiden bli bedre”*. Jentene må aktivt forholde seg til andre jenter som kanskje er på et høyere nivå, og det innebærer å godta å ikke være best. Betina konkluderer

med at hun må *"prøve å være fornøyd"*. Ikke alle jentene i mitt materiale synes det er like enkelt å akseptere at de ikke presterer like godt som de andre.

Bente peker på en annen faktor som påvirker konkurranserelasjonene mellom jentene:

Det har vært veldig store forskjeller for hvor mye folk i klassen har danset. Noen har danset ikke noe ballett andre har danset siden de var to tre år sikkert, det er sånn sett veldig forskjellig. Men jeg merker det[konkurransen] egentlig ikke så veldig, men en blir jo, når en merker at en ikke gjør noe fremskritt i de forskjellige dansefagene. "Jeg kan bli skikkelig deprimerert på grunn av det". Man tar det så seriøst.

Bente gir her uttrykk for at hun ikke opplever konkurransen i dansemiljøet som fremtredende. Ved at det er store forskjeller på jentenes ferdigheter og nivå kan det påvirke presset og konkurranseforholdene i klassen. Bente uttrykker at *"man tar det så seriøst"*. En slik kommentar uttrykker en generell tendens i dansemiljøet og understreker hvor viktig det er for jentene å yte gode prestasjoner i dansen.

Det kan se ut til at ballettjentene er mer fremmedgjort for en åpen dialog om konkurransepresset, da de ikke konkurrerer i konkurranser slik freestylejentene gjør. Slik jeg tolker det bør likevel ikke betydningen av konkurransen om å prestere undervurderes i ballettmiljøet. Som tidligere beskrevet, har jentene høye forventninger til seg selv, og slik jentene uttrykker, kommer presset først og fremst fra de selv. Likeså kan vi se dette innenfor konkurranserelasjoner. Når jentene ikke opplever fremskritt i dansen kan dette utløse reaksjoner hos jentene. Det kan tyde på at flere av jentene opplever skuffelse over seg selv, men at dette er noe som de åpenlyst ikke har lyst til å vise overfor de andre jentene. Slik jeg tolker det kommer ikke presset om konkurranseforholdene tydelig fram i utsagnene, siden jentene ikke forholder seg aktiv til dette i dialog med hverandre. Sannas utsagn illustrerer dette *"det er veldig press på deg selv"*. Sanna beskriver her at hun føler press. Mitt inntrykk er at konkurransen utøves i miljøet, men presset forklares som individuelle prosjekter som jentene jobber med.

4.2.3 "Prøver å være fornøyd"

Balanselinjen mellom å lykkes og feile i danseprestasjonene kan være en utfordrende hverdag for flere av jentene. Som beskrevet er det vanskelig når de ikke opplever fremskritt, hvilket resulterer i skuffelse over seg selv. Forventninger om å prestere og gjøre fremskritt

vil for flere av jentene ha betydning for selvoppfatningen. Videre i dette avsnittet vil jeg se nærmere på hvilke konsekvenser dette får for jentenes selvoppfatning.

For å redegjøre for begrepet selvoppfatning som ofte anvendes i ulike kontekster og gjerne synonymt med selvfølelse og selvtillit, vil jeg benytte Duesunds (1995) perspektiv. ”Selvoppfatning forteller om forholdet til oss selv, og har betydning for våre relasjoner til andre og den kulturen vi lever i” (Duesund 1995:61).

Skårderud (1991) hevder at ”prestasjoner er en individualiserende tendens. Prestasjoner er ikke bare en tvang, den er også en lyst” (ibid. s.36). Utsagnene til jentene viser at prestasjoner har en individualiserende dimensjon. Det forekommer klart at jentene har en urokkelig lyst til å nå målene de har satt seg selv. I forbindelse med ønske om å prestere godt i dansen, spør jeg jentene om de noen ganger er misfornøyd med seg selv. Flere av utsagnene til jentene viser at følelsen av å ikke prestere på likt nivå med de andre, har sammenheng med at jentene er misfornøyd med seg selv. Bente forteller det slik:

Når jeg føler at jeg ikke får til noe og alle andre rundt meg klarer det. Da føler jeg meg skikkelig dårlig [latter] en vil på en måte ligge på det samme nivået som resten. Så hvis man ikke klarer noe, da blir man jo litt satt ut. Jeg blir i hvertfall det.

Bente sier her at hun ønsker å prestere på samme nivå som de andre jentene. Dette utsagnet er illustrerende for alle jentene i mitt materiale. Slik jeg tolker det blir spenningsfeltet forsterket når målene jentene har satt seg selv, ikke blir innfridd. Likeledes tolker jeg at noen av jentene befinner seg i en posisjon hvor høye forventninger til gode prestasjoner, gjør at de blir redd for å mislykkes. Dette bekreftes gjennom utsagn hvor jentene forteller at de jobber veldig hardt for å ikke mislykkes.

I følge Duesund viser flere undersøkelser at fysisk aktivitet har en positiv virkning på selvoppfatningen. Deltagelse i idrett vil også skape åpenhet til seg selv og sine grenser (Duesund 1995). I studien til Ulla Britt Lillaas (2004) om mannlige elitehåndballspillere, er de fleste mennene opptatt av at uten den daglige treningen vil kroppen forfalle. Noen av mennene forteller også at en veltrent kropp representerer en kropp i balanse (Lillaas 2004). Denne studien samsvarer med noen av svarene i mitt materiale.

Betina forteller at trening skaper en åpenhet til kroppen:

Ja veldig sant, jeg tror, jeg merker med meg selv at når jeg trener veldig mye blir jeg veldig avslappet til kroppen min. Jeg blir veldig kjent med kroppen min og får et avslappet forhold kroppen. (...).

Betina uttrykker at hun får et mer avslappet forhold til sin egen kropp ved at hun trener aktivt med kroppen. Jeg tolker Betinas utsagn som om at dansen får en positiv dimensjon i livet hennes. Dansen er med på å gjøre henne fortrolig til egen kropp, for deretter å forstå hvordan den fungerer.

Freestylejentene uttrykker at gode prestasjoner i konkurransene styrker selvtilliten. Sara forteller:

Det er når noen sier noe positivt til deg. Da får du jo god selvtillit. For eksempel når du vinner en konkurranse får du bedre selvtillit.

Flere mener, som Sara at støttende og rosende kommentarer i dansen er godt for selvtilliten. Jentene kommenterer hva som var vanskelig i forhold til manglende prestasjoner i dansen. Sara forteller videre:

Det er hvis du alltid kommer sist og når du aldri vinner noen ting. Du ikke ser noen fremgang. Du trenger ikke få kommentarer "du er dårlig", for det er ikke så mange som sier det til deg. Men når du aldri får noen kommentarer i det hele tatt.

Sara nevner flere viktige faktorer som er med på å påvirke selvtilliten hennes i prestasjoner i dansen. I følge flere av jentene er fremgang i dansen synonymt med god selvtillit. Det andre momentet, som jeg her vil fremheve er hvordan fravær av støttende kommentarer påvirker jentenes selvoppfatning. Selv om jentene uttrykker at de er flinke til å gi hverandre støtte, kan det tyde på at fraværet av støttende kommentarer fra miljøet oppleves som vanskelig. Jeg tolker det slik at når noen sjelden får positive tilbakemeldinger på prestasjoner, vil dette oppleves som en form for sosial utestegning fra dansemiljøet.

4.2.4 Korreksjoner og karakterer

Jentene i mitt materiale vurderes i dansefagene med karakterer på skolen. Korreksjoner er en del av dansehverdagen til jentene. De fleste jentene har et positivt forhold til at lærer eller trener korrigerer dem, for på den måten blir de bedre og kan ta lærdommen i bruk til forbedring. Bente forteller om lærernes forventninger i dansefagene:

Ja, de [lærerne] har jo forventninger. De forventer at vi skal ta til oss de korreksjoner vi får, og jobbe med de. De forventer jo også at vi skal bli flinkere i de forskjellige dansefagene, tror jeg. Ja de forventer veldig mye av oss egentlig. At vi skal jobbe med det hele tiden.

Som flere av jentene, uttrykker også Bente at lærerne har forventninger til elevene. Likevel synes jentene at lærerens forventninger ikke er for høye eller urealistiske. Det synes som en viktig forutsetning for progresjon, at jentene får tilbakemeldinger på dansingen. Beate vektlegger at, *"ellers blir vi ikke bedre, hvis vi bare står der og gjør feil"*. Beate forteller om mange viktige korreksjoner som, *"å jobbe riktig for å unngå skader"*. Korrigeringer og kommentarer er verdifulle, da jentene oppfatter dette som en bekreftelse på at læreren følger oppmerksomt med på jentene. Når lærer ikke korrigerer synes jentene det er lite stimulerende, for da vet de ikke hva de skal jobbe med. Et annet poeng er at det kan virke som at de fleste jentene synes det er greit når lærer gir korreksjoner, men at det føles ubehagelig når de andre jentene blir oppmerksomme på deres feil.

Britt uttaler seg:

Det hun [lærer] sier legger man ekstra godt merke til. Da ser de andre ekstra godt på det, da blir det plutselig at alle ser det. Man vil jo helst gjøre det riktig hele tiden og slippe slike situasjoner.

Jeg oppfatter Britts utsagn i tråd med Duesunds (1998) perspektiv, om at kroppen blir lagt merke til når noe inntreffer og går galt. Når kroppen viser mistillit og begrensninger kan man oppleve den som ikke fungerende. Den sosiale kontekst er også tilstedeværende, i konkret forstand og har sammenheng for hvordan vi tror andre forstår oss (Duesund i Skårderud og Isdahl 1998:244). Britts utsagn ovenfor kan tolkes som at det lærer sier har en forsterkende effekt på jentenes læring i dansen. Selv om Britt ønsker at lærer skal korrigere vil det på en annen side oppleves som en ekstra påkjenning, hvis de andre jentene gjøres oppmerksomme på feilen. Flere av jentene forteller at følelsen av å ikke mestre kroppen oppleves spesielt vanskelig når de feiler i danseøvelsene flere ganger etter hverandre. Redselen for å feile forsterkes først og fremst når de andre jentene har blitt oppmerksomme på korrigeringen. Noen av jentene synes også at prestasjonspresset blir forsterket når de andre legger ekstra merke til danseutførelsene. Ut i fra materialet kan det tyde på at det ligger en forventning i miljøet, om at korrigerer har en utelukkende positiv dimensjon. Slik jeg tolker det vil også korrigerer fra lærer oppleves som vanskelig når jentene ikke håndterer danseøvelsene, som Bente uttrykker at *"man vil jo helst gjøre det riktig hele tiden og slippe slike situasjoner"*.

De fleste jentene stiller høye krav til seg selv, og ønsket om å mestre dansen er en viktig del av dansehverdagen. Beate beskriver:

Det er jo klart alle har lyst til å danse bra, alle har lyst til, men det er jo veldig mye å si for lærerne. Vi får jo karakterer, de blir jo som vanlige skolefag. Det er jo klart at alle har lyst på en god karakter som de er fornøyd med selv. Du blir jo skuffa hvis du har en dårlig dag og du ikke får til alt du vil og du vet at du kan gjøre det bedre.

I følge Beate er det viktig å prestere godt i dansefagene, for dette har innvirkning på karakterene på skolen. Når jentene utøver dårlige prestasjoner i dansen er det flere av jentene som reagerer med skuffelse over seg selv. Bente forteller *"hvis jeg får en firer, blir jeg jo misfornøyd (...). Fire er en bra karakter, men hvis flesteparten får fem vil man jo klare det selv og"*. En mulig tolkning av Bentes utsagn kan være at hun ville vært fornøyd med karakteren fire, hvis det var gjennomsnittskarakteren i klassen. Siden flesteparten får fem oppleves karakteren fire som en påminnelse om at hun ligger på et lavere nivå enn de andre jentene. I en slik situasjon tydeliggjøres ønsket om å jobbe enda hardere for å nå målene om gode prestasjoner. Flere av jentene har høye forventninger til seg selv, og noen av jentene synes det er skummelt å få karakterer. Hvordan jentene presterer i dansen er en viktig forutsetning for karakteren. Siri forteller at *"man må vise seg, en skal jo ha karakter. Man skal jo ikke være helt der slik at det blir nedtrykkende for de andre"*. Jeg tolker at Siri mener at jentene må vise hva de er gode for, men at det er viktig for noen av jentene å ikke bli for synlige i framturen, for å oppnå gode karakterer. Dette med en begrunnelse for at omgivelsene ikke skal tolke dem som overlegene ovenfor de andre jentene.

4.3 Kroppens utsatthet

4.3.1 "Det lille ekstra"

I jentenes fortellinger ovenfor ser vi hvordan karakterene gir motivasjon til å arbeide hardt. Jentene forteller om hva som skal til for å bli en god danser. Britt uttrykker det slik:

Hard jobbing og du må selvfølgelig ha viljen. Rett og slett, ingenting kan få deg bedre enn det. Selvfølgelig må du ha en kropp som er bygd og tilpasset, det har i noe grad noe og si. Ellers er det bare beinhardt. Det krever mye.

Britt peker her på flere krav som må være tilstede for å bli en god danser. Det er særlig hard jobbing som er et mantra i jentenes utsagn. Sara forteller følgende om hva som skal til for å bli en god danser:

Sara: mye trening, masse trening og ikke gi seg, og du må satse på det og du må ville det. Hvis du bare gjør det halvferdig hele tiden så nytter det ikke. Du må gå inn for å være god danser og trene masse og selvfølgelig spise riktig.

Elisabeth: er det vanskelig å bli god?

Sara: det er ikke vanskelig å bli god, men det er vanskelig å bli best. Sånn, jeg er jo en god danser, men jeg er ikke best.

I følge Sara er det viktig å trene masse for å oppnå større ytelse i dansen. I tillegg må motivasjonen og viljen til å trene masse være tilstede. Bente beskriver kriterier som skal til for å bli en god ballettdanser:

Det er en god del. Bra teknikk, men viktigst er at du har utstråling, altså ekte utstråling som kommer innenfra og ikke bare sette på seg et smil som blir sånn [viser] det blir litt kjedelig. Så man må ha "det lille ekstra" ved seg selv, som ikke alle andre har. Bare wow, folk har lyst til å se personen danse.

Bente viser her at det er flere kriterier som må til for å representere det ideelle. Det handler om å ha spesielle egenkarakteristiske egenskaper som ikke alle andre har, som Bente omtaler som "*det lille ekstra*", som gjør at du skiller deg ut i fra mengden. Utstråling er derfor en viktig del av kroppsforståelsen. I tillegg til hard jobbing påpeker flere av jentene at ytre personlighetstrekk er en forutsetning for å lykkes som danser. Jentene må skape en positiv oppmerksomhet i opptreden for å bli lagt merke til.

Sunniva påpeker at for å bli en god danser må lysten til å trene være tilstede, og i tillegg trenger man som danser å ha stå på vilje. Siri forteller hvordan hun opplever kravet om å være myk, hoppe høyt og være rask som en viktig forutsetning for å prestere godt i konkurranser. Hun sier videre at dette alene ikke vil være godt nok, "*en må være ganske tøff, tro at du er noe*". Det dreier seg om å være frempå, ellers blir du ikke lagt merke til. Dette blir særlig tydelig for freestylejentene når de eksponerer kropp og personlighet i konkurransesammenheng, ved at de danser med flere andre jenter på samme gulv. Siri kommenterer at det handler om å vise at "*her er jeg*", og vise fram sjarmen sin ovenfor dommerne. Forventningene om å prestere kobles ofte til frykten om å rykke ned på et lavere konkurransenivå.

4.3.2 "Kanskje lurt å trappe litt ned"

Kroppsforståelsen handler om hvordan jentene tar vare på egen kropp. I stor grad dreier dette seg om hvordan jentene presser kroppen til det ytterste uten å unngå skader og andre belastningslidelser. Danseøvelsene er fysisk krevende for kroppen og mange av øvelsene er

unaturlige for kroppen. Over halvparten av jentene i mitt materiale har ulike belastningsskader som en følge av overtrening, feilbelastning eller dansing på dårlig underlag. De fleste jentene som er skadet plages med benhinnebetennelse, og de uttrykker at det er en påkjenning å være skadet. Utsagnet til Britt illustrerer hvordan flere av jentene opplever å ha en skade i dansemiljøet:

Britt: dem[skader] er det mye av. Dessverre. Jeg har benhinnebetennelse selv. Det er noe herk. Det ene er at man faktisk ikke kan hoppe, men måtte skåne det mest mulig og at der blir amputert og at det er så demotiverende å ha skader.(...) Men det blir tafatt stemning når mange må sette seg ned når vi begynner med hopping, for da kan ikke vi være med lenger, og det er ødeleggende.

Elisabeth: du trener selv om du har benhinnebetennelse?

Britt: ja, jeg kan ikke slutte helt, føler jeg.

Britt er en av flere som har benhinnebetennelse. Det er flere faktorer som gjør at Britt synes det er vanskelig å være skadet. Det kan tyde på at hoppøvelser gir stor belastning på bena og at betennelsen hindrer utførelsen av hopp i dansing. Øvelser som gir kroppen for hard arbeidsbelastning tvinger de med skader å avstå fra hopping. Jeg tolker at Britt synes følelsen av utestegning i dansekonteksten og mangel på progresjon i dansen forsterker skadens demotiverende effekt. Når Britt trener til tross for skaden, tolker jeg det som at hun ikke klarer å avstå helt fra dansen. Det medfører for mange negative konsekvenser, som jeg tolker som tap av progresjon og tap av sosialt samvær med de andre. Flere av jentene trener selv om de har skader. Betina gir uttrykk for at skaden kan forverres hvis man trener for mye:

Ja, det kommer sikkert an på hvordan man trener. Hvis man har benhinnebetennelse på grunn av hopping, for at det blir for mye støt for bena, så er det kanskje lurt å trappe litt ned på hoppinga.

Utsagnet til Betina ”*så er det kanskje lurt å trappe litt ned på hoppinga*” gir en indikasjon på at grensene for hvor langt man kan presse kroppen er tvetydig. På den ene siden forteller jentene at det ikke er lurt å overtrene, for det vil forverre skaden ytterligere. På den andre siden vil en pause fra treningen og hopping medføre liten progresjon i dansen. Slik Bente uttrykker det, ”*man sliter litt, fått en skade og vært borte veldig lenge og plutselig komme tilbake. Da henger man ofte etter*”. Flere av jentene som sliter med en skade forteller da at de danser selv om det gjør litt vondt. I studien til Tebelius (1991), påpeker hun at gjennom idrettsaktiviteten gjør jentene seg erfaringer om kroppen og sine fysiske muligheter. Det innebærer å beherske kroppen, samtidig som kroppen gir restriksjoner (Tebelius i Gantez og Lövgren 1991:71). Informantene i Tebelius studie kan ses i sammenheng med

kroppsholdningene i mitt materiale, hvor også jentene i mitt materiale i stor grad ignorerer skader og smerte i forbindelse med trening. Sunniva forteller: ”*men jeg synes det er så gøy å danse, så jeg klarer ikke å slutte*”. Jentenes ønske om å danse overser ofte kroppens signaler om restitusjon. Balansegangen mellom å trappe ned og beholde dansenivået til de andre jentene i klassen, virker også å være vanskelig for de som er skadet.

4.4 Oppsummering

Jentene understreker at det gode miljøet er viktig for trivsel og samhold. Barbro beskriver dansemiljøet sitt ”*vi er glad i hverandre*”. Selv om jentenes utsagn forteller om et godt miljø, uttrykkes det også motstridene og ambivalente utsagn om presset som utøves i miljøet. Kroppen har i idrett og fysisk aktivitet blitt betraktet som ”et objekt av eksakt beregning”, hvor den fysiske kapasiteten har som mål å bli bedre (Kirk 2002:77).

Jentenes beretninger taler for at flere synes det er tøft når de ikke klarer å prestere ut fra egne mål og hvis de ikke presterer på likt nivå som de andre. I dansemiljøet vil kroppen være synlig og i øyenfallende, og slik jeg tolker det opplever jentene ”stilltiende” forventninger i dansemiljøet, hvilket resulterer i at jentene jobber veldig hardt for å nå målene sine. Jentene synes ikke treneren, venner og familie stiller urimelige krav til deres prestasjoner i dansen. Mitt inntrykk er at forventningene om gode prestasjoner er internalisert i miljøet. Slik jeg tolker det utløses ikke prestasjonspresset først og fremst av miljøet som sådan, men av jentenes egne ambisjoner om prestasjon.

Det synes som om det er mindre åpenhet i ballettmiljø versus freestylemiljø i kravet om å prestere. En forklaring på dette er at freestylejentene har et mer avklart forhold til prestasjoner, da de konkurrerer mot hverandre i konkurransesammenheng. Når mål og forventninger ikke blir innfridd, opplever jentene skuffelse over seg selv. Samtidig uttrykker flere jenter å bli flau eller sint på seg selv, når prestasjonene svikter i dansen. En måte å tolke dette på er at jentenes ønsker og krav i å lykkes i danseprestasjoner, stiller jentene i en sårbar situasjon når de mislykkes. Det kan virke som at jentene føler at de uttrykker svakhet når de ikke klarer å oppnå egne mål, og det er ingen som ønsker å bli plassert i denne situasjonen. Jeg velger her å plassere jentene inn i et spenningsfelt, hvor egne ønsker og forventninger til prestasjon ikke alltid er forenlig med idealprestasjonene.

En forestilling om at jenter ikke er like seriøse som gutter i prestasjonsidretter, likeledes at jenter ikke konkurrerer med andre jenter på laget, avkreftes i undersøkelsen av Dahlgren og Dahlgren (1990). De hevder at jenter er seriøse i utøvelsen av idretten, hvilket også viser at jentene ønsker utfordringer av trener til å prestere bedre (Tebelius i Ganetz og Lövgren 1991: 77). Slik jeg tolker det er jentene i mitt materiale sterkt engasjert i dansen. Jentene bekrefter at det er hardt, særlig når målene ikke oppnås. Det er imidlertid ikke bare trener som utfordrer jentene til å prestere. Materialet viser at jentenes egne krav til å prestere er av størst betydning.

5. KROPPSIDEALER

I dette kapitlet vil jeg se nærmere på hvordan jentene bearbejder kroppen, og hvilken kroppsforståelse som gjør seg gjeldene i dansemiljøet. I forrige kapittel tok jeg blant annet for meg hvordan jentene opplever og bearbejder forventningene til gode prestasjoner i dansen, og hvordan dette forenes med å ta vare på egen kropp. Hensikten med dette kapitlet er å synliggjøre jentenes kroppsliggjøring, i lys av at kroppen er et middel til å oppnå prestasjoner. Hvilke kroppsidealer gjør seg gjeldene for jenter som danser aktivt? Hvordan forholder de seg til idealene? Og hvordan begrunner de valgene i forhold til kropp og kosthold?

5.1 Kroppsliggjøring

Bildene som jeg viste under intervjuet ble et naturlig utgangspunkt for samtalen om hvordan jentene forhandlet seg frem til kroppsidealene i dansen. Flere av jentene uttrykte at de har et sunt og avslappet forhold til kroppen sin, men ingen synes alt var perfekt. I boken *Looking good* (2000) har Carita Bengs gjort en intervjustudie av ungdommer i alderen 13-17 år. Hun påpeker at kropp er av stor betydning for de unge, både hvordan de forstår seg selv og hvordan andre ser på dem. Venner og massemedia er to sterke kilder som er med på å forme de unges syn på hvordan de skal agere på egen kropp (Bengs 2000). En annen som har sett på betydningen av kroppssoppfattelsen er Kvaalem. Hun arbeider med forskningsprosjektet ”Kroppsbilder” ut i fra undersøkelsen ”Ung i Norge”, og hun peker på de samme faktorene som Bengs nevner. I tillegg hevder Kvaalem at foreldrenes holdninger er den viktigste faktoren for hvordan de unge forholder seg til kroppen (Nettavisen Tv2 09.05.05)¹⁹. Jentene i mitt materiale påpeker at mediekulturen promoterer kroppsidealene. Utallige fremstillinger av tynne modeller med perfekte kropper er bladenes image. Kåre Rørhus (1993:19) skriver i denne sammenheng om ungdom og idalpåvirkning, hvor han påpeker at massemedienes påvirkning nødvendigvis ikke gjør ungdom til passive mottakere. Gjennom større

¹⁹ <http://pub.tv2.no/nettavisen/side2/mote/article386381.ece>

synliggjøring av identitetsskapning, vil dette bidra til nye muligheter og debatt om legitimiteten omkring kulturen.

Grogan (1999:115) påpeker at menn og kvinner promoterer ulikt i media. Mannen fremstår som normalvektig, mens det kvinnelige ideal derimot fremstilles som undervektig. En tendens i materialet mitt er at jentene legitimerer kroppssentrering rundt det tynne og attraktive kroppsideal. Jentene forholder seg til kropp og utseende på ulike arenaer, og flere av jentene vektlegger hvordan de ikke lenger reflekterer over idealkroppens dominans i mediekulturen. På den annen side viser jentene at de ønsker å ha et bevisst forhold til hvordan de skal forme kroppen, da flere av jentene hevder at massemedia har en negativ påvirkning på deres kroppsforståelse. Betina forteller det slik. *”Jeg leser ikke så veldig mye blader, for jeg merker at jeg blir veldig påvirket av det. Og hvis jeg ser veldig tynne mennesker som er mye avkledd, så tenker jeg at sånn vil jeg også være”*. Studier viser at de unge er mindre tilfredse med kroppen, ved å sammenlikne seg med idealene som fremstår i mediekulturen (Grogan 1999:115). Videre forteller Betina at *” jeg har det bedre med meg selv når jeg ikke leser sånne typiske blader, egentlig”*. Det at Betina reflekterer over hvordan ytre idealer påvirker henne på en negativ måte, gjør at hun ønsker å minimere inntrykk fra massemedia. Betina synes hun får det bedre med seg selv, ved å ikke sammenlikne seg med det rådende kroppsideal. Det er ikke bare Betina som synes at tynne mennesker former bilde av hvordan man selv ønsker å fremstå. Utsagnene til Betina kan ses i sammenheng med hvordan forskningen i de senere år har vist hvordan kroppsideal kan få negative psykologiske konsekvenser for enkeltindividet. Studien *”Kroppsilde og depressive tanker”* er en longitudinell studie av ungdom i 13 - 18 års alderen. De kulturelle forestillingene som befatter gitte standarder om kropp og utseende, får konsekvenser for jentenes selvoppfatning. Studien viser at jo dårligere kroppsilde både gutter og jenter har, desto høyere skåret de på depressive tanker. Studien kan også tolkes slik at misnøyen jentene opplever i forhold til egen kropp, vil kunne medføre at de får lavere livskvalitet (Kraft m. fl. 2001).

Slik jeg tolker det vil dansemiljøet representere en rekke kroppsforestillinger, hvor jentene aktivt forholder seg til disse. Jeg er interessert i å undersøke hvilke idealer som gjør seg gjeldende, særlig i lys av at kroppen er et middel til prestasjon.

5.1.1 "Altså, ikke supertynne men tynne"

Jentene i mitt materiale har mange forståelser for hvordan danserens kropp optimalt bør se ut. Jeg vil gå nærmere inn på tema tynnhet som er et naturlig referansepunkt i samtalen. Da jeg spurte jentene hva de oppfatter som kroppsidealene i dansen, uttrykker flere av jentene et ambivalent forhold til tynnhet. Sara forteller om kroppsidealet i dansen:

Jeg vet ikke helt. Jeg synes ikke de skulle være helt tynne, men ikke tykke heller. Men bare masse muskler og styrke over hele kroppen.

Sara uttrykker at hun er usikker på hvordan en danser bør se ut. Det kan virke som at betydning av å være tynn blir satt i en kategori som ikke er helt håndterlig. Jeg tolker at Sara avviser den radmagre danser, men på en annen side skal ikke danseren være tykk heller. I sitatet uttrykker hun at man i tillegg må ha masse muskler, en påstand som jeg vil utdype nærmere i neste avsnitt. Flere av informantene mine synes å være ambivalente til hva som er såkalt riktig utseende for en danser. Jentenes svarmønster er interessant på flere måter. Det kan være vanskelig å sette ord på nøyaktig hva som er passe tynn. Dette kan ses i sammenheng med Hillevi Gantez (1991) perspektiv i boken *Om unge kvinner*. Hun påpeker at identitetsforming, likeså kjønnsidentiteten kan betraktes som et arbeide i å forme seg selv. Hva som er forbundet med "mannlighet" og "kvinnelighet" er ikke lenger ensbetydende, hvilket betyr at unge kvinner møter motstridene signaler for hva som anses for å være riktig kvinnelighet (Gantez 1991:10).

Slik jeg tolker utsagnene til jentene uttrykker de en ambivalens til de kulturelle normer. Britts utsagn beskriver idealkroppen til danseren som "*kanskje ikke syltynn, men absolutt tynn*". Det synes viktig for flere av jentene å uttrykke at idealkroppen representerer grader av tynnhet. Dette blir synlig i samtalen hvor jentene uttrykker usikkerhet om de skal synes de avbildede danserne er for tynne eller akkurat passe. Grensene for hva som vurderes som for tynn blir uttrykt med ord som *anorexi tynn, sylslank og radmager*. Mitt inntrykk er at de færreste jenter ønsker å identifisere seg selv med disse kategoriene. Likevel er det et paradoks når jentene legitimerer den radmagre danser. Betina kommenterer noen av de tynneste danserne i bildematerialet mitt "*de er jo veldig tynne, (...) jeg har tenkt at det er naturlig at de er så tynne, for de trener jo så mye*". Betina forklarer at det er en sammenheng mellom tynnhet og utøvelsen av mye trening. Det kan tolkes at Betina ikke har noen betenkeligheter ovenfor de tynne danserne. Flere av jentene legitimerer tynnheten gjennom å

forstå kroppen som et redskap som er naturliggjort, i så måte har tynnhet sammenheng med treningsmengde.

Kroppen er i følge Solheim (1998:59) bærer av kulturell meningsdannelse. Kroppen tilskrives erfaringer og får mening når den settes i en sosial kontekst. Jentene i mitt materiale vurderer kroppen i forhold til et ideale på hvordan de bør se ut. Bente forteller om jentene hun går sammen med på ballettskolen. ”(...) på ballettskolen min er det ganske mange tynne, altså ikke supertynne men tynne”. Som ung jente er det naturlig å gjøre vurderinger og sammenlikne seg med andre. Sara forteller om første gang hun kom inn i danseklassen. ”*Det var veldig mange tynne jenter som hadde mye mindre kropp enn meg eller annen kroppstype og da tenker (jeg), der kommer de søte små jentene og så kommer jeg?*”. En slik tankegang legger føringer for hvordan Sara ser på seg selv. Det kan virke som om flere av jentene i mitt materiale synes det er mange andre tynne jenter i miljøet. Kroppens levde erfaring er alltid kroppsliggjort innenfor en sosial kontekst, hevder Moi (Moi 1998). Slik jeg tolker det kommer kroppsliggjøringen til uttrykk ved at de sammenlikner seg med de tynne jentene. En slik betraktning kommer også til uttrykk hos Haug (1990), hvor kroppens ulike deler betraktes og vurderes i henhold til form størrelse og fasong. Den slanke kroppen er jentens referansepunkt, og det oppstår en følelse av skam dersom kroppen ikke representerer idealet (Haug 1990:23). Selv om noen av jentene i mitt materiale sammenlikner seg med de andre jentene i klassen, poengterer flere at det er viktig å være fornøyd med kroppen sin. Mitt inntrykk er at det ligger en ambivalens hos flere av jentene om forholdet til tynnhet. På den ene siden slik Betina uttrykker ”*å være tynn, det er sånn mye mer modell*”. På den annen side uttrykker jentene et typisk mønster hvor idealkroppen skal være tynn. Følgende utsagn kan belyse hvordan flere av informantene mine oppfatter kroppsidealet i ballett og freestyle:

I ballett så er det høy og tynn, men i freestyle er det best å være liten og tynn for da går det mye fortere. Sparker fortere og hopper høyere og sånne ting.

Sara presiserer her at en tynn kropp representerer et felles kroppsideal i dansen. Materialet mitt viser at jentene i ballett og freestyle har flere felles referansepunkt knyttet til kroppsidealene. Dorte Marie Søndergaards (1996:98) beskriver i boken *Tegnet på kroppen*, hvordan kvinnekroppen og mannskroppen posisjoneres til speiling av sosial orden. Hun påpeker at det er to elementer for å opprettholde en relasjonell orden mellom kjønnene. Det første elementet er at idealet om den slanke og veltrente kroppen iscenesettes ulikt hos menn og kvinner, og at de ulike kroppsdelene innehar forskjellige betydninger hos mannen og

kvinnen. Søndergaards andre element viser hvordan kvinnekroppen bør dyrkes og fremstilles mindre i forhold til mannskroppen. Utsagnet til Beate er i tråd med Søndergaards andre perspektiv. Beate forteller om betydning av kroppens størrelse i samspillet mellom gutt og jente i dansen. *”Det er jo klart at en ballettdanser kan ikke være for stor og tung. Gutten skal jo klare å løfte deg”*. Beate uttrykker at den kvinnelige ballettdanseren må være mindre enn den mannlige ballettdanser. Slik jeg tolker Beate har hun klare forestillinger om at jenta bør være mindre enn gutten. Når en gutt og ei jente samhandler, vil det derfor være hensiktsmessig at kvinnekroppen er mindre enn mannskroppen, slik at gutten klarer å løfte jenta i dansen. Det kan virke som at Beate tar det for gitt at det må være en fysisk forskjell, som at jenta er liten og tynn, mens gutten skal være sterk og gjerne høyere enn jenta.

Jentene legger også vekt på at det er fordelaktig å være tynn for da er det enklere å utføre øvelsene i dansen. Referansepunktet tynn kan ses i sammenheng med vekt. Britt beskriver hvordan vekten vil påvirke prestasjonene i dansen:

Man må ikke bli for tynn, men man har en fordel. Hvis man er såpass tynn som de jentene her [henviser til bildemateriell] så blir det mindre og bære på og lettere å gå på tå, og mye mindre vekt i hopp, men samtidig blir det for mye hvis man ikke har noe å gå på. Da kan det gå feil den veien, man må finne en gylden middelvei.(...).

Britt mener at mindre kroppsvekt kan ha en positiv innvirkning på prestasjonen. Kroppens størrelse blir en avgjørende faktor for danserens prestasjoner. Slik jeg tolker jentenes utsagn kommer tynnhetsidealet sterkt til uttrykk, ved at idealet legitimeres gjennom dens positive innvirkning på den kroppslige prestasjonen. Effekten av å være tynn, skaper gode forutsetninger for jentenes kroppslige utførelser i dansen. Dermed bearbeider mange av jentene kroppen tynn fordi de tror at det fremmer prestasjoner i dansen. En annen tendens i mitt materiale er at jentene vektlegger som i utsagnet til Britt at *”man må ikke bli for tynn”*. Tynnhet kan dermed innta en dys-funksjon for kroppen. Jentene i mitt materiale uttrykker et bevisst forhold til å ikke bli for tynn. Det er viktig slik Britt forteller *”å finne en gylden middelvei”*. For flere av jentene dreier det seg om å bli kjent med kroppen og finne en balanse som ivaretar kroppen.

Mitt materiale peker i retning av at vekt og tynnhet er en viktig del av alle jentenes kroppsforståelse. Spørsmålet om hva som anses som normalt og for tynn kropp er vanskelig å definere. Slik jeg tolker ballettjentene uttrykker de i større grad et krav eller ønske om en slankere kropp enn freestylejentene. Et passende utsagn for idealkroppen til en klassisk ballettdanser kan beskrives som Britt sier *”man skal være ganske tynn”*. Til tross for at

tynnhet også er en viktig del av kroppsforståelsen til freestylejentene, kan det virke som at kravet til tynnhhet har en mindre fremtredende dimensjon i freestylemiljøet. Sunnivas utsagn er passende til freestylejentenes uttalelser ”*du skal ikke være tykk liksom, du skal ikke være sånn veldig veldig tynn heller*”. Dette gir en beskrivelse av et ideal som ikke favoriserer den tykke, men samtidig skal ikke kroppens ideal fremstå som overdrevet tynt.

5.1.2 Langstrakte muskler

Jentenes måte å bearbeide kroppen oppnås ved å trene, det vil si trene kroppen tynn. Kroppsforståelsen til jentene dreier seg ikke alene om idealet om tynnhhet, i tillegg mener jentene at de må ha muskler. Materialet mitt beskriver hva som er en fin danserkropp og et interessant poeng er at jentene har detaljerte beskrivelser av musklernes utseende. Et kroppsideal for både menn og kvinner er den slanke, stramme og sunne kroppen (Bordo 1993). Utsagnene om musklernes betydning utgjør en viktig del av jentenes kroppsforståelse. For flere av jentene ligger store mengder trening bak en fast og veltrent kropp. Det kan virke som om det dreier seg om en estetisk kroppssentrering, hvor musklene innvirker på prestasjoner i dansen. Betina beskriver ballettdanseren og musklene som at ”*man ser at man får slike langstrakte pene muskler. Man får holdningen*”. Betina tillegger kroppen en dimensjon, og det er at musklene skal vise eleganse.

Sunniva forteller også om hvordan musklene skal være. ”*Vi skal ha muskler men de skal ikke være klumpete, men litt mer lange og slanke*”. Jentenes forestillinger om musklene er mange, og Sunnivas utsagn er passende for flere av jentenes måte å bearbeide kroppsforestillingene om musklene. Jentene ønsker seg markerte og langstrakte muskler, og Britt kommenter at de også skal være ”*proporsjonerte*”. Det betyr at musklene skal fordeles jevnt over hele kroppen, og slik noen jenter forteller, at musklernes markering skal være på mage og armer. Samtidig som jentene beskriver musklernes utseende, gir de imidlertid også uttrykk for at det ikke er like enkelt å bearbeide musklene i praksis. I følge Bordo (1993) er definisjonene på hva som oppfattes som fysisk tiltalende som regel basert på hvilket kjønn et individ tilhører. Det mannlige kroppsideal favoriserer en mer utviklet muskulatur, mens liknende kroppsdelar ikke har samme opphøyde status for kvinner.

I dansekonteksten får musklene en spesiell betydning for prestasjon og bearbeidelse av kroppen. Dette kan ses i sammenheng med hvordan Jennifer Hargreaves problematiserer

forholdet mellom det ”mannlige” og ”kvinnelige” i idretten. Hun peker på at det mannlige kroppsideal er nært koblet til idrettens ideal om den sterke og muskuløse kropp og den mannlige idrettskroppen fungerer i dag som et symbol på maskulinitet. Derimot blir ikke kvinnens kropp assosiert med idrettens ideal og hun hevder at det fortsatt er lite kvinnelig med en altfor muskuløs kropp. Slik Hargreaves poengterer, vil ikke idealkroppen til kvinner forbindes med for store muskler (Redelius i Fagrell og Nilsen 1998:125). Bordo (1993) poengterer også et liknende syn, og mener at det er en utfordring å forholde seg til det dobbelte budskap, hvor kvinner med store muskler fort blir tolket som maskuline (jf. Sundberg i Meurling 2003:98).

Hva betyr dette for jentene i mitt materiale som retter stor oppmerksomhet til musklene på kroppen? Mitt syn er at jenter som er i et dansemiljø bearbeider og disiplinere kroppen noe annerledes enn jenter som ikke driver med dans. Jeg antar at idealet om musklene har en større funksjon og opphøyet status for jenter i dansemiljø, da kroppen aktiv eksponeres. For det første vil musklene i denne betydning promotere nytteverdi, hvor musklens funksjon stiller forventinger til å beherske danseøvelser. I den andre betydning assosierer musklene idealet om styrke og fasthet og kroppslig disiplin. I dette ligger det at en veltrent kropp med muskler uttrykker kontroll og hardt arbeid av kroppen. Slik jeg forstår jentenes utsagn, er musklene en betydningsfull del av kroppsbearbeidelsen, som uttrykker jentenes tilhørighet og identitet som dansere. Jentenes uttalelser forteller at det ligger mye trening bak en muskuløs kropp, og denne kroppen signaliserer både prestisje og selvdisciplin.

Muskelens estetiske standarder må bearbeides på en spesiell måte og flere uttrykker at kriteriene for musklens størrelse og form er harde å oppnå. Sunniva uttrykker det slik. ”Vi skal være veldig raske og vi klarer ikke å være så raske når vi har så mye muskler. Det er om å gjøre å ha muskler, men ikke for store”. Utsagnet forteller at kriterier for bearbeidelsen av musklene handler om små marginer. Musklene skal ikke fremstå som for store, men samtidig skal jentene arbeide for å få riktig størrelse på musklene. En felles tendens for alle jentene i mitt materiale er at de trener aktivt for å vise fram kroppen, slik at kroppen framstiller jevn styrke. Dette fører til neste avsnitt hvor musklens betydning blir assosiert med fasthet og ønske om minst mulig tilleggsfett på kroppen.

5.1.3 Fornøyd, men ikke overflødig fett

Susan Bordo viser hvordan Mary Douglas forstår den fysiske kroppen som tekst, og at kroppen gjenspeiler en kulturell og symbolske orden som er kroppslig påskrevet (Bordo 1990:86). Dette kan gi uttrykk for hvordan jentene iscenesetter kroppen i henhold til de normer og verdier samfunnet er en del av. Bordo peker på at de representative verdier som fett indikerer noe umoralsk og usunt. Det overflødig fettet er ikke eksplisitt forbundet med kilo og vekt, men om kroppen oppfattes som veltrent og stram (Bordo 1990:90). Da jeg spurte jentene om deres forhold til egen kropp var det flere som uttrykte at de var fornøyd. Flere forteller at de ønsker å se bra ut, og at kroppen kan trenes til et ønskelig resultat. Sanna sitt utsagn illustrer hvordan flere av jentene bearbeider kroppsbilde:

Jeg er stort sett fornøyd med meg selv. Men jeg er opptatt av å trene mye og få muskler og ikke få noe overflødig fett.

Sanna uttrykker at hun er opptatt av å trene og opparbeide seg muskler. Materialet kan tyde på at flere av jentene har et greit forhold til seg selv og at kroppsidealet handler om en fast og stram kropp. Når jentene ikke ønsker overflødig fett, forteller kroppen om et aktivt forhold til seg selv og disiplinering av kropp. Min vurdering er at flere av jentene hadde vært mindre fornøyde med kroppen dersom de hadde hatt overflødig fett. I følge Duesund (1995:74) er det gjort flere undersøkelser som viser at de som er fysisk aktive har et bedre forhold til kroppen, enn de som er fysisk inaktive. Fysisk styrke og fettprosent er to kriterier som kan påvirke kroppoppfatningen. Tucker (1987) har gjort forskning som viser at gutter i ungdomsskolealder som var fysisk svake hadde et mer anstrengt forhold til seg selv (Duesund 1995:74). Som tidligere nevnt har muskler og styrke ofte vært forbundet med det maskuline ideal. Det er interessant i mitt materiale at flere av jentene uttrykker at muskler har en sammenheng med at de er fornøyd med egen kropp. Da jentene fikk spørsmål om hva som gjorde at de fikk god selvtillit svarer Sanna at *”det er vel når jeg har trent veldig bra og kjenner at jeg har fått mer muskler”*. Sannas utsagn beskriver et typisk mønster, hvor jentene poengterer at god trening og økning i muskelmassen, har sammenheng med tilfredshet med seg selv.

Jentene forteller at det ikke først og fremst er vektnedgang som er et mål, men betydningen av en sunn og veltrent kropp med stramme linjer. Materialet mitt viser at jentene har mange og tydelige kriterier for hva som er en fin danserkropp. Ulike kroppsdeler blir viktig i talen om kroppen og hvordan jentene vurderer idealene. Ovenfor har jeg nevnt betydningen av

tynnhet, muskler og ikke overflødig fett som de viktige forutsetninger for å nærme seg kroppsidealene i dansen. I tillegg til dette posisjonerer jentene kroppsidealene som spesifikt retter seg etter dansen. Beate forteller:

(...) Vi tenker på helt sånne sære ting som vanlig jenter ikke bryr seg om. Så som turn out, senter og point, som man ikke skjønner noe av hvis man ikke driver med dans. Det går mer på hvor myk man er, hvor sterk man er, enn nødvendigvis hvordan man ser ut og hvor mye man veier.

Beate vektlegger verdier som mykhet og styrke som viktige kroppsidealene i dansen. Idealet om mykhet står særlig sterkt hos jentene, hvor kroppen skal være bøyelig i danseøvelsene. Som beskrevet tidligere er en typisk tendens i jentenes utsagn idealet om tynnhet. Beate er en av de få som mener at vekten nødvendigvis ikke er det viktigste kriteriet for hva som er en fin danserkropp. Beate forteller også at det er viktig å ha en *”pen vrist og fine bein med høy strekk. Godt definert kragebein og fin point²⁰”*. Barbro påpeker at det er viktig for ballettdanseren å strekke kroppen, for det er *”om å gjøre å bli lengt mulig”*. Denne kommentaren illustrerer ballettjentenes ideal om den høye og tynne ballerina. Slik jeg tolker freestylejentene er ikke høyde et viktig kroppskriterium, derimot mener freestylejentene at det er gunstig å være liten og lav, for at kroppen kan mestre raske bevegelser i dansen. Jentenes uttalelser om noen ulike forventninger til idealkroppen i ballett og freestyle, svekker likevel ikke forståelsen og betydningen av de tre kroppskriteriene som jeg har omtalt ovenfor.

Det er spennende å se hvordan jentene forhandler seg fram til hva som er en fin danserkropp. I Bengs (2000) undersøkelse fremstilles kvinners idealkropp som seksuelt ladet. Ungdommene rangerer ulike kroppsdeler som viktige i oppfattelsen av idealkroppen. Når jentene rangerte kroppsdeler de mente at guttene synes var viktig, trakk jentene fram ansikt, bryster og rumpe. Guttene i undersøkelsen trakk også fram de samme kroppsdelenene, ansikt, bryster og rumpe som de viktigste kroppsdelenene hos jentene (Bengs 2000:143). Det er interessant i mitt materiale, at en slik rangering ikke oppfattes som typisk idealkropp til en kvinnelig danser. Idealkvinnen med kvinnelige former, hofter og store bryst fremheves ikke som det ideelle. Jentenes vurderinger til idealkroppen blir i stor grad sett ut i fra et perspektiv hvor kroppen skal yte maksimalt i dansen. Det betyr nødvendigvis ikke at jentene

²⁰ Point betyr at man strekker tåa.

i mitt materiale er upåvirket av rangeringen i Bengs undersøkelse, men slik jeg tolker det bearbejder jentene idealkroppen ut i fra forutsetninger som stilles gjennom dansen.

Når jentene i mitt materiale fikk spørsmål om det var noe de ville forandre ved kroppen, uttrykker flere av jentene ”*jeg er fornøyd med kroppen min*”. Gunn Engelsrud ved Seksjon for helsefag Universitetet i Oslo stiller spørsmål ved forskning som viser tall om at tilfredshet med egen kropp har gått ned. Misnøye og tilfredshet med egen kropp presenteres ofte som en målbar frekvens som kan synke eller stige. I denne sammenheng stiller hun seg kritisk til at data og resultater i forskningen som ikke er teoretisk forankret (Dagsavisen 27.10.2004)²¹. I mitt materiale er det ikke noe overordnet mål å utforske en målbar tilfredshet eller misnøye i henhold til jentenes kropp. Slik jeg tolker det er det interessant at jentene i mitt materiale synes det er vanskelig å uttrykke hva de er mindre fornøyd med. Det kan bety at terskelen er stor for å snakke om egen misnøye eller på annen side at jentene er fornøyd med kroppen. Grogan (1999:29) viser at kvinners misnøye med egen kropp er knyttet til områder som mage, hofter og rumpe. Jentene i mitt materiale nevner noen områder hvor kroppsmisnøyen er størst. Beate forteller at hun gjerne ”*skulle vært litt mindre på mage og lår*”. Slik jeg tolker jentenes kroppstilmærning er særlig det ”overflødig fett”, som er av betydning for utilfredshet med kroppen.

5.2 Kroppslig disiplin

5.2.1 Matens tvetydighet

Jeg var interessert i å se om det var noen sammenheng mellom forestillinger om kosthold og hvordan jentene posisjonerte seg til idealene i dansen. Jeg vil her fokusere på hvordan jentenes forhold til inntak av mat kan forstås i omformingene av kroppens form og utseende. Når jentene snakket om mat forteller flere utsagnene en tvetydighet til dette området. Utsagnet ”*kroppen er et produkt av det du spiser*”, kan vise hvilken overordnet funksjon maten får for jentene. Slik jeg forsår jentene, blir forholdet til mat en måte å regulere

²¹ <http://www.dagsavisen.no/debatt/article1303627.ece>

kroppen på. En veltrimmet og fast kropp uttrykker signaler om sunnhet og viljestyrke, som er i stand til å kontrollere seg selv og sin verden (Søndergaard 1996:94).

Flere av jentene i mitt materiale forteller at de har et ønske om å spise sunt. Britt forteller om sine tanker om ernæring og kosthold:

Britt: Ja, litt[tenker på hva hun spiser], men nå er det mest å spise riktig slik at kroppen får nok næring og heller tenke proteiner istedenfor karbohydrater. Det blir lett litt sånn.

Elisabeth: er det noen rett type mat i dansemiljø?

Britt: ikke noe særlig. Grønnsaker og frukt det er jo det vi går rundt med, man spiser stort sett som andre folk tror jeg.

Britt tenker på hva hun spiser, men hun synes det er viktigst å tenke på hva kroppen trenger i forhold til næringsbehov. Utsagnet illustrerer at Britt anser at jentene i dansemiljøet spiser et normalt kosthold. Flere av jentene i mitt materiale definerer sitt forhold til mat som vanlig sunt. Når jentene snakker om sunn mat, nevner de matvarer som grønnsaker, frukt, kylling, fisk og vann. Sunniva forteller:

Av jentene, så er flesteparten av oss sunne. Guttene sier at de er sunne men de drikker mye cola på skoledagen. Jeg er veldig flink. Jeg har alltid med meg vannflaske og da blir det til at du drikker det, og så er det veldig godt vann på skolen.

Sunniva mener at jentene i danseklassen er sunne, særlig når hun sammenlikner jentene med guttene. Det kan virke som at det er en forskjell på hva gutter og jenter anser for hva som er sunt. Sunniva kobler kategorien sunn med å drikke vann og det å være sunn defineres av mange av jentene i danseklassen, som å drikke vann. Når Sunniva uttaler at "*jeg er veldig flink*" illustrerer det at hun er sunnere enn mange av de andre i klassen, og at det har en positiv betydning for Sunniva å være sunn. Flere av jentene poengterer at de er "*flinke*" til å spise sunn mat. Utsagn hvor jentene poengterer at de er *flinke* til å ikke spise godteri eller annen usunn mat, ytrer ønske om bekreftelse fra omgivelsene om at de er sunne, samtidig som det tyder på at de ønsker å representere det sunne ideal. Slik jeg tolker jentene er det flere som uttrykker at det er vanskelig å holde den stramme og sunne linjen, og en konsekvens er at flere får dårlig samvittighet. Jeg tolker at noen av jentene har behov for å poengtere at de er *flinke* og sunne, særlig hvis dette skal kompensere med dårlig samvittighet for at de eventuelt har spist for mye eller spist usunn mat.

Jentene forteller villig om det gode miljø og er glade for at kroppspresset ikke er så merkbart. Bente synes ikke de snakker så mye om kosthold i dansemiljøet. Jeg spør henne da om dette er noe hun kan snakke med andre venninner om, og hun svarer:

Ja, alle forstår deg litt når det gjelder det matpresset. Alle føler et visst press på seg der selv om man ikke driver med ballett eller noen som helst trening. Idealkroppen i dag er jo tynn.

Selv om Bente sjelden tematiserer kosthold med jentene i danseklassen, uttrykker hun at alle kjenner seg igjen i matpresset. Bente mener at hun særlig får forståelse for matpresset hos andre venninner utenfor dansemiljøet. I følge Bente er det ikke bare i dansemiljøet man opplever press på idealkroppens form og utseende. Hun presiserer at idealkroppen er tynn uavhengig om man danser eller ikke. Bentes utsagn om *”matpresset”* og at *”alle føler et visst press på seg”*, kan her assosieres med at Bente opplever et press om å spise sunt, hvor betydningen av presset fremmer ønske om å forme kroppen tynn.

5.2.2 ” Bare prøve å begrense meg”.

Slik jeg tolker det kan jentenes kroppsførståelse forstås som et disiplineringsprosjekt. Giddens (1996) skriver om at vi formidler gjennom kroppen, hvem vi vil være. Håndtering av maten er et av regimene i vår kultur som innebærer en form for selvdisiplinering, hvor individet kan påvirke kroppens ytre form (Giddens 1996:79). Et interessant element er hvordan kosthold og disiplinering av egen kropp, slik jeg tolker det, er et underforstått begrep i dansemiljøet. Beates utsagn er beskrivende for å illustrere hvordan jentene forholder seg til matens tvetydighet:

Nei da, hos oss er det egentlig at du spiser det du har lyst på. ”Klart du blir jo sett litt opp til hvis du bare spiser sunt, klarer å ha såpass disiplin på deg selv ved at du ikke spiser sjokolade og drikker kaffe og sånn”.

I følge Beate kan jentene i dansemiljøet spise akkurat det de har lyst på. Samtidig anser Beate at det er status å spise sunt i dansemiljøet, men at det er vanskelig å leve opp til idealet. Hun kobler det å spise sunt, til det å ha selvdisiplin. Begrepet disiplin uttrykkes i denne sammenheng som måtehold til den *”ulovlige maten”*²². Utsagnet hennes viser at jenter blir sett opp til, dersom man spiser sunt og har selvdisiplin. Dette poenget bekreftes hos Skårderud (1991). Kontroll over kroppen er et uttrykk for vår kulturs vektlegging av

²² Den ulovlige maten defineres blant annet som: godteri, brus, syltetøy og sjokolade.

autonomi, og anses som en ”dyd” i vårt samfunn. Slik jeg tolker Beate fremstiller hun et ambivalent forhold til maten, på den ene siden er all mat lovlig, på den annen side vil jentene oppnå status ved å spise sunt. Denne ambivalensen i hvordan de forholder seg til mat, er fremtredene hos flere av jentene i mitt materiale. Jeg tolker det som at jentene er opptatt av å gi et bilde av seg selv som en normal, sunn person, men som samtidig mener det er negativt å gi uttrykk for at de er altfor sunne. I denne sammenheng uttrykker noen av jentene at de skeier ut med godteri og usunn mat.

Hvordan begrunner jentene sine valg og prioriteringer i forhold til kosthold? Bente forteller at det er en rekke forventninger i miljøet som at *”man bør helst ikke spise så mye usunt og drikke brus (...) en må på en måte være ganske sunn. Det betyr ikke at man skal ta helt av å gå på diett året rundt”*. Bente mener at et sunt kosthold er viktig, samtidig som hun påpeker at man ikke bør ha et altfor strengt kosthold. Selv om Bente mener at det er lov til å kose seg med godteri, har hun selv valgt å ikke spise godteri. Hun påpeker at *”nå har jeg godtefri”*. I følge flere av jentene er det viktig å skeie ut med godteri, men materialet peker på at jentene ikke alltid gjør de samme vurderingene selv, og flere av jentene har laget egne avtaler om godterifri dager. Siri forteller at hun bare kan spise godteri i helgene:

Jo i helgene er det lov å spise godteri. Jeg og en venninne, vi har en sånn regel. Godteri og brus i ukedagene er ikke lov, men på lørdag og søndag da er det lov. Men en må jo passe på at en ikke kaster innpå da blir det helt feil også.

I følge Siri er det greit å spise godteri i helgen, samtidig som hun legger en grad av moderasjon i sitt inntak av godteri i helgene. Selv om det er tillatt å spise godteri kan hun ikke spise ubegrenset. Jeg antar at de fleste jentene deler en felles oppfatningen om at det er usunt å spise godteri, som også gir en forsterkende effekt til å prioritere bort godteri og usunn mat på ukedagene.

Jentenes utsagn illustrerer en tvetydighet i forhold til godterispising. Når noen av jentene forteller om et ukomplisert forhold til godteri, blir det en utfordring å analysere senere utsagn som uttrykker en tydelig ambivalens. I dette ligger det at noen av jentene synes det er greit å spise godteri, men slik jeg tolker det vil det nesten alltid være tilstede en holdning av moderasjon i inntaket av godteri. Mitt inntrykk er at jentene har klare definisjoner på ”usunn” eller ”ulovlig mat”, og at disiplineringen gjennom å spise sunt gir jentene status i miljøet. Selv om mange av utsagnene uttrykker motstridene begrunnelser om forholdet til mat, synes jeg en mulig tolkning er at uskrevne regler i miljøet posisjonerer hva som er

”ulovlig mat” og ”lovlig mat”. Slik jeg tolker utsagnene markerer jentene både ubevisst og bevisst avstand til ”den ulovlige maten”. I dette avsnittet uttrykkes sanksjoneringen av godteri og usunn mat, gjennom slik jeg tolker det, uskrevne regler i miljøet, hvor sunn mat erverver status blant jentene i miljøet.

Materialet mitt viser at det er to dimensjoner av å spise sunt. I neste avsnitt diskuteres det at det generelt er usunt å spise godteri, og at denne holdningen ivaretas av miljøet. I avsnitt 5.3 fortsetter diskusjonen om den viktigste begrunnelsen for jentenes valg om et sunt kosthold, som indikerer at usunn mat ikke er forenlig med god trening.

5.2.3 ”Passe på hverandre”

Jentenes fortellinger synliggjør det faktum at miljøet utgjør en sentral rolle i hvordan jentene bearbeider forholdet til mat. Felles for jentene er utsagn som uttrykker at sunnheten er et prosjekt de har med seg selv. Slik jeg tolker utsagnene til jentene viser miljøet derimot også å ha betydning for kroppsliggjøringen. For å opprettholde den sunne livsstil, hjelper jentene hverandre. Sanna forteller om sosial ansvarsfølelse blant jentene i klassen:

Men vi er veldig flinke til å passe på hverandre i klassen ” Nå skal vi ikke spise sjokolade og godteri i dag” (...) Så er det jo sånn at vi prøver å spise så sunt som mulig på grunn av treningen.

I Sannas utsagn, tolker jeg at hvis man skal klare å holde den sunne linjen, må jentene hjelpe og minne hverandre om at godteri er usunt. Flere av jentene forteller om hvordan de andre i klassen er med på å påvirke inntaket av godteri. Gruppementaliteten skaper en felles legitimering om ”at det er lov”. På samme tid vil gruppeidentiteten bidra til påvirkning til sunn livsstil, som å begrense inntaket av usunn mat. Sunniva forteller om hvordan jentene i klassen påvirker hverandre:

(...) Og så blir vi jo litt påvirket av hverandre også. Hvis en har lyst på sjokolade, ”ok da” skal vi gå å kjøpe sjokolade, men vi prøver å tenke ”nei, nei, vi skal ikke gjøre det”.

Utsagnet til Sunniva gir uttrykk for at lysten til å spise sjokolade er tilstede. Slik jeg tolker det kan sitatet være eksempel på en kroppslig disiplinering. Når Sunniva forsøker å tenke at de ikke skal kjøpe sjokolade, indikerer det at jentene forholder seg til et prosjekt, som angår kroppen. Jentenes utsagn forteller om ulike grader av disiplineringsprosjekter. En gjenganger var jentenes ambivalente forhold til sjokolade, hvor flere uttrykte at sjokoladen

var forbundet med noe som var forbudt. På samme tid synes jentene det er vanskelig å la være å spise sjokolade.

5.3 "Den sunne kroppen" versus "den presterende kroppen"

5.3.1 "Hvis du vil oppnå noe, burde du spise sunt"

Sanna forteller at hun kanskje spiser mer sunt enn det andre folk gjør, og at det sunne kosthold har hun fått hjemmefra. Sanna mener at sunn mat er gunstig for prestasjoner i dansen. Hun uttrykker at *"i forhold til dansingen hjelper det meg ganske mye, man får mye mer overskudd"*. Flere av jentene snakker om betydningen av å spise riktig mengde mat i forhold til hvor mye de trener. Da jeg stiller mer detaljerte spørsmål om hvordan jentene forholder seg til mat og kosthold, er det flere av jentene som forteller at det er vanskelig å regulere kostholdet og finne en riktig balanse for kroppen.

Jentenes håndtering av mat kan ses i sammenheng med kroppslige prestasjoner. Siri er en av jentene som synes at den sunne linjen er et godt utgangspunkt:

Jeg er veldig nøye på å spise sunt. Jeg vil ikke si at jeg slanker meg eller passer på vekta. Men jeg har lyst til å spise sunt, ikke godteri og brus hver dag. Og det merker jeg når jeg kom inn i den klassen her, jeg og en annen medelev snakker mye om sånne ting [kosthold] og så trodde jeg at andre også ville være, at de brydde seg mer. Fordi hvis du vil oppnå noe burde du spise sunt, være sunn, så kan jo det hjelpe. Men det er mange i klassen som spiser godteri, og drikke brus er ganske usunt. Så jeg tenker, ja vel.

Siri ønsker å spise sunt, men hun synes ikke at alle de andre jentene i danseklassen hennes er like opptatt av dette. I dette ligger det at Siri mener at det er noen useriøse jenter i klassen hennes, som ikke ønsker ikke å satse videre på dansen. Disse jentene bryr seg mindre om kosthold, og dette synes Siri er rart siden kroppen er et middel til prestasjon. Slik jeg tolker jentene i mitt materiale, ønsker flere av jentene å satse på dansen, noe som indikerer at de ønsker å være seriøse i henhold til å spise sunt. For Siri synes det å være underforstått, at hvis man bruker kroppen mye bør man også ta vare på den i form av å spise sunt. Utsagnet *"hvis du vil oppnå noe, burde du spise sunt"*, tolker jeg som at Siri mener at et sunt kosthold har sammenheng med bedre prestasjoner i dansen. Videre forteller hun:

Siri:(...) Ingen av vennene mine sånnsett har blitt så ille ennå, men jeg vet om folk som slanker seg og hopper over et par måltider og sånn.

Elisabeth: hva tror du er grunnen for at folk gjør det?

Siri: kanskje noen vil se bedre ut, i alle fall sånn i dansinga, i sport generelt er det sikkert for å enten hoppe høyere eller løpe fortere.

Nesten alle jentene i mitt materiale mener at et sunt og riktig kosthold bedrer kroppens kapasitet og prestasjoner i dansen. På tross av denne forståelsen, synes flere av jentene at det er vanskelig å finne en riktig balanse i inntaket av mat. I denne sammenheng slik Siri forteller, vil det være jenter som hopper over måltider ubevisst og bevisst, med et ønske om å prestere bedre i dansen. Her mener Siri at bedre prestasjoner forstås som, det å løpe fortere eller hoppe høyere. I følge Skårderud (2000:79-80) råder myter i idrettsmiljø, hvor man forstår vektreduksjon med bedre prestasjoner. Paradokset er at effekten av ytterligere vektnedgang heller vil øke risikoen for redusert prestasjon.

Er jentene i mitt materiale offer for mytene? Kunnskap om ernæring og riktig kosthold opptar flere av jentene, men mange av uttalelsene indikerer at de savner veiledning på hvordan kroppen skal bearbeides. Noen av jentene forteller at de ikke er særlig opptatt av mat og bevisstheten om inntak av usunn mat, synes å være mindre håndterlig for noen av jentene. Et annet poeng kan også uttrykke jentenes usikkerhet om næringsinntak. Det kan virke som at det råder en forståelse i miljøet, som utsagnet til Britt illustrerer. *"Det er viktig for oss å vite hva som er riktig å spise"*. En forklaring på utsagnet kan være at jentene reflekterer over sin rolle som dansere, og at dette stiller noen krav til hvordan jentene bør bearbeide kroppen. Betina forteller:

Vi burde fått et ernæringsopplegg hvor vi hadde lært litt om hvordan vi bør spise, siden vi trener så mye slik at musklene får gjenopprettet seg (...) Jeg synes det er vanskelig å vite hvor mye og lite jeg skal spise noen ganger.

Uttalelsen til Betina illustrerer flere av jentenes usikkerhet om hvordan de skal forholde seg til mat og trening. Det at jentene forholder seg aktivt til kroppen gjennom kroppslige prestasjoner, skaper behov for kunnskap om kroppens næringsinntak.

Britt som er ballettdanser forteller at danserne på operaen har regler for hva de skal spise. Hun forteller videre at det ikke er så seriøst i danseklassen hennes, men kommenterer *"men nå burde man begynne å ta forhåndsregler"*. Et slikt utsagn viser at Britt ønsker å lære mer om ernæring og at hun vil strebe etter et sunt kosthold. Britt er en av flere som ønsker å satse videre med dansen på et høyt nivå. Det kan derfor bety at jentene som ønsker å satse seriøst

med dansen, tar flere forhåndsregler i henhold til kostholdet, enn de som ikke har ambisjoner om en dansekarriere.

Selv om jentene i mitt materiale savner kunnskap om kosthold i forhold til treningsmengde, indikerer mitt materiale at jentene har en sunn forståelse av hvordan man bør bearbeide kroppen. Beate forteller om kroppslige idealer og kroppens behov for næring i fysiske prestasjoner:

Beate: det er jo idealet, når idealet er her[peker på bilder]. Det er klart mange føler et press. Men det er jo også moten ellers. Det er et ideal for alle uansett om du er danser eller ikke, om å være tynn. Det er mange som ikke har det bra med seg selv og da slanker seg, for de tror det hjelper.

Elisabeth: man tror det er bedre for dansen også?

Beate: ja, men det er ikke noe vits å slutte å spise. Det blir ikke noe bedre for dansen, for da klarer du ikke å trene eller noen ting. Musklene dine får ikke noe å jobbe på.

Jeg tolker at Beate synes bildene jeg viser av danserne representerer det optimale kroppsideale til danserne. Samtidig trekker hun en parallell til bildene, hvor hun synes at motebildet generelt har liknede kroppsforestillinger. Flere av informantene har samme oppfatning. Beate mener at mange jenter ikke når opp til idealet om den tynne kropp og at jenter slanker seg, for å se bedre ut eller bedre prestasjoner i dansen. Beate poengterer at det å ta vare på egen kropp og helse krever energitilføring. Flere av jentene i mitt materiale er inneforstått med at det ikke er noe poeng å slutte å spise, og at dette vil virke mot sin hensikt, som tap av prestasjon. Slik jeg tolker flere av jentene gjør de seg bevisste refleksjoner om kroppsbilde, hvor inntak av sunn mat og trening er viktige dimensjoner for gode prestasjoner i dansen. Til tross for forestillingen om riktig mat og trening, tar noen av jentene i bruk en mer avansert metode for kroppsbearbeidelse. Dette fører oss til neste avsnitt, hvor noen av jentene i mitt materiale regulerer kroppens form og prestasjoner i dansen med sunn slanking.

5.3.2 Sunn slanking

Undersøkelser viser at det er sammenheng mellom fysisk aktivitet og misnøye med egen kropp (Skårderud 2000, Waaler 1990). Skårderud (2000:79) peker på at personer med fare for å utvikle spiseforstyrrelser tiltrekkes til idrettsmiljøer, for her finner de seg til rette og kan dyrke sin sunne livsstil. Det er interessant at nesten alle jentene i mitt materiale kjenner noen som slanker seg, og slanking var et naturlig samtaleemne i forhold til tynnhetsidealene.

Jeg vil her diskutere hvilken betydning jentene i mitt materiale tillegger og forholder seg til kategorien slanking. "Sunn slanking" er et begrep som flere av jentene tar i bruk. Grogan (1999:6) påpeker at de fleste mennesker ikke erverver en naturlig slank og stram kropp som samsvarer med dagens ideal, for å forme kroppen i henhold til idealet, kreves det arbeid i form av trening og diett. Jeg vil i dette avsnittet peke på aktualiteten i Grogans perspektiv, som at jentene former kroppen i henhold til trening og diett.

Britt forteller om en jente hun kjenner som slanker seg:

Ja jeg vet om en. Hun var forholdsvis tynn, ikke sykkelig tynn og så begynte hun på ny skole hvor det er ganske åpenlyst press. Man merker at det er positivt å være tynn og hun har begynt å slanke seg. Det er litt skremmende når hun er såpass tynn allerede. Men får håpe på det beste. Slanking er ute å går i dansemiljøet. Det er ikke til å legge skjul på. Og man higer etter å nå den perfekte kroppen, bare det ikke går lengre enn det, så burde det jo for så vidt være greit.

Britt er en av flere jenter som kjenner enten nær venninne eller andre jenter i dansemiljøet som slanker seg. Kommentaren "*slanking er ute og går i dansemiljøet*", bekreftes av flere av jentene. Med dette mener jentene at slanking tas i bruk som metode for å tilnærme seg idealkroppen. Britts poeng om at "*man higer etter å nå den perfekte kroppen*", tyder på at jentene har et definert ønske om å arbeide hardt for å nå kravene til den ideelle kroppen. Ved at jentene forholder seg til at den perfekte kroppen som oppnåelig og et tydelig ideal, er mitt inntrykk at fokus på kropp i dansekonteksten kan legge føringer for hvordan jentene bearbeider kroppen. Britt påpeker at "*bare det ikke går lengre enn det, så burde det jo for så vidt være greit*". Hva betyr det for jentene at kroppsidealene ikke bør gå lengre? På den ene siden kan det virke som at jentene legitimerer kroppsidealet om tynnhet. På den andre siden tolker jeg at Britt synes det er litt skummelt at kroppsidealet om å være overdrevent tynn er utbredt i dansemiljøet. Det kan bety at Britt gir slanking aksept under kontrollerte forhold, men at hun tar avstand fra den sykelige slanking. Britt synes ikke det er noe poeng å legge skjul på at dansemiljø ofte promoterer idealet om å være tynn og at slanking er en integrert del av miljøet. Det er interessant å se at det er en ambivalens i jentenes utsagn i forhold til slankepress og hvor utbredt fenomenet er. Betina synes ikke jentene i danseklassen snakker så mye om slanking:

Vi snakker rett og slett veldig lite om det i klassen. Jeg har nesten syntes at det har vært for lite, man burde snakke om det, for det er jo sikkert noen som har spiseforstyrrelser eller sånn, selv om man ikke ser det.

Betina og flere andre jenter i mitt materiale uttrykker at de ikke snakker så mye om kroppspresset og slanking. Betina mener at jentene snakker for lite om slanking og kropp, og som en konsekvens av dette, ikke legger merke til om noen har spiseproblemer. Betina påpeker at ”*det er et sånn ikke- tema*”. Hva innebærer dette for jentenes kroppsforståelse? Jentene har ingen klar forståelse om hvorfor kropp og slanking ikke er et samtaletema i danseklassen. Beate sier at ”*(...) vi snakker veldig lite om slanking. (...) det bryr oss så lite, det er ikke noe viktig tema for oss. Det er ikke det*”. Beate ønsker å poengtere at slanking ikke er et viktig tema i klassen. Utsagnet til Beate er motstridende i henhold til Betinas ytring om at hun synes de snakker for lite om temaet. I denne tolkningen kan det tyde på at noen av jentene oppfatter at kroppspresset ikke er et bevisst eller et underforstått fenomen i miljøet. Selv om utsagnene til jentene ofte presiserer at presset om å forme kroppen er merkbart, er det få jenter som snakker åpenlyst om slanking. Slik jeg tolker det kan det dreie seg om at kroppsidealene er underforstått i miljøet, og at jentene ikke ønsker å snakke med de andre jentene om kropp og slanking. I dette ligger det at det kan være noe negativt forbundet med å ta opp temaet, eller det kan tyde på at jentene synes det er vanskelig å være den som bringer temaet på dagsorden.

Selv om nesten alle jentene mener de snakker lite eller aldri om slanking i miljøet, spør jeg om hvordan andre jenter i miljøet tilnærmer seg tema. Sunniva mener at jentene i hennes miljø snakker lite om slanking, men hvis en jente sier:

Jeg føler meg tykk, kanskje jeg skal slanke meg? Da er det ” nei herregud se på deg, du har ikke noe for mye der” Det blir alltid sånn at vi feier det bort. Det er ikke slik ” selvfølgelig burde du slanke deg”.

Sunnivas utsagn kan tolkes som at hun synes det er litt vanskelig å snakke om slanking. Jentene uttrykksmåte omkring slanking handler om å bagatellisere slanking, ved å avfeie problemet. Det er interessant at når jentene snakker om slanking preges det av en undertone av useriøsitet. Bente forteller om hvordan jentene snakker om slanking i miljøet.

Det er ofte sånn før sommeren ”Nå skal jeg gå på diett for nå nærmer bikinisesongen seg” eller rett etter jul, ”nå må jeg spise mindre og ta av meg julefettet”. Vi tuller på en måte om det.

Bente mener at tema kropp og slanking, har en legitim status når jentene ironiserer kommentarer om kropp og vekt. Samtidig bruker jentene humor for å tilnærme seg samtaletemaet i klassen. Det kan tyde på at det oppstår en usikkerhet blant jentene hvordan de skal forholde seg til kropp og slanking i miljøet. Når hun legger til at jentene tuller om

slanking, understreker dette jentenes måte å håndtere andre jenters utsagn om at de er misfornøyd med kroppen. Ut i fra jentenes utsagn kan det se ut til at flere av jentene tar i bruk liknende metoder for å tematisere tema.

Slik jeg tolker utsagnene i mitt materiale, synes jentene det er merkelig at temaet slanking nesten ikke er tilstede i miljøet. I dette ligger det at jentene kan savne det å snakke om slanking på en seriøs måte. Britt forteller:

(...) Faktisk tror jeg ikke vi har nevnt slanking en gang. Det er med andre venner at vi snakker om anorexi, at slanking er skummelt og farlig. Akkurat i denne klassen er det ikke så mye tema rett og slett (...) Det er ikke det at vi har så lite lyst til å snakke om det. Det har bare ikke blitt sånn. Jeg vet at på andre danseskoler har de ernæring som eget tema. Da får du høre at "ok, du bør slanke deg fem kilo". Det er ganske hardt det også, men en mellomting hadde vært lurt. Man burde kanskje få noen tilbakemeldinger på det.

Britt påpeker at slanking er et tema hun nesten aldri snakker om med de andre jentene. Jentene synes det er uforklarlig hvorfor slanking ikke er et tema.

Giddens (1996) hevder at slanking har blitt en livsstil for mange kvinner. Kroppen kan omformes gjennom å trene og slanke den. Skårderud og Isdahl (1998:85) antyder at kvinnekroppen er et estetisk objekt som er gjenstand for vurdering. Noen av jentene i mitt materiale mener at "naturlig slankhet" har en statusposisjon i miljøet. Utsagnet til Britt som beskrevet ovenfor illustrerer at "*man merker at det er positivt å være tynn*". Når omgivelsene gir positive vurderinger av den slanke kropp vil det for noen av jentene bli viktig å leve opp til idealene. Det er flere teoretikere som hevder at kroppen uttøver en spesiell posisjon. En kropp som markerer og vil bli akseptert, uttrykker disiplin og kontroll. Det er derfor at den veltrente og slanke kropp assosieres med at man er vellykket. I så måte kan tegn på overvektighet, indikere mangel på kontroll og liten selvdisciplin (Lupton 1996, Skårderud 1991 og Bordo 1993).

En av informantene har slanket seg siden hun gikk på ungdomskolen:

Sara: Jeg gjør jo det, jeg gjør jo det [slanker seg] hele tiden, og har gjort det lenge. Før så var jeg lubben og jeg ble mobbet for det når jeg var liten, og jeg merker jo det nå, "jeg vil jo ikke ha en stygg kropp". Går i bikini på sommeren og du vil jo ha en bra kropp og det er mye sånn på tv også. Det er derfor jeg trener så mye, men jeg spiser riktig. Jeg slutter ikke å spise på en måte. Jeg slanker meg sunt.

Elisabeth: du slanker deg sunt, men da tenker du kanskje ofte på hva du spiser?
Sara: ja, og hvor ofte jeg må spise og sånne ting.

I følge Sara er det viktig å opprettholde en "fin kropp". Hun bearbeider kroppen gjennom slanking, hvilket hun definerer som "sunn slanking". Hva innebærer denne form for slanking, er det ulike graderinger av begrepet slanking? Grogan (1999:20) påpeker at slanking har forskjellige betydninger for ulike mennesker. Hun definerer slanking som "en reduksjon i inntaket av kalorier, med hensikt av et vekttap". Det at jentene betegner slanking på ulike måter gjør at begrepet har ulik status i miljøet. Dette kommer tydelig til uttrykk ved at jentene posisjonerer seg ved hjelp av kategorier, hvor "sunn slanking" er en akseptert måte å trimme kroppens fasong. Slik jeg har beskrevet tidligere, gir materialet mitt en indikasjon på at vekt og tynnhet er en viktig del av jentenes kroppsførståelse. Noen av utsagnene forteller at flere synes det er vanskelig å snakke om deres eget forhold til kropp og slanking. Det som er interessant er at nesten ingen av jentene bruker begrepet "jeg slanker meg", selv om flere sier at de ønsker å gå ned noen kilo.

Mitt inntrykk er at jentene i mitt materiale uttrykker et relativt sunt syn på slanking. Slanking som omhandler å hoppe aktivt over måltider er en form for vektnedgang som synes å ha liten legitim status i miljøet. Flere av jentene markerer avstand mot den overdrevne slanking. Derimot er det flere av jentene som identifiserer seg med Saras utsagn, hvor hun påpeker "*jeg slanker meg sunt*". Slik jeg tolker utsagnene indikerer "sunn slanking" at jentene regulerer vekten med økt treningsmengde og et stramt og sunt kosthold. Denne formen for sunn slanking synes å være en anerkjent metode i bearbeidelsen av kroppen.

Mine funn kan ses i sammenheng med studien "Ung i balanse". Stephen Seiler (Fedrelandsvennen 25.04.05) har studert 13 år gamle jenters forhold til slanking. Studien viser at hver fjerde jente slanker seg, selv om hun ikke er overvektig. Undersøkelsen viser derimot at jentene har et sunt forhold til å gå ned i vekt. Tre av fire som slanker seg benytter metoder som trening for å redusere antall kilo (Fedrelandsvennen 25.04.05)²³. Slik jeg tolker jentene jobber de bevisst for å trimme kroppen, i tillegg mener de å ha et sunt forhold til slanking. Økt treningsmengde og et sunt kosthold vil regulere jentenes ønske om å ha en sunn og veltrent kropp. Slik jeg tolker (jf. Skårderud 2000), vil også økt treningsmengde kunne påvirke kroppens yteevne negativt, både i henhold til skader og utmattelese, når kroppslige prestasjoner ikke ivaretas med riktig mengde restitusjon og næringsinntak. Ut i

²³ <http://www.fedrelandsvennen.no/nyheter/article278226.ece>

fra mitt materiale uttrykker jentene et bevisst forhold til kroppens behov for næring i fysiske prestasjoner, og flere mener at et sunt kosthold, ikke er forenlig med å hoppe over måltider.

Hva innebærer det for jentene å ha en slankere kropp? Sara beskriver hvorfor hun ønsker en tynnere kropp:

Jeg føler ikke at det er noe press fra andre mennesker på meg, sånn” ohh nå er du tjukk”. Det er ingen som sier såne ting til meg nå, men liksom jeg merker det selv. Hvis man skal komme raskere rundt må man selvfølgelig være slankere. Man vil jo ha en bra kropp, også de draktene man har, man viser mye hud. Da er det ikke noe kult hvis fettete henger.

Sara beskriver her hvordan hun presterer bedre i dansen ved å ha en tynnere kropp. Jeg tolker at grunner til at danserne ofte ønsker å gå ned i vekt ikke bare handler om et ytre press fra venninner eller andre i miljøet, men slik Borgen (2004) uttrykker det, uskrevne regler i miljøet som omhandler krav til utseende og prestasjon. Statistikk innenfor de estetiske idretter som rytmisk sportsgymnastikk, turn og dans viser at presset om å prestere har en sammenheng med tynnhet og spisevegring (Borgen m. fl. 2004).

I samtalen om slanking og kropp, er det flere av jentene som viser overraskelse over min antagelse om at spiseforstyrrelser er utbredt blant jenter i dans. Skårderud (2000:80) viser i boken *Sterk svak* statistikk på at kvinner i estetiske idretter er i en høyrisikogruppe for spiseforstyrrelser. 46% av kvinnene i estetiske idretter har en form for spiseforstyrrelser, mot 54% friske kvinner innenfor samme estetiske idrett. Skårderud hevder at idealet ikke bare handler om slankhet, men at kroppens betydning tillegges en funksjon av mestring. Slik jeg tolker flere av jentenes utsagn vil den kroppslige fremtreden begrunnes med fysisk mestring. Saras utsagn om at ” *jeg merker det selv*” kan være et uttrykk for at hun kjenner kroppen sin, og at kroppen signaliserer hva som gir henne bedre prestasjoner. I dansen vil kroppen fremstå som et redskap for mestring og kroppens form og utseende er symbolsk viktig. I konkurranser har freestyleutøverne på seg drakter som viser mye naken hud. Sara kommenterer at ” *det ikke er noe kult når fettete henger ut*”. Slik jeg tolker flere av jentene er det viktig at kroppens fysiske fremførelse representerer et gjeldende ideal. I følge Widerberg (1995) blir kroppen utsatt for en omfattende normering og kroppen blir et livsprosjekt. En kvinne som ikke skjuler og holder sin mage inne, vekker umoralskhet (ibid. s.151). Jentenes bearbeidelse av kroppen blir særlig synlig i freestylejentenes utøvelse av konkurranser, hvor kroppen blir gjort til gjenstand som et estetisk objekt.

Sunniva kjenner noen som slanker seg, og i intervjuet reflekterer hun over hvorfor noen jenter slanker seg overdrevent i dansemiljøet:

Ja, jeg kjenner faktisk til et par stykker. Det er litt trist å se at det ikke går så bra med de. Man vet ikke hvorfor de har fått det. Det blir veldig mye press når man danser. Når man danser foran veldig mange mennesker vil man ta seg godt ut. Da føler man press for at man ”oh nei, er jeg litt for tykk nå?”. Det er veldig dumt at folk føler det sånn, for det skal ikke være sånn. Det blir bare sånn, fordi du får så stort press på deg. Og vi skal jo kle oss ut og være så pene som mulig. Hvis man føler seg litt stygg da. Så blir det kanskje litt, ” hvis jeg spiser litt mindre, kanskje jeg ser litt penere ut?”. Men det er litt dumt.

Uttalelsene til jentene viser klare normer for hvordan jentene definerer idealkroppen. Som tidligere beskrevet er den veltrente og slanke kroppen med definerte muskler et mantra for jentene. Haug peker på at kvinner i større grad enn menn opplever et tydeligere press på å forme kroppen. De kroppslige standardene ”trenger inn under huden” og erkjennes av kvinnene (Fürst 1995:58). Utsagnet til Sunniva ovenfor om at, ”*vi skal kle oss ut og være så pene som mulig*” forteller at utseende og kropp bearbeides i henhold til gjeldende standarder. Haug (1990:23) påpeker at normaliteten er et referansepunkt for kroppens form og utseende. I dennes sammenheng synes normaliteten for kroppslig fremtreden, i følge Sunniva ”*å ta seg godt ut*”. Slik jeg tolker henne vil normaliteten være et uttrykk for tynnhet. I freestylejentenes utøvelse av konkurranser er kropp og utseende i fokus, samtidig som jentene opplever krav til prestasjoner i dansen. Sunniva påpeker også at det utøves et stort press på jenter som danser foran mange mennesker. Tvetydigheten i kvinners kroppssituasjon blir synlig når kroppen blir offer for den annens blikk og kroppens utsatthet kommer særlig til uttrykk for hos kvinner (Fürst 1995:59). Mitt inntrykk er at presset jentene opplever vedrørende kroppslige prestasjoner og standarder, utøver et økt press på jentenes bearbeidelse av kroppen.

5.4 Kroppslige begrensninger

5.4.1 ”Mye som kan trenes opp”

I min undersøkelse påpeker ballettjentene at det finnes ulike dansestiler²⁴ innenfor ballett. Jentene hevder at klassisk ballett stiller strengest krav til kroppens form og utseende. De

²⁴ Ballett deles her i klassisk ballett og Jazzballett/moderne dans.

fleste jentene i ballett ønsker å danse jazzballett og moderne dans, som jentene definerer som en friere dansestil, med mindre kroppskriterier. Beate er en av flere ballettdanserne som ikke ønsker å satse på en karriere innenfor klassisk ballett. Beate uttrykker at hun blir påvirket av kroppsidealene i dansen:

Beate: klart man blir det, man har lyst til å se best mulig ut når man danser, men jeg har ikke lyst til å bli ballettdanser, og jeg ser mange jazz og moderne dansere som ikke er syltynne som har mer kroppsbygning som meg, som har klart å bli proffe, så hvorfor skal ikke jeg klare det da

Elisabeth: velger man dans ut i fra hvilken kroppsbygning man har?

Beate: ja det er klart det blir sånn, at man må velge det som passer til kroppen sin. I de fleste tilfeller er det jo det man har mest lyst til også. Det er klart at det er mange som har mest lyst til å bli klassiske dansere, men som ikke har kropp til det rett og slett. De kan klare det hvis de virkelig jobber hardt, men det er lettere for de å satse på en karriere i moderne dans.

Elisabeth: for da trenger man en annen kropp?

Beate: Ja, da er det ikke så press.

I følge Beate, kan det tyde på at tynnhet er en viktig forutsetning for å danse profesjonelt i klassisk ballett. Høye kroppskriterier for den klassiske ballettdanser synes å være uoverkommelig for flere av jentene. Beate begrunner at det er mest hensiktsmessig å velge dansestil på grunnlag av egen kroppsform. De kroppslige kravene i dansen og utøvelsen av hard disiplin over kroppen, er i følge jentene mindre fremtredende i jazz og moderne dans. Mitt inntrykk er at jentene i mitt materiale er ressurssterke, særlig ved at de uttrykker høye mål og ambisjoner for å yte ekstra i dansen. På samme tid forteller jentene om dilemmaet som oppstår, når dansens idealer ikke alltid er forenlig med jentenes kroppsform. Barbro tenker at danserne må forholde seg til kroppslige betingelser:

Du må eller du kan ikke være sånn. Du skal se så innmari lett ut. Hvis du får til å se lett ut og er større enn alle andre er det innmari kult, men det er litt innprenta at ballettdansere skal være høye og tynne eller små lette og tynne. Alt går an å jobbe med (...). Det er ikke alle som har anlegg for det [utøverrotasjon 180 grader] og det er mye som kan trenes opp. Alt må jobbes med.

Utsagnet fra Barbro kan forstås med Duesund (1995:235) sin kroppsoppfatning. Hun forstår kroppens overflate og dybde som noe som kan underkastes viljen. Dette uttrykker et forhold hvor kroppen kan iscenesettes slik individet selv ønsker. De ytre rammene for kroppens utseende blir løsrevet og det er den indre barrieren, altså ens egen vilje som lager begrensinger eller muligheter. Slik jeg tolker Barbro forstår hun at kroppen kan være begrensende, men hun velger å tenke at kroppslige betingelser kan trenes opp. Dette viser et fragmentert bilde hvor kroppslige anliggender ikke veier så sterkt som tyngden av selvdisciplin. Flere av jentene i mitt materiale er enig i at man kan bearbeide kroppen til å

utføre vanskelige øvelser. Likevel er ikke uttalelsen til Barbro ”*alt går an og jobbes med*”, identifiserbar hos alle jentene i mitt materiale. Betina forteller om kroppens begrensinger:

For eksempel i hoftene, så er det slik at noen har mulighet til å få bena mer ut enn andre (...)
Jeg har ikke mulighet til å få bena ut til at det blir 180 grader, og da er det kipt når lærer sier
”jeg tror du har kommet ut til ditt maks punkt”, når det egentlig ikke er så veldig bra.

Et ideale hos ballettjentene er benas utoverrotasjon på 180 grader. Kroppens begrensninger vil forhindre noen jenter å mestre dansen optimalt. Jentene i ballett forteller om flere ønsker for hvordan kroppen best kan prestere i dansen. Særlig er det mange som jobber med å få ”*høye ben*”. Når jentene opplever at kroppen ikke tilfredsstillende de gjeldene standardene som dansen krever, er det flere som uttrykker misnøye.

5.4.2 Danseroller og vekt

De fleste jentene i mitt materiale har flere profesjonelle dansere som forbilder. Jeg er interessert i om det er sammenheng mellom danserens vekt og tildeling av danseroller²⁵ i forestillinger og på audition. Beate forteller om det tynne idealet i dansen:

Elisabeth: ser du noen sammenheng mellom vekt og hvilke roller danserne får tildelt?
Beate: det er jo klart; de er jo tynne alle sammen i nasjonalballetten. De trener så mye, at det skal litt til for å legge på seg.

Elisabeth: synes du at det er greit at de er tynne?
Beate: ja, når du ser de på scenen ser de bra ut. Men det er klart når du møter de i virkeligheten så tenker du, ”shit hun var tynn”.

Beate forteller her at alle danserne i nasjonalballetten er tynne. Hun ser tynnheten som et uttrykk for at danserne trener aktivt. Flere av jentene vektlegger at det å være tynn har en sammenheng med hvilke danseroller man får tildelt. Beate mener at ballettdansere på scenen ivaretar hennes forestilling om hvordan den ideelle danser skal fremstå. Kommentaren ”*shit hun var tynn*” viser et nyansert og ambivalent kroppsforestilling. Jeg tolker at Beate er overrasket over hvor tynne ballerinaene er i den virkelige verden. Samtidig legitimerer hun det tynne kroppsideal, da hun mener at tynnheten er et naturlig resultat av mye trening.

Leon Festinger hevder i teorien ”sosial sammenlikning” at individet ønsker objektive vurderinger av holdninger og oppførsel (Grogan 1999:100). Mennesket er ikke i stand til å

²⁵ Danseroller henviser til ballettjentenes tildeling av roller i danseforestillinger. (Dette gjelder ikke for freestylejentene)

vurdere dette selv, dermed sammenlikner vi oss med andre. Festinger påpeker at sammenlikningen er en ubevisst prosess og at det særlig er bilder fra media som danner standarder for sammenlikning (Grogan 1999:100). Min tolkning er at jentenes kroppsbearbeidelse også kan ses i sammenheng med at de sammenlikner seg selv med profesjonelle dansere. Materialet mitt viser at flere av jentene ønsker å satse på et profesjonelt nivå. Når de kroppslige standardene for ballettdanserne ifølge Beate er overraskende tynt, kan jentenes sammenlikning med profesjonelle dansere bli viktig for hvordan jentene ønsker å fremstå. Samtidig er tynnhet en viktig indikasjon for tildeling av danseroller. Jentene i mitt materiale poengterer imidlertid at vekt ikke har egenverdi, i tillegg må danseren ha uttrykk og utstråling for å få en danserolle.

5.5 Oppsummering

Fokus på kroppen representerer kroppens overflate og estetikk, på samme tid er kroppen et middel til nytte og funksjon (Duesund 1995:22). Jentene i mitt materiale vurderer seg selv i forhold til et ideale. Samtidig vurderer de kroppslige idealer ut i fra et ønske om å prestere godt i dansen. Fürst (1995:58) peker på hvordan uoppnåelige kroppslige standarder kan medføre at kvinner bearbeider kroppen i et livslangt prosjekt.

I mitt materiale viser jentenes fortellinger at kriteriene for kroppsidealet i dans har tynnhet som et referansepunkt. Idealet om å være tynn er ikke unikt i dansemiljøet. Til tross for at jentene har klare definisjoner om kroppsidealene, uttrykkes det en tvetydighet på hva som er for tynn. Tynnhet har en tosidig dimensjon. Det ene er tynnhet som gir bedre prestasjoner i dansen, og det andre er idealet om tynnhet i dansen og samfunnet generelt. I tillegg til tynnhet, verdsetter jentene kroppskriterier som fasthet og muskler. Mitt inntrykk er at jentenes bearbeidelse av musklene er hardt arbeid, og at musklene tillegges stor oppmerksomhet blant jentene i et dansemiljø. En kropp som fremstiller fasthet og styrke, uttrykker dermed en disiplinert og kontrollert kropp. Det siste kroppskriteriet som jeg har diskutert er det overfløydige fett, hvor ingen av jentene ønsker tilleggsfett på kroppen.

Et interessant poeng er at flere av jentene i mitt materiale gir uttrykk for at de snakker lite om kropp og slanking. Flere hevder sterkt at tema slanking er "*et ikke-tema*" i miljøet. Utsagnene til jentene viser at mange opplever et kroppslig press, og slik jeg tolker jentene

har de vanskeligheter med å uttrykke situasjonen omkring kroppslige forventninger i miljøet ovenfor hverandre. Forventningene om at kroppen er et individuelt prosjekt, synes å være tydelig, når tema kropp og slanking ikke har en fremtredende rolle i miljøet.

Min vurdering er at uskrevne regler og normer for bearbeidelsen av kroppen er internalisert i miljøet (jf. Borgen m. fl. 2004), og at jentenes bearbeidelse av kroppen befatter stor grad av selvdisiplinering av kroppen. Jentene har klare definisjoner på hva som er sunn og usunn mat i miljøet, likevel uttrykker materialet en tydelig ambivalens i jentenes bearbeidelse av usunn mat. Til tross for at flere av jentene uttrykker at de ikke er opptatt kropp og slanking, viser flere utsagn at jentene passer på hverandre, ved at miljøet regulerer inntaket av usunn mat. Jentenes måter å sanksjonere hverandres handlinger, understreker at miljøet også er en viktig faktor for jentenes kroppsbearbeidelse. En tendens som gjør seg synlig i mitt utvalg er hvordan noen av jentene regulerer vekten med ”sunn slanking”. Jentene har et bevisst forhold til kroppen og bruker trening og sunt kosthold som viktige midler til å forme kroppen. Sunn slanking er et uttrykk for jentenes kroppsliggjøring.

6. Utseende og image

I forrige kapittel var det analytiske poeng å vise hvordan jentene bearbeider og opplever kroppsidealene. I dette kapitlet vil jeg vise hvordan jentene i dansemiljøet iscenesetter utseende. Kropp og image er for mange en viktig arena for identitet og meningsforståelse. Hvilke forestillinger har jentene om utseende? Er det slik at jentene iscenesetter utseende forskjellig i dansen og på fritiden? Hvilke tanker har dansejentene om eksponering av utseende og image versus ”allmennjentene” på skolen?

Jentene viser gjennom sine fortellinger at kroppens fremtoning gjennom eksteriør som klær og sminke får ulike betydninger i dansemiljøene. Jentene i mitt materiale formidler ulike image for hvordan de vil fremstå. For å diskutere en bredere forståelse i hvordan jentene iscenesetter utseende vil jeg gjøre en inndeling av ballett og freestyle, da konteksten arter seg forskjellig i miljøene. Oppgavens poeng er ikke å peke på alle ulikheter, men å vise variasjonen som oppstår når jentene bearbeider utseende i de to dansemiljøene.

Siste del av dette kapittel vil ta for seg både ballett og freestyle. Her viser dansejentene tydelige avstandsholdninger ovenfor ”allmennjentens” image, og dette er en viktig indikasjon for hvordan kroppstilnærmingen til dansejentene kommer til uttrykk.

6.1 Å skape seg selv

I følge Duesund lever vi i blikkets kultur, hvor det øyenfallende er estetiske og kroppslig. Moten og image er et uttrykk for at kroppen skal samsvare med de rådende forestillinger om normalitet. Den oppfordrer kroppen til å gjøre seg synlig eller usynlig (Duesund i Skårderud og Isdahl 1998:236). Alle jentene i mitt materiale har klare formeninger for hvordan de ønsker å fremstå. Slik jeg tolker det uttaler freestylejentene seg på en annen måte enn ballettjentene om hvordan de iscenesetter utseende. Jentenes ulike fremstillinger av miljøene, tolker jeg som at betingelsene for utseende og image er kontekstavhengig. Hva kan uttrykkes som normalitet og hva er særeget? Ved bildefremvisning av de to dansegrenene, ballett og freestyle, uttrykker jentene spontane reaksjoner ovenfor dansestilen som de selv ikke deltar i. Sara som er en freestylejente forteller at ballettjenter er pliktoppfyllende. ”*Det er veldig sånn følge med på skolen, prektige elever*”. Videre forteller hun hvordan hun ser

på freestyleimage, ”*vi har det på en måte mer gøy*”. Det at Sara har spontane betegnelser av ballettjentenes image, kan imidlertid være uttrykk for hvordan jentene plasserer hverandre i kategorier. I dette ligger det at Sara synes ballettjentene har en mer seriøst og disiplinert væremåte enn freestylejentene. Selv mener Sara at freestylejenter er ”*det er jo mye fjollete jenter, sminke, hår, veldig mye smisking med dommeren*”. Noen av de andre freestylejentene påpeker at deres image er preget av fart og spenning. Jentene tar i bruk ulike teknikker når de spontant sammenlikner seg med den andre dansestilen. Bente som er ballettdanser uttrykker lignende negative assosiasjoner ovenfor freestyle. ”*Det er ikke sånn dans [freestyle] jeg liker. Jeg føler det er mer plastikk.(...) Litt sånn barbie*”. Bente poengterer også at ”*det er veldig forskjellige dansegrener*”. Bente mener at freestyle legger for mye vekt på ”barbielooken”. Slik jeg tolker Bente, mener hun at freestyle er for opptatt av utseende og at det fremsår som uekte. I følge flere av jentenes uttalelser kan det virke som at det er spesielle typer jenter som velger seg til ballett og freestyle. Det at også flere av jentene i mitt materiale uttrykker negative holdninger til den annen dansestilen, kan tolkes som at de opplever den som ukomfortabel. Uttrykksmåte og image i dansekulturen appellerer til ulike jenter. Jentene signaliserer sterke synspunkter på hvordan en freestyle og en ballettjente skal fremstå, likeledes hvordan de bruker metoder for å forsvare sin egen kultur og image.

I følge Shilling (1993:3) vil kroppen som bærer av symboler i forbrukskulturen, være aktiv i formbarheten av identiteten. Det vil si at kroppen viser ytre presentasjon og uttrykker tegn på hvordan man ønsker å bli oppfattet. Jentenes uttalelser er nyttig i forståelsen av hvilken klesstil jentene beskriver i de ulike dansekulturene. Siri vektlegger at klesvalget viser et avgjørende skille mellom dansestilene. ”*I ballett er det ganske så anonyme klær og i freestyle er det ganske utfordrende*”. Slik jeg tolker det har freestylejenter andre preferanser for hvordan de ønsker å fremstå, da deres fremtreden i show og konkurranser er preget av stor eksponering av utseende og fokus på skjønnhet. Den klassiske ballettdanser formidler i større grad eleganse og har en mindre fremtredende fremtoning enn freestyledanseren.

Kristin Ødegaarden (2004) skriver i sin hovedfagsoppgave om hvordan ”en riktig type jente bør være”. Hun tar utgangspunkt i hvordan jenter posisjonerer seg i forhold til idealer om forventet samhandling. Hun anvender begrepene *berte* og *hore*. Dette er begrepskategorier som er med på å regulere jentenes kroppshandlinger, slik som måten å kle seg på og hvordan kropp forhandles på (Ødegaarden 2004). I mitt materiale er det ingen konkrete uttalelser om hvordan jentene posisjonerer seg i disse to kategoriene. Det er interessant at jentene tar i

bruk betegnelser som freestylelook og ballettlook. Innenfor disse kategoriene definerer dansejentene viktige egenskaper som beskriver image og utseende. Når jentene i mitt materiale snakker om allmennjentene på skolen tar de i bruk begrepet "soss". Kategorien "soss" blir av jentene en negativ assosiasjon for å iscenesette utseende. Det at jentene tar i bruk betegnelser og kategoriserer hverandre, gjør at jentene i mitt materiale viser tydelig hvordan de selv ønsker å fremstå.

6.2 Ballett looken

6.2.1 Joggedress og "uten sminke"

Individualitet formidles gjennom kroppen og i denne sammenheng hvordan jentene iscenesetter utseende. Hvordan jentene i mitt materiale iscenesetter utseende og image kan forstås i henhold til Giddens (1996) selvidentitetsteorier. Han er opptatt av hvordan individet skaper seg selv gjennom de valg vi tar og definerer selvets refleksive prosjekt, som "den prosess hvor selvidentiteten skapes gjennom den refleksive struktureringen av selvfortellingene" (Giddens 1996:280). I det moderne samfunn innehar individet flere valgmuligheter og individet er ansvarlig for å forme og konstruere det ideelle selv, både kropp og personlighet (Giddens 1996). Jentenes uttalelser forteller oss noe om deres forestillinger om seg selv. Hvilke forståelser har jentene av seg selv? Beate forteller:

Beate: () Vi er litt outsiders vi i ballettklassen, går med de klærne vi liker og ikke gidder å bruke sminke.

Elisabeth: er det noe som kjennetegner dere?

Beate: ja vi tasser rundt i joggedress uten sminke. Og det er ballettjentene.

Sminke er ofte en sentral del av jenters måte å uttrykke sin identitet på. Det at ballettjentene "ikke gidder å bruke sminke", kan tolkes som at det ikke er så viktig for dem. Mitt inntrykk er at jentene ikke tar seg selv særlig høytydelig. Det betyr nødvendigvis ikke at de ignorerer bearbeidelsen av utseende, men slik jeg tolker det vil gruppeidentiteten forsteke en legitim bruk av lite sminke og joggedress. Jentene risikerer kanskje å miste noen av sine feminine egenskaper ved å gå rundt i joggedress, men samtidig mener jentene at klesstilen er komfortabel. Beates utsagn om at "vi er litt outsiders", forteller at jentene opplever seg annerledes enn andre jenter. Mitt inntrykk er at gruppeidentiteten som dansere, legitimerer

jentenes bearbeidelse av utseende, og det å gå med klær som man liker, understreker jentene som sitt image.

Da jeg ba jentene beskrive hva som var passe sminke, nevner flere at moderate mengder er fint. Barbro uttaler seg om sminke:

Jeg synes ikke man trenger så mye sminke stort sett. Det kommer litt an på dagsformen. Hvis en føler seg som et lite helvete kan en ta på rouge og har en fått en mega kvise, ta på litt foundation. Trenger ikke full pakke hver dag. Jeg synes det fint holder med mascara og kajal eller begge deler, eller en lipglos.

Utsagnet til Barbro *”trenger ikke full pakke hver dag”*, forteller hvordan flere av ballettjentene forholder seg til sminke. Jentene forklarer at de bruker lite sminke til hverdags. Barbro forteller at ballettjentene heller ikke bruker så mye sminke når de opptrer på scenen. *” I ballett har man ikke mye sminke, da skal det være mer nøytralt, men det skal synes på scenen at man har øyne”*. Det kan virke som om den nøytrale bruken av sminke iscenesettes av jentene både til hverdag og i utøvelsen av danseprestasjoner. En overdreven sminkebruk blir av jentene forbundet med en person som alene er opptatt av utseende. Beate forteller hva hun betegner som masse sminke, *”et tykt lag med brunkrem og masse mascara, leppestift og pudder, full pakke. Bruker sikkert en time foran speilet hver dag”*. Det Beate her sier, er i tråd med de fleste informantenes syn på for mye sminke. Utsagnene til jentene tyder på at de ikke ønsker å bli oppfattet som fikserte på utseende, og derfor synes de det er fint med ingen eller moderat bruk av sminke. Britts utsagn illustrerer flere av jentenes forhold til å gå uten sminke på skolen:

Ja, jeg gjør det av og til [gå uten sminke]. Man orker ikke på en måte. Når en skal danse senere på dagen da er det tullete å ta på seg sminke for å svette det bort igjen. Litt mascara må jeg ha, for da føler jeg meg litt mer vel.

Britt synes det er greit å gå uten sminke av og til. Jentenes sminkebruk begrunnes ut i fra praktiske synspunkter. Det er viktig for flere av jentene å markere at det er liten hensikt å bruke sminke, for deretter å svette sminken bort. Et annet poeng er at selv om jentene uttrykker at de kan gå uten sminke, er det ikke alle som gjennomfører det i praksis. Slik Britt uttaler at hun trenger litt mascara, for å føle seg vel. Utsagnene til jentene viser at de har et naturlig forhold til sminke, og synes moderat sminkebruk gir følelse av eget velvære. Derimot vurderes det som negativ når jenter bruker for mye sminke til hverdags.

6.2.2 "Stram hårtopp"

Jentene har flere betegnelser for hvordan en ballettjente iscenesetter utseende. Jeg ønsker å vite litt mer om hvordan jentene i ballett definerer klesstilen på dansetrening. Chatrine Arnesen (2000) har utført et prosjekt om ungdoms forhold til klær og mote i et spørreskjema til niende- klassinger og andreklassinger i den videregående skolen. Der definerer hun at "Stil" kan referere til måter å kle seg på, bestemte måter å oppføre seg på, smak og språk. Hun påpeker at stil uttrykker både symbolverdi, og stil kan uttrykke elementer som ikke skiller seg ut. Det er derimot de tydelige symbolene som identifiserer en stil, og den er gjerne kontekstavhengig. Arnesen hevder at begrepet "stil", er en måte å forstå ungdoms forhold til klær. Undersøkelsen peker på at jentene lager et tydelig klassifiseringskille i henhold til stiler, men at det er få som definerer seg entydig i egen stilkategori. (Arnesen i Boe og Hjemdahl 2000:81-82). Britt forteller om jentenes klesstil på dansetreningen:

Britt: (...)I klassisk skal vi ha ballettdrakt og strømpebukse, tettsittende strømpebukse med hel fot som går helt ned og ballettsko og stramt hår som er satt opp i en topp. Det er veldig sånn er det.

Elisabeth: hvorfor den stramme hårtoppen?

Britt: altså, for å få alt hår bort og ikke få noen tuster fram i piruetter, for da kan man bli forstyrret og så ser det renere ut.

Elisabeth: hvordan renere?

Britt: det blir litt mer shabby hvis folk kommer sånn halvslapp på håret. Når man kommer inn i en klasse ser alle mer ordentlige ut. Rakere ut med oppsatt hår og greier.

Det å ha klesskode på trening er noe jentene synes er uproblematisk. Slik Britt forteller skal jentene ha på seg tettsittende strømpebukse. Kroppsnære plagg uttrykker flere funksjoner, men i dansen blir den overordnede funksjon å tydeliggjøre kroppens bevegelser. Jentene forteller at kroppen er et redskap som de bevisst jobber med, og da må man i størst mulig grad gi kroppen plass for å bli sett. I følge Giddens (1996) er klær noe mer enn bare et middel til å verne kroppen. Han påpeker at klær er et middel til å uttrykke kroppen symbolsk og hvor identiteten får en ytre form (1996:79). Måten jentene kler seg på og hvordan de bærer klærne forteller noe om identiteten som knyttes til det ytre. Det er interessant å se hvilken betydning håret har for jentenes selvpresentasjon. Slik Britt forteller understreker håret den rake og ordentlige fremtoningen som ballettjentene identifiserer seg med i dansen. Både gjennom klærne og håret formidler jentene en symbolsk kommunikasjon som andre kan forstå og tolke mening, symbolene uttrykker dermed ballettjentenes identitet og image.

Kroppslig fremtreden handler om kroppen som overflate og middel for utsmykking. Den kroppslige håndteringen utsettes for forskjellige forventninger i ulike omgivelser (Giddens 1996:120-121). Måten jentene kler seg på understreker deres identitet i ballettmiljøet. Flere av jentene forteller slik som Barbro påpeker, ”går i treningstøy hele uka”. Det kan virke som at ”treningstøystilen” legitimeres i miljøet, men at det er forventninger for hvordan man bearbejder klesstilen. Betina forteller om trender innenfor danse moten:

(...) Men som med danseklær kan det være litt trender, for eksempel, en trend greie har vært å ha en avklipt strømpebukse, istedenfor å ha den helt ned i skoen. Skjønner du hva jeg mener at, det ser litt mer kult ut. En trend til er litt mer og flere plagg utenpå hverandre (...) Ja, for eksempel med strømpebukse med shorts på utsiden.

Arnesen (2000:92) påpeker at kleskoder er kroppsliggjort, dermed gjør ungdom ofte sine klesvalg ut i fra ”stiler og smaker” som dominerer i konteksten. Slik Betina forteller er det flere trender i danse moten, og det at ballettjentene har forventninger til danse moten, uttrykker et ønske om å følge danse moten. Selv om noen av jentene forteller at de har sin egen stil, er det stiler som dominerer danse kulturen, og særlig presenterer et felles image gjennom danse moten.

6.3 Freestyle looken

6.3.1 Sminke, glitter og selvbruning

Det er interessant å se hvordan freestylejentene følger andre normer for hva som betegnes som riktig utseende. Sanna forteller om hvordan en freestylejente skal være: ”*idealet for freestylejenter er at de skal være pene. Vi har jo masse sminke og masse selvbruning*”. Sanna synes det er en selvfølge at freestylejenter bruker sminke og ønsker å gjøre seg pene. Slik jeg tolker utsagnet er det ideal og forventninger i miljøet om å fremheve en feminin skjønnhet. Dette kan ses i sammenheng med hvordan jentene fremstiller det glamorøse utseende først og fremst i show og konkurranser. Det kan virke som at jentene har klare forventninger til hvordan utseende eksponeres, samtidig er det legitimt å være opptatt av hvordan utseende bearbejdes, fordi man er freestylejente. Videre forteller Sanna om hvordan en populær jente på skolen fremstår:

Vet ikke jeg. Kan vel si som freestylejenter er. Ikke så mye sminke da, men man merker det jo veldig. Nå begynner jeg å miste fargen fra syden. Da blir det sånn "nå blir jeg blek". Det blir man veldig påvirket av siden jeg alltid bruker selvbruningskrem (...) Så blir det sånn siden vi bruker selvbruningskrem, så klarer vi ofte å smøre på ganske bra. Og hvis vi ser på noen allmennjenter så blir det sånn, "sjekk de har prøvd, de klarer det ikke".

Sanna definerer en populær jente som en freestylejente. En slik jente er i følge Sanna en som ikke bruker like mye sminke som de andre jentene på skolen. Freestylejentene legger ikke skjul på at de bryr seg om utseende, og de uttrykker en stolt holdning for å være en freestylejente. Når Sanna forteller om en populær jente trekker hun en parallell til det å være brun. En viktig måte freestylejentene bearbeider utseende på er å bruke selvbruningskrem. I dette ligger det at jentene bruker mye tid på å ordne utseende, og flere forteller at de ofte bruker selvbruning. Jeg tolker det som at Sanna definerer det som status å bruke selvbruning. Dette kommer til uttrykk ved at Sanna mener at freestylejentene er dyktigere i å bearbeide utseende enn allmennjentene. Selvbruning blir dermed en av uttrykksformene jentene tar i bruk for å vise at de er freestylejenter.

Det stilles ulike forventninger til hvordan kropp og utseende vises fram. Sara forteller hvordan freestylejentene fremstår i konkurranser:

Sara: ja vi bruker veldig mye sminke, veldig mye glitter og øyenskygge langt opp til øyenbrynene og alt mulig rart. Du skal liksom overskride med alt. Og veldig mye glitter.

Elisabeth: er det for å få bedre poeng i dansen?

Sara: ja også du blir ikke trukket for å ikke ha sminket deg, men du blir mye mer lagt merke til. Du har freestylelooken. Så hvis du hadde kommet i en joggebukse og ikke satt opp håret ditt og vanlig sminke, så hadde du ikke blitt valgt ut, det hadde du ikke. For det er en del av freestylen å ha masse sminke og ha håret oppsatt og de glitterdraktene.

Elisabeth: så det er jenter som liker å ordne seg som er i det miljøet?

Sara: ja veldig vise seg frem, sminke seg masse.

Det å være en freestylejente forbinder Sara med å bruke sminke. Det er særlig i konkurransesammenheng at jentene overskrider med sminke og tar i bruk glitterdrakter. Jentenes utsagn forteller at utseende og hvordan man bearbeider kroppen får konsekvenser for uttelling og plasseringer i konkurranser. Goffmans begrep om "personlig fasade", omhandler personens eksteriør som eksempel klær, distinksjoner, utseende og kan uttrykkes som relativt stabile, forholdsvis mobile eller midlertidige forståelsesmåter (Goffman 1992:29). Dette begrepet kan ses i lys av hvordan jentene ikler seg ulike symboler for å skape et bestemt inntrykk av seg selv. I konkurranser eksponeres jentene særlig for andres blikk, og oppmerksomheten jentene opplever i forhold til vurdering og bedømming i

konkurransesammenheng, gjør jentene opptatt av hva andre synes om dem. Mitt inntrykk er at jentene bruker mye tid på å bearbeide utseende i konkurranser. For at jentene skal vinne i en konkurranse, er det flere kriterier som må oppfylles. Kvaliteten på dansen må være på et høyt nivå, men slik Sara påpeker, så vinner man ikke hvis man ikke tilfredsstiller kravene til klær og sminke.

Hargreaves skriver om hvordan den kvinnelige idrettsutøver kan bevare sin kvinnelighet. Hun mener at den økende fokusering på idrett og kvinner har en nær sammenheng med kommersialisering av den kvinnelige kropp og fokus på seksualisering av kvinnekroppen. Hun trekker slutninger om at tettsittende klær skaper assosiasjoner til seksualisering, snarere enn idrettslig aktivitet. Ved hjelp av utsmykning av kroppen som bruk av sminke og klær viser utøverne at de er kvinner, snarere enn fokus på den muskuløse og sterke kropp (Redelius i Fagrell og Nilsson 1998:125). Hargreaves poeng, bekreftes av flere av jentene, om at utseende i konkurranser får en mer fremhevet rolle enn ønskelig, og at den idrettslige aktiviteten nedtones. Denne betraktningen kan også belyses ved Solheims (1998) perspektiver om kvinnekroppens mangel på grenser. Kvinnekroppen representerer et symbolsk fokus i vår kultur, ”slik at det åpne og grenseløse så å si ”sammenfaller” med det kvinnelige” (ibid. s.69). Er det slik at jentene i mitt materiale opplever at kroppen representerer en for stor åpenhet omkring kroppen som symbol?

Et mønster i materialet er at jentene bearbeider utseende i forhold til hvilke kriterier de tror dommerne gir vurderinger etter. Sunniva mener at det er for mye fokus på utseende i konkurranser:

Hvis du har en veldig fin drakt så er det ganske sannsynlig at dommeren får et godt syn på deg (...) Det finnes dommere som dømmer litt for mye etter utseende (...) Vi er jo ikke på en skjønnhetskonkurranse heller (...) Det er veldig dumt, men det er bare slik miljøet har blitt. At du skal se veldig bra ut for å gjøre det bra.

I følge Sunniva er utseende og eksteriør som drakt og sminke, viktige elementer i jentenes bearbeidelse av kroppen for å hevde seg i konkurranser. Det at Sunniva definerer en freestylekonkurranse som en skjønnhetskonkurranse, kan bety at det legges mer vekt på utseende enn kroppslige prestasjoner. Slik jeg tolker det blir konkurranser en arena hvor jentene bearbeider skjønnhet og tilegner seg kvinnelighet, og utseende blir et prosjekt jentene legger mye arbeid bak. Det er tydelig at Sunniva er oppgitt over at utseende tillegges mer verdi, enn den kroppslige prestasjonen.

Utsagnene til jentene viser at de har klare formeninger om hvordan en freestylejente iscenesetter utseende. Haug (1990:25) hevder at jenter tidlig læres opp til å ta vare på egen kropp og seksualitet. Den kvinnelige moral knyttes til hvordan hun forholder seg kropp og seksualmoral. I følge Haug blir kvinners sosialisering uttrykk for en kroppssentrering, hvor alt handler om kropp (1990:25). Det kan virke som at jentene i freestyle mener at kroppen bør signalisere seksuelle symbol, som trange klær og et tiltrekkende utseende for å nå opp til standardene i dansen. De kvinnelige kroppsidealene fremstår som en del av kjønnsidentiteten, og forventningene om at kroppens ytre representerer skjønnhet, tolker jeg som et kroppsprosjekt som dreier om en estetisering av kroppen.

6.3.2 "Ordner ikke alltid håret og sminken"

Mitt materiale peker i retning av at freestylejentene iscenesetter utseende på to ulike måter, en i dansen og en rolle på fritiden. Dette innebærer at når jentene eksponerer det feminine utseende i dansen, vurderes dette som positivt. På fritiden foretrekker jentene å utøve en litt mer avslappet rolle. På mitt spørsmål om hun er opptatt av å se bra ut i vennemiljøet, svarer en informant:

Egentlig ikke. Jeg liker å vise meg frem. Jeg liker å vise at jeg er tilstede, det gjør jeg. Men jeg er ikke sånn som bruker så utrolig mye sminke til vanlig og alltid ordner håret mitt.

Sara forteller at hun liker å gjøre seg synlig, men at hun likevel ikke alltid er opptatt av å ordne utseende. Utsagnet til Sara illustrerer jentenes forståelse av hvordan de bearbeider utseende på fritiden. Det er ingen umiddelbar motsetning mellom jentenes måte å ordne utseende på, men kontekstene har forskjellige forventninger. Goffman (1992) benytter begrepene "frontstage" og "backstage", som kan gi en relevant forståelse av hvordan jentene bearbeider utseende og image på ulike måter. Siri uttrykker at "*du er en annen person når du danser, det er veldig å smile og vise "her er jeg"*". I denne betydning kan begrepet "frontstage" vise rolleutførelsen jentene imiterer når de er i show og konkurranser. I dansesituasjonen spiller jentene en rolle for hvordan de ønsker å fremstå og imponere dommerne. Rolleutførelsen som jentene gjør i konkurranser stiller forventninger både til utseende og danseprestasjoner. Sara uttaler at "*man må selge seg foran dommerne*". En slik uttalelse viser at jentene bearbeider utseende i show og konkurranser, for å få dommerens oppmerksomhet, samtidig som at utseende ordnes etter normene for forventet handling. Slik jeg tolker "frontstage" rolleutførelsen er dette en arena hvor jentene må arbeide hardt for å

eksponere den riktige forventede rolleutførelsen. ”Backstage” slik jeg tolker det, utgjør jentenes rolleutøvelse i vennegjengen. I denne rollen er det imidlertid noen forventninger til freestylelooken med sminke og selvbruning. Den umiddelbare motsetningen er at jentene kan ”slappe litt av” blant vennegjengen. Saras utsagn om at hun ikke alltid ordner håret og sminken, viser at det er mindre forventninger til utseende til hverdags enn i eksponering av utseende i konkurranser.

Sunniva er den eneste av freestylejentene i mitt materiale som nesten ikke bruker sminke til daglig. Hun poengterer at *”alle freestylejenter bruker sminke, der skiller jeg meg ut”*. Når Sunniva påpeker at hun er den eneste jenta i klassen som nesten ikke bruker sminke, viser hun at hun er underforstått med de gitte standarder for kroppens utseende (jf. Haug 1990). Samtidig tar hun avstand om å følge normen om et riktig utseende, som å bruke sminke. Materialet mitt viser at alle jentene definerer at de bruker sminke, men kommentarer som hvorfor jentene bruker mindre sminke på skolen blir begrunnet med, *”orker det bare ikke”*. Begrunnelsen om at jentene ikke orker sminke, ble også presentert i avsnittet til ballettjentene, hvor de forklarte at det ikke var noe poeng å svette sminken av. Freestylejentene har en bevissthet om egen identitet og vil gjerne fremstå som en populær jente. Jeg vil anta at rolleutførelsen som jentene opplever i show og konkurranser legger et større press på bearbeidelse av utseende, samtidig opplever jentene til daglig et ansvar om å utøve et freestyleimage, men dette defineres av jentene som mer avslappet.

6.4 Normalitet eller kroppslig ytring?

6.4.1 Dansejentene versus ”de andre jentene”

Alle jentene i mitt materiale synes det var viktig å uttrykke at det er en forskjell på dansejentene og ”de andre jentene” på skolen. I denne fremstillingen vil ”de andre jentene” representere ”allmennjentene” som tar allmenne videregående fag på skolen. Selv om jentene i mitt materiale kommer fra to ulike skoler og ulike dansemiljø, er det interessant å belyse hvordan mine informanter ønsker å iscenesette utseende og kropp annerledes enn ”de andre jentene” på skolen. Hva er det som gjør at dansejentene ikke identifiserer seg med ”de andre jentene” på skolen?

Jeg spør jentene om de er opptatt av å ha moteriktige klær. Enkelte av jentene uttrykker at de er interessert i klær og mote, mens noen av jentene forteller at de ikke er opptatt av å holde seg oppdatert på moten. Av de jentene som uttrykker at de bryr seg lite om mote og de jentene som mener at de er opptatt av mote, markerer alle en felles avstand for dyre merkeklær.

Sosiologen Anita Lynne (TV 2 Nettavisen 09.12.03)²⁶ har i en SIFO rapport gjort en studie om ungdom, identitet og klær. Hun konstaterer at ungdom besitter kunnskap om koder og klær, og hvordan ulike klær skaper tilnærminger for å uttrykke de unges identitet. Ungdom bruker klær som kan signalisere identitet gjennom ulike stiler. Lynne påpeker blant annet at ”sossestilen” kjennetegnes ved bruk av spesielle merkeklær, og en betegnelse for bosted Oslo vest, og foresatte med høy inntekt (TV 2 Nettavisen 09.12.03). Det er interessant at jentene i mitt materiale bruker liknende betegnelser som ”sossestil” om ”de andre jentene” på skolen. Sanna uttrykker det slik om klesstilen til ”de andre jentene” på skolen, ”*det er den sossestilen, den har vi her på skolen*”. Videre sier hun ”*det er litt sånn mote her [på skolen] å kle seg litt som at det ser ut som at man har penger*”. Slik jeg tolker Sanna bruker ”allmennjentene” klærne som et virkemiddel til å signalisere at de har mye penger. Dyre klær identifiserer ”sossestilen”, og enkelte av jentene i mitt materiale mener at ”allmennjentene” forsøker å erverve status ved å gå i dyre merkeklær. Et poeng er at ingen av mine informanter hevder at de har ”sossestil”, og merkeklær er ikke en forutsetning for riktig bekledning. Sannas utsagn illustrerer flere av jentenes holdninger til klær:

Jeg er veldig glad i klær. Det er også venninnene mine. Også kan jeg kjøpe litt mye klær noen ganger. Det er ikke sånn at jeg tenker noen ganger at hun der ikke har noen fine klær. Jeg tenker mer sånn kule klær enn merke. Jeg er ikke redd for at andre skal synes at klærne mine er stygge. Jeg er mer sånn, liker jeg det, så kjøper jeg det.

Sanna er opptatt av mote, og hun poengterer at hun foretrekker *kule klær* framfor merkeklær. Slik jeg tolker Sanna, uttrykker hun trygghet over begrunnelsen for hvordan hun vil fremstå. Det kan virke som at det er mindre betydningsfullt hva ”de andre jentene” mener, hvis hun derimot liker klærne selv. I følge Haug (1987) blir jenter fra de er små lært opp til å kle og forme kroppen på bestemte måter som imøtegår normene for kvinnelighet i vår kultur. Flere av jentene i mitt materiale forteller at de er stolte over egen stil og flere viser trygghet over å

²⁶ <http://pub.tv2.no/nettavisen/spray/samfunn/article163118.ece>

uttrykke individualitet. Jentenes tilnærming for å uttrykke en egen stil, innebærer å mikse sammen klær de synes er fine.

Hvilke tanker har jentene om en populær person i vennegjengen og ”de andre jentene” på skolen? Sara forteller om en ”allmennjente” og en populær jente i vennegjengen:

Her på skolen er det en person[allmennjente] med brunkrem blondt hår og ingen mimikk i ansiktet. Olabukse og noe sånt. Men en populær person i vennegjengen smiler veldig mye har veldig mye utstråling. Selvfølgelig er hun slank, store pupper. Det er jo typisk, det er jo sånn det er. Men det har noe med hvordan man er og selvfølgelig.

Sara beskriver en allmennjente med *ingen mimikk* i ansiktet, og det er tydelig at hennes beskrivelse er ladet med negative assosiasjoner. Dette med tanke på at Sara beskriver en populær person i vennegjengen snarere som en motsetning, med mye utstråling. Saras utsagn, indikerer også at personlighet er av betydning for om personen er populær. Jentene i mitt materiale snakker ofte om ”allmennjentene” som en egen utenforstående gjeng. Dette er et miljø som de sjelden ønsker å identifisere seg med, og særlig kommer dette til uttrykk på den ene skolen i mitt materiale. Det er interessant å se hvordan dansejentene på en uttrykksfull måte forteller om ”de andre”. Jentene er opptatt av at en populær allmennjente, ikke er forenelig med en populær person i deres eget miljø. Avstanden mellom miljøene markeres ved å peke på egenskaper eller utseendemessige beskrivelser som har negative konnotasjoner. Britt forteller at hun ikke føler så mye press blant vennene sine om å se bra ut. Videre forteller hun om forskjellene mellom dansemiljøet og ”allmennmiljøet”:

Ikke så mye [press] blant mine venner, men du har sikkert sett de ”allmennfolka” som går rundt her. Det miljøet er ikke vi en del av og det tror jeg på mange måter det er verre. Fordi der er det at alle må se så bra ut. De ser jo like ut alle, spør du meg. Kommer så tynne og bleket hår og håret fikset sånn, og har på seg det og det. Så på den måten er det mindre av det i dansemiljøet, for da er det viktigere med en sunn kropp og en sterk kropp.

I Sitatet ovenfor peker Britt på at det vektlegges ulike verdier for hva som er viktig for et godt image. Med uttalelsen, *”de ser jo like ut alle, spør du meg”*, viser Britt at allmennjentene iscenesetter utseende etter likhetsprinsippet om at alle har den samme stilen. Det knyttes ulike forventninger om hvordan jentene bearbeider utseende, slik som Britt forteller at en attraktiv jente i dansemiljøet fremstiller utseende forskjellig fra hva som er fremtredende og viktig blant en populær jente i allmennmiljøet. Mitt inntrykk er at dansejentene ønsker å synliggjøre at deres selvpresentasjon er gjennom en sunn og sterk kropp, snarere enn allmennjentenes fokus på utseende. I flere av jentenes utsagn understreker de en avstand til allmennkulturen, som innebærer at mine informanter ikke

ønsker å bli identifisert med en kultur som er overdrevent opptatt av moteriktige klær og utseende. Britts utsagn om at hun tror presset om å se bra ut er sterkere hos allmennjentene, bekreftes av flere av jentene. Siri forteller det slik, ” i *allmennklassen, der tror jeg det er mye med at man må se bra ut*”. Det betyr nødvendigvis at jentene i mitt materiale ikke opplever presset om å bearbeide utseende, men slik jeg tolker utsagnene dreier det seg om et annet fokus for bearbeidelse av kropp og utseende. Jentene i mitt materiale har etter alt å dømme et ukomplisert og avslappet forhold til utseende. Som omtalt i kapittel 5, vil jentenes vurderinger av et riktig utseende knyttes til bearbeidelsen av en sunn og sterk kropp. Slik jeg tolker det relateres jentenes estetisering snarere til kroppslig anliggender enn til ”allmennjentenes” bearbeidelse av utseende som indikerer brunkrem og tykke lag med sminke.

6.4.2 ”Svette og ikke helt fix”

Hvordan uttrykkes avstanden mellom dansejentene og ”de andre jentene”? Siri forteller det slik. ”*Jeg føler at allmennfolka er mye mer oppstæsja (...) Danseklassen er de litt mer spesielle menneskene*”. Et liknende utsagn illustreres av Betina, hvordan hun opplever skille mellom dansejentene og allmennjentene:

Det er litt sånn at for eksempel når vi går gjennom gangen, noen ganger danser vi nede og så går vi opp i gangen, sånn veldig svette og ikke helt fix. Da føler vi oss litt sånn. Hei hei, allmennfolka fordi, ja ofte kan vi, jeg tror ikke det da, men føle at vi blir sett litt ned på. Men det tror jeg er mest et bilde som vi danner inne i oss selv.

Betina gir uttrykk for at ballettjentene ofte fremstår som ”*svette og ikke helt fix*”. Avstanden mellom miljøene synliggjøres i måten man kler seg på og hvordan man ordner utseende. Ved at jentene går i treningstøy og ikke er helt ”*fix*”, kan dette skape en distanse til allmennjentene. Jeg tolker Betina sitt utsagn som at hun ikke ønsker å identifisere seg med ”de andre jentene”, men at de tydelige forskjellene skaper en rangordning. Gjennom forestillinger om eget og andres utseende, dannes et bilde av hvordan vi ser på oss selv. Slik jeg tolker Betina er hun ikke sikker på om allmennjentene ”ser ned på” dansejentene. Om jentene føler et annenrangs forhold til ”de andre jentene” på skolen uttrykker Barbro, ”*ja vi blir sett litt stygt på innimellom, men det er innmari mange som synes det (å være dansejente) er kult og*”. Selv om jentene ikke ønsker å bli assosiert med ”allmennjentene”, ønsker de ikke å bli betraktet som kjedelige eller mindre vellykket. Mitt inntrykk er at dansejentene generelt er stolte over hvem de er og hva de representerer.

I studien til Arnesen (2000) hadde vestkantungdom en tendens til å fremheve sin egen smak som bedre enn østkantungdom i Oslo. I undersøkelsen mente flere østkantungdommer at vestkantungdom med dyre merkeklær uttrykte en undertrykkende tone ovenfor østkantungdom. Derimot forsvarte østkantungdommen sin klesstil ved å forkaste vestkantungdommens snobberi (Arnesen i Boe og Hjemdahl 2000:90). Fakta fra denne undersøkelsen er interessant i sammenlikning med dansejentens beskrivelser av hvordan de iscenesetter utseende. Jentene i mitt materiale kommer fra flere ulike steder i landet, men har tilholdssted på vestkantskoler. Det kan virke som om avstanden mellom dansejentene og ”de andre jentene” på skolen er forholdsvis stor. Barbro forteller at *”allmennfolka virker så innmari grunne på den skolen her”*. Hennes beskrivelse, slik jeg tolker det, baseres på hvordan ”de andre jentene” på skolen er overdrevent fokusert på dyre merkeklær og siste mote. Selv om Barbro uttrykker *”det er jo masse hyggelig folk på allmenn og”*, viser utsagnene til jentene at ingen ønsker å identifisere seg med kulturen som er fremtredene blant ”allmennjentene”. Bente forteller om ”allmennjentene” på skolen:

På skolen er det de[allmennjentene] som har på seg et tonn med sminke, og helt sinnsykt. De fleste på den skolen her ser like ut, har jeg funnet ut.

Bente fremhever her ”allmennjentenes” overdrevne sminkebruk. Slik som tidligere beskrevet, formidler ”allmennjentene” et likt image. I dette ligger det at alle allmennjentene bruker masse sminke og brunkrem. Sanna forteller at det er forskjell på hvordan hun ønsker å fremstå annerledes enn ”allmennjentene” i forhold til sminkebruk:

(...)Vi ser kanskje like jålete ut, men vi er mer sånn tilbakeholdne [enn allmennjentene] (...) Vi er vant til å ha så mye sminke på oss, så vi har kanskje mindre sminke på oss på skolen. Det blir veldig, allmennjentene har egentlig lyst til å ha så mye sminke, så de tar sminke på skolen også, så det blir veldig sånn. Vi vil helst slippe unna det noen ganger, mens de vil bare ha mer.

Sanna beskriver at image til freestylejentene er tilsynelatende jålete, men hun presiserer at det er et viktig skille i fremtreden av utseende. Allmennjentene har ingen begrensning for hvor mye sminke de tar i bruk, mens derimot dansejentene modererer sminkebruken på skolen. Sanna sitt utsagn er beskrivende for hvordan flere av jentene i mitt materiale, anser at de selv er måteholdne i bruk av sminke.

6.5 Oppsummering

Stil og image er viktige markører for hvordan de unge vil fremstå. Dette med tanke på at de unge besitter kunnskap om image og koder, som de tar i bruk for å uttrykke sin egen identitet (Arnesen i Boe og Hjemdahl 2000). Mine funn viser hvordan jentenes iscenesettelse av utseende er kontekststøttet. Det er rimelig å anta at det er forskjellige type jenter som tiltrekkes til ballett og freestylmiljøet. Slik jeg tolker det ønsker alle jentene i mitt materiale å fremstå som individuelle aktører som følger sin egen stil. Dette innebærer at jentene er opptatt av hvordan de fremstår, men at image ikke krever lik stil.

Ballettjentene legitimerer ”joggebuksestilen” og lite sminke på skolen. Klesstilen begrunnes med hensiktsmessige forklaringer. Selv om jentene mener at de fraviker fra normaliteten på skolen, er de likevel ikke redde for å skille seg ut. Slik jeg tolker det, hjelper gruppefølelsen jentene til å holde sammen og uttrykke stolthet over egen identitet, til tross for at de noen ganger tror at de blir sett ned på av ”allmennjentene”. Ballettjentene uttrykker individuelle variasjoner i hvor opptatt de er av klær og sminke, men alle synes det er greit med litt sminke for å føle seg vel.

Selv om det finnes nyanser og variasjoner mellom jentene, synes jeg at materialet mitt gir et klart skille mellom jentenes ulike iscenesettelse av utseende. Freestylejentene beskrivelser gir tydelige definisjoner for hvordan de ønsker å fremstå, og særlig er det forventninger om å iscenesette utseende i en overskridende uttrykksform i show og konkurranser. Jentene legger ikke skjul på at utseende og klær er viktig i konkurranser, siden de får en utenforstående bedømming av image og prestasjon i dansen. På fritiden og skolen er de også opptatt av å bearbeide utseende slik at de fremstår som pene og velpleide. Dette kommer til syne ved at freestylejentene bruker mye tid på å bli brune, noe som jeg ser på som en viktig del av selvpresentasjonen til freestylejentene. Jentene forteller at de ordner utseende annerledes på fritiden, for da bruker de mindre sminke enn i konkurranser.

Noe alle jentene snakket om, var at de opplevde seg selv som annerledes enn ”allmennjentene” på skolen. Dette ble særlig markert med uttalelser som omhandlet klær og sminke. Jentene har mange meninger om hvordan ”de andre jentene” på skolen er og hvordan de oppfører seg. En interessant observasjon er at jentene inntar en forsvarsposisjon for å bli sammenliknet med ”allmennjentene”. Utsagnene som flere av jentene kommer med tyder på en underliggende avstand til ”allmennjentenes” bearbeidelse av utseende og image.

Dette signaliserer at jentene ikke ønsker å identifisere seg med allmennkulturen, likeledes at jentene har kategorier som de plasserer seg selv i. Slik jeg tolker det har både ballett og freestyle et forventet samhandlingsmønster i måten de bearbeider utseende og image. Selv om jentene ønsker å uttrykke individualitet, vil også gruppen legitimere en riktig måte å iscenesette utseende.

Et annet viktig poeng er at jentene fremhever en sunn og sterk kropp som mer betydningsfullt i hvordan de ønsker å fremstå. Jentenes estetisering handler i større grad om kroppelige anliggender (som omtalt i kapittel 5), enn betydningen av sminke og klær.

7. Avslutning

I denne oppgaven har jeg studert unge jenter som driver aktivt med dans, om deres forestillinger og bearbeidelse av kropp og prestasjoner. Jeg har i denne oppgaven brukt begrepet bearbeidelse om de forventninger og ulike metoder, som trening, kosthold og sunn slanking, som jentene tar i bruk for å oppnå en ideell kropp. Mitt fokus har rettet seg på hvordan jentene iscenesetter kropp og utseende. Bakgrunnen for denne oppgaven har vært at samfunnet generelt peker i en retning av økt kroppsfokus, og hvor særlig idretten stiller krav til kropp og prestasjoner. I forsøket på å tilnærme meg jentenes forestillinger om kropp, har jeg benyttet meg av bildemateriale fra både ballett og freestyle.

I forsøket på å forstå hvordan jentene iscenesetter kropp og utseende, blir jentenes begrunnelser og forventninger om gode prestasjoner sentralt i den forståelsen de har av kroppen. Tendenser i materialet tyder på at dansemiljøet er en arena hvor kroppen iscenesettes ut i fra forståelsen, om at kroppen er et middel til prestasjon. Jentenes forhold til kroppen viser at kroppen er et formbar, og at jentene bearbeider kroppen ut i fra ønsker om å yte og hevde seg i danseprestasjoner.

Jentene i mitt materiale forholder seg aktivt til kroppen, samtidig som omgivelsene regulerer kroppsforståelsen. Det er nærliggende å tro at presset om den perfekte kropp øker i møte med daglig evaluering som jentene opplever når de danser aktivt, likeledes i møte med jentenes egne forventninger til prestasjon. Jentene gir uttrykk for at korreksjoner fra lærer er knyttet til en positiv opplevelse. Derimot vil lærerens korreksjoner gi negative konsekvenser for jentenes selvoppfatning, når medelever blir oppmerksomme på feilene som utøves. Til tross for dette beskriver jentene at det gode dansemiljøet fremmer en positiv virkning på jentenes prestasjoner og trivsel i miljøet.

Studien viser at forventninger som er rettet i forhold til økt prestasjon i dansen, ikke oppleves som et ytre press fra miljø, venner eller trener. Derimot blir krav og forventninger til kroppslige prestasjoner i dansen oppfattet som jentenes egne krav til seg selv. Jentenes kroppsforståelse kommer også til syne i hvordan de håndterer skader. Mange av jentene i mitt materiale har en eller annen form for skade eller belastningslidelse. Kroppens tvetydighet kommer til syne i hvor langt man kan presse kroppen, og flere av jentene

forteller at det er vanskelig å ta hensyn til skader, siden dette innebærer at man ikke kan forbedre seg gjennom dansen.

En tydelig tendens i mitt materiale er at jentene ikke problematiserer de ”underliggende” kravene til kropp og prestasjon i dagligtalen med hverandre. Meurling (2003) hevder at kroppen er et prosjekt for kroppslig individualisering og et uttrykk for disiplin og kontroll. Hvordan individet forholder seg til sin egen kropp gir konsekvenser for hvordan en ser på seg selv og forstår samfunnet (Meurling 2003). Jentenes frykt for å mislykkes og prestere dårlig i dansen, kan tolkes som en bakgrunn for jentenes ”individuelle kroppslige prosjekt”. Mitt inntrykk er at alle jentene arbeider for å hevde seg på et høyt nivå, men at jentenes egne forventninger til økt prestasjon ikke er samtaletema når jentene snakker sammen.

I forkant av intervjuene hadde jeg en antagelse om at jenter som driver aktivt med idrett opplever et stort press i hvordan de bearbeider kroppen. Det foreliggende materialet viser at jentene har et ambivalent forhold til hvordan de opplever presset på å bearbeide kroppen. Det viser seg at jentens kroppsbearbeidelse kan ses i forhold til ønsket om å prestere på samme nivå som de andre jentene, og i tillegg at jentene utøver et stort press på seg selv i henhold til å yte godt i dansen. Jentenes beskriver misnøye med seg selv når egne mål og forventninger i dansen ikke blir innfridd. Jeg har da rettet oppmerksomhet på hvordan forholdet til kropp og prestasjon får betydning for jentenes selvoppfatning. Dette funnet peker i retning av at jentene synes det er vanskelig å mislykkes når de presterer, og at dårlige prestasjoner har sammenheng med hvor misfornøyd de er med seg selv og egen kropp.

Bildene som jeg viste under intervjuet, ble viktige i samtalen for hvordan jentene forholder seg til kroppsidealene. Innenfor dansemiljøet eksisterer det klare idealer for hva som er en ideell kropp, og jentene begrunner kroppsidealene ut i fra hva som er hensiktsmessig når de danser. Jeg har i denne oppgaven vist hvordan jentene bearbeider kroppsidealene i dansen, med utgangspunkt i tre hovedkriterier. Disse tre kriteriene symboliserer idealer som kommer til uttrykk som, tynnhet, langstrakte muskler og ikke overflødig fett.

Et av de viktigste kriteriene som omtales er å være tynn, hvilket legitimeres i både ballett og freestylemiljøet. En kroppsliggjort forventning om tynnhet, uttrykkes i motstridende utsagn, noe som jeg tolker som en tvetydighet i hvordan jentene iscenesetter kroppen. Ballettjentene snakker om å ”være ganske tynn”, mens freestylejentene definerer at ”du skal ikke være tykk, men ikke veldig tynn heller”.

Forskning viser at det råder ulike forestillinger for kvinnelighet og mannlighet. Muskler er ofte uttrykk for maskulinitet. Forestillingen om den ideelle kvinnelige kropp som tynn og vakker, kan derfor utsettes for motstridende forventninger på idrettsarenaen (Sundberg i Meurling 2003:105). I mitt materiale forteller jentene at muskler er en viktig del av jentenes kroppslige identitet, og de beskriver inngående detaljer om hvordan musklene skal bearbeides. Det kan virke som at musklene har en overordnet funksjon i dansemiljøet, da kroppen er et middel til styrke og utholdenhet i danseprestasjoner. Jentene mener at musklene har en sentral betydning. Det vil si at musklene har en sammenheng med at de er fornøyd med kroppen, men det var et viktig poeng at musklene ikke ble for store. Idealet om ikke overflødig fett, bearbeider jentene aktivt ved å trimme kroppen. I tillegg til de overnevnte kriterier er betydningen av spents, mykhet, hurtighet viktig når jentene forteller om hvordan kroppen skal oppnå gunstige prestasjoner i dansen.

En veltrent kropp signaliserer kontroll og disiplin, og samtidig uttrykker en veltrent kropp status blant jentene. Datamaterialet mitt viser at flere av jentene er fornøyd med kroppen, men at de tar i bruk ulike strategier for å bearbeide idealkroppen. Dette kommer til uttrykk ved at flere av jentene håndterer kroppsliggjøringen gjennom sunn slanking. Begrepet sunn slanking blir brukt av enkelte av jentene, og dette innebærer å spise sunt, kombinert med mye og aktiv trening. Et annet funn viser at jentene ”underkommuniserer” om temaet kropp og slanking. Tall fra undersøkelser fra idretten, viser at det er økt forekomst av spiseforstyrrelser i idretten sammenlignet med forekomsten blant jevnaldrende generelt (Borgen m. fl. 2004). Jentenes uttalelser peker i retning at slanking er et ikke-tema i deres miljø. Mitt inntrykk er at uskrevne regler og forventninger om tynnhet og en funksjonell kropp, legger føringer for hvordan jentene bearbeider kroppen. Måten jentene iscenesetter kroppen kan derfor ses i sammenheng med jentenes forventninger om å prestere, samt at uskrevne regler internaliseres i form av vaner.

Jentenes utsagn om kroppsbearbeidelsen preges av tvetydighet, og dette medførte utfordringer i analysearbeidet. Når flere av informantene forteller om hvordan de andre jentene i dansemiljøet forholder seg til kosthold, trekkes det sunne ideal fram, men de understreker at de ikke selv alltid gjør de samme vurderingene. Jentene i mitt materiale erfarer hvordan dansemiljøet regulerer kroppslig ytring, samt at det råder normer i miljøet om at usunn mat ikke er forenlig med god trening. Ambivalensen om kroppen blir synlig når kroppen søker nytelse, som i mitt materiale har sammenheng med å spise usunn mat. Studien

viser også at jentene uttrykker usikkerhet om kroppens behov for næring ved økt energiforbruk. Selv om enkelte mener å ha et bevisst forhold til kroppens behov for næring, forteller flere at de savner veiledning i kosthold og hvordan de skal ivareta kroppen.

Materialet viser at ballett og freestylejentene iscenesetter utseende på forskjellige måter. Arnesen (2000:92) påpeker at de unge ofte kler seg i tråd med personlighet. Mitt inntrykk er at ulike typer jenter tiltrekkes av de ulike miljøene, og at det oppstår ulike koder for hva som er riktig klesstil i miljøene. Stilen er kroppsliggjort, og miljøet har egne normer og regler for hvordan jentene ordner utseende.

Freestylejentene bearbeider kroppen ut i fra ønsket om skjønnhet og velvære. Jentene understreker at det er særlig i konkurransesammenheng i dansen at de eksponerer utseende på en overskridende måte, hvor de tar i bruk masse sminke og utfordrende klær. Jentene forteller at det stilles høye forventninger til et riktig utseende og image i konkurranser. Kroppslige symboler som glitrende drakter, selvbruning og sminke er en viktig tilnærming for et godt utseende. På fritiden ønsker freestylejentene å være pene, men de ordner utseende med mindre sminke og ordner ikke alltid håret. Slik jeg forstår jentene er rolleutøvelsen på fritiden preget av en mer avslappet holdning til bearbeidelsen av utseende.

Ballettjentene vurderer andre måter å presentere utseende på. Det fremgår av materialet at jentene er mindre opptatt av utseende og de benytter lite sminke i dansen. Dette begrunnes med praktiske hensikter, hvor jentene ikke ser noe poeng å sminke seg for deretter å svette sminken bort. Jentene representerer en kultur som legitimerer lite sminke og bruk av joggedress. Samtidig synes jentene det er viktig å uttrykke individualitet, og de fremhever at de kler seg i det de synes er fint, og følger ikke nødvendigvis moten.

Kroppen blir et ytre symbol for hvordan de unge jentene ønsker å ordne utseende. Alle jentene i mitt materiale tar mer eller mindre avstand fra "allmennjentenes" bearbeidelse av utseende. Det kan virke som at avstanden mellom "allmennjentene" og dansejentene markerer behov for å uttrykke individualitet gjennom eget image og utseende. Det at jentene uttrykker avstand til "sossestilen" som brukes om "allmennjentene", signaliserer et ønske om å ikke identifiseres med jenter som bruker overdrevent mye sminke og har dyre merkeklær.

I denne oppgaven har jeg pekt på noen mønstre og utfordringer, som gjør seg gjeldene blant jenter i en prestasjonsorientert kultur. Mitt empiriske materiale og dets utvalg på 9 jenter kan

ikke generaliseres til å gjelde for alle dansemiljø. Formålet mitt er snarere å synliggjøre noen utfordringer og idealer som jenter møter i bearbeidelsen av kroppen. Selv om min undersøkelse spesifikt omhandler et dansemiljø, vil jeg anta at noen av forståelsene om kropp, kjønn og identitet også vil ha relevans for andre miljø og arenaer, hvor man opplever forventninger til kropp og utseende.

Til sist vil jeg peke på hva som kan være interessant for videre sosiologisk forskning. Den medisinske og psykologiske forskningen har pekt på at konkurranseidretter representerer høyrisikokulturer for spiseforstyrrelser (Skårderud 2000, Borgen m. fl. 2004). Et interessant funn i mitt materiale er at jentene "underkommuniserer" om temaet slanking. Samtidig viser min studie at jentene opplever ulike utfordringer til hvordan de skal bearbeide kroppen. Særlig uttrykkes dette som ambivalens og usikkerhet angående kroppens behov for næring og slanking, og enkelte jenter tar i bruk sunn slanking for å regulere og tilpasse kroppen i henhold til idealer og prestasjoner. Når jentene i mitt materiale uttrykker liten åpenhet om temaet slanking og kropp, vil det også være nærliggende å tro at slanking er et ikke-tema blant gutter i idretten. Når flere forskere peker på at det er store mørketall blant gutter med spiseforstyrrelser i idretten, er det spennende for videre forskning å forstå hvordan gutter bearbeider og disiplinere kroppen i henhold til idealer i prestasjonsorienterte miljøer. Dette med tanke på å få en bredere forståelse av gutters kroppsliggjorte misnøye om egen kropp.

Kildeliste

- Arnesen, Chatrine (2000). "Å kle seg som den man er" i Boe, Liv Hilde og Anne- Sofie Hjemdahl (red.) *Kropp og klær*. Oslo: Norsk Folkemuseums årbok.
- Bengs, Carita (2000). *Looking good. A study of gendered body ideals among young people*: Umeå University: Sosiologiska Instituteten.
- Bordo, Susan (1990). "Reading the slender body" i Jacobus, Mary, Evelyn Fox Keller, Sally Shuttleworth (eds.) *Body Politics*. London: Routledge.
- Bordo, Susan (1993). *Unbearable weight. Feminism western culture, and the body*. Berkeley, California: University of California press.
- Borgen Sundgot, Jorunn, Monica Klungland Torstveit og Finn Skårderud (2004). "Spiseforstyrrelser i idretten". Tidsskrift Norske lægeförening nr 16, s 2126-2129.
- Christensen, Karin og Hege Storhaug (1990). *Når følelser blir mat: kvinner med spiseforstyrrelser*. Oslo: Aschehoug.
- Drotner, Kirsten og Monica Rudberg (red.) (1993). *Dobbeltblikk på det moderne: Unge kvinners hverdagsliv og kultur i Norden*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Duesund, Liv (1995). *Kropp, kunnskap og selvopfatning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Duesund, Liv (1998). "Den skolerte kroppen" i Skårderud, Finn og Per Johan Isdahl (red.) *Kroppstanker: Kropp- kjønn- idehistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fog, Jette (2004). *Med samtalen som utgangspunkt: Det kvalitative forskningsinterview*. København: Akademiske Forlag.
- Fürst, Elisabeth (1990). "Innledning" i *Sosiologi i dag*, 3/1990 s.1-2.
- Fürst, Elisabeth (1995). *Mat- et annet språk. Rasjonalitet, kropp og kvinnelighet*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Fürst, Elisabeth (1998). "Mat kropp og kvinnelighet" i Skårderud, Finn og Per Johan Isdahl (red.) *Kroppstanker: Kropp- kjønn- idehistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gantez, Hillevi (1996). "Unga kvinnor?" i Gantez, Hillevi og Karin Lövgren (red.) *Om unga kvinnor*. Lund: Studentlitteratur.
- Giddens, Anthony (1996). *Modernitet og selvidentitet: selvet og samfundet under senmoderniteten*. København: Hans Ritzels Forlag.
- Goffman, Erving (1992). *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*. Oslo: Pax Forlag.
- Grogan, Sarah (1999). *Body image: Understanding body dissatisfaction in men, woman and children*. London: Routledge.
- Haug, Frigga (1987). *Female sexualization: a collective work of memory*. London: Verso.

- Haug, Frigga (1990). "Moralens Tvekjønn" i *Sosiologi i dag* nr. 3/1990 s.12-34.
- Kirk, David (2002). "The social construction of the body in physical education and sport" i Laker, Anthony (red.) *The sociology of sport and physical education*. London: Routledge.
- Kraft, Pål, Solveig Breivik, Espen Røysamb og Ingrid Holsen (2001). "*Kroppsbilde og Depressive tanker: en longitudinell studie av ungdom i alderen 13-18år*". Tidsskrift for samfunnsforskning 42(2).
- Kvale, Steinar (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Lilleaas, Ulla Britt (2004). "Maskulinitet, sport og forbudte følelser" i *Kvinder, køn og forskning* nr 2-3. s. 34-48.
- Lupton, Deborah (1996). *Food, the Body and the self*. London: SAGE Publication.
- Meurling, Birgitta (red.) (2003). *Varför flickor? Ideal, självbilder och ätstörningar*. Lund: Studentlitteratur.
- Moi, Toril (1998). *Hva er en kvinne? Kropp og kjønn i feministisk teori*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Nettleton, Sarah og Jonathan Watson (1998). *The Body in Everyday Life*. London: Routledge.
- Redelius, Karin (1998). "Stay in place" om kropp, idrett og genus" i Fagrell, Birgitta og Per Nilsson (red.) *Talet om kroppen. En anatologi om kropp, idrett och kön*. Stockholm: HLS Förlag.
- Rørhus, Kåre (1993). *Ungdom og idolpåvirkning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Seippel Ørnulf (red.) (2002). *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo: Novus Forlag.
- Shilling, Chris (1993). *The body and social theory*. London: Sage Publications.
- Skårderud, Finn (1991). *Sultekunstnerne. Kultur, kropp og kontroll*. Oslo: Aschehoug.
- Skårderud, Finn og Per Johan Isdahl (red.) (1998). *Kroppstanker: Kropp- kjønn- idehistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skårderud, Finn (2000). *Sterk svak. Håndboken om spiseforstyrrelser*. Oslo: Aschehoug C/O.
- Solheim, Jorun (1998). *Den åpne kroppen. Om kjønnssymbolikk i moderne kultur*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Sundberg, Marie (2003). "Att bli kvinna på den manliga idrottsarenan" i Meurling, Birgitta (red.) *Varför flickor? Ideal, självbilder och ätstörningar*. Lund: Studentlitteratur.

- Søndergaard, Dorte Marie (1996). *Tegnet på kroppen: køn, koder og konstruktioner blandt unge voksne i akademia*. København: Museum Tusulanums Forlag.
- Tebelius, Ulla (1991). "Vad betyder idrott för tonårsflican?" i Gantez, Hillevi og Karin Lövgren (red.) *Om unga kvinnor*. Lund: Studentlitteratur.
- Tews Hartmann, Ilse og Pfister Gertrud (red.) (2003). *Sport and woman. Social issues in international perspective*. London: Routledge.
- Thagaard, Tove (1998). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Waalder, Nina (1990). *Forfengelighetens pris. Kvinnekropp- fysisk aktivitet- reklame*. Oslo: Hovedfagsoppgave Norges Idrettshøyskole.
- Widerberg, Karin (1992). "Teoretisk verktøykasse- angrepsmåter og metoder" i Taksdal Arnhild og Karin Widerberg (red.) *Forståelser av kjønn i samfunnsvitenskapens fag og i kvinneforskning*.
- Widerberg, Karin (1995). *Kunnskapens kjønn. Minner, refleksjoner og teori*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Widerberg, Karin (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ødegaarden, Kristin (2005). *Er du helt jente?* Universitetet i Oslo: Hovedoppgave i sosiologi.

Internettressurser og andre kilder

- Skårderud, Finn (2001) (08.09.2001): http://www.skarderud.no/blinde_kropper.asp
- NRK.no (03.05.2004): <http://www.nrk.no/programmer/tv/puls/3737739.html>
- TV2. Nettavisen (09.12.2003): <http://pub.tv2.no/nettavisen/spray/samfunn/article163118.ece>
- Fedrelandsvennen (25.04.2005): <http://www.fedrelandsvennen.no/nyheter/article278226.ece>
- "Ung i Norge 2002": <http://www.nova.no/subnet/UngiNorge/unginorge2002.htm>
- Gunn Engelsrud (27.10.2004): <http://www.dagsavisen.no/debatt/article1303627.ece>
- TV2. Nettavisen (09.05.05): <http://pub.tv2.no/nettavisen/side2/mote/article386381.ece>

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord i denne oppgaven er 37560.

Velegg 1: Intervjuguide

Innledning:

Hvordan det er å være ung jente som driver aktivt med dans.

Hvilke idealer har jenter i et dansemiljø?

Båndopptaker, ok?

Frivillig- må ikke svare på alle spørsmål - ikke fasitsvar

Åpningsspørsmål:

Hvor gammel er du?

Hvor kommer du fra?

Hva slags dans trener du?

Trener du på fritiden?

Hvor ofte trener du?

Hvorfor begynte du og danse?

Når begynte du å danse?

Hva er dine interesser utenom dansing?

Kan du beskrive dagen i går (fra morgen til kveld)?

Trening

Kan du fortelle om en vanlig treningsøkt, hva gjør dere?

Trener dere til konkurranser/ forestillinger?

Hvordan vil du beskrive dansemiljøet ditt? (Nivå, Press / forventinger/
prestasjon/konkurranse)

Er ditt dansemiljø forskjellig fra andre miljøer, hvordan?

Hva er det som skal til for å bli god?

Når er du mest fornøyd med deg selv i dansen. Hvorfor?

Er det noen ganger du er misfornøyd med deg selv i dansen. Hvorfor?

Er det noen ganger du føler at trener har spesielle forventninger til hvordan du skal være?

Har du fått noen råd av trener hvordan du kan forbedre deg?

Vet du om noen som har sluttet med dans på grunn av høyt press?

Har du hatt skader i forbindelse med trening? Hvorfor og hvordan var det?

Venner

Hvordan vil du beskrive vennene dine? Hva slags type stil har de?

I hvilket miljø har du flest venner?

Hva snakker dere om i vennegjengen?

Føler du press blant vennene dine om å se bra ut? Hvordan?

Kan du beskrive hvordan en populær person på skolen eller i vennegjengen ser ut?

Hva er det beste kompliment du kan få høre?

Hva er det ”kipeste” du kan få høre?

Kosthold / slanking

Hvordan blir det med matspising i løpet av dagen?

Hender det ofte at du ikke får tid til å spise? Er det vanlig?

Tenker du på hva du spiser?

Spiser du søtsaker på ukedagene / helgen?

Får du ofte dårlig samvittighet for å spise usunn mat?

Er det noen spesielle forventninger til hva som er ”rett type mat” i dansemiljøet?

På hvilken måte snakker jenter om slanking i vennemiljøet/ dansemiljøet?

Kjenner du noen som slanker seg?

Hva tror du er grunnen til at de slanker seg?

Ser du sammenheng mellom danserens vekt og hvilke danseroller hun får tildelt i forestillinger? / Er det noen sammenheng mellom danserens vekt og gode utmerkelser i konkurranser?

Klær og sminke

Hvor viktig er det å ha moteriktige klær?

Kan du gå på skolen uten sminke?

Hva er passe sminke?

Hva tenker du om de jentene som ikke bruker sminke?

Er det noen stiler som er mer populære enn andre? Hvilke?

Hvilken klesstil er det på trening/konkurranser?

Kropp og utseende

Kan du beskrive idealkroppen til en danser?

Likner kroppen til en danser på modeller som fremstilles i jenteblander?

Hvordan vil du beskrive deg selv? Kropp? Hår? Ansikt? Høyde?

Hva gir deg dårlig selvtillit?

Hva gir deg god selvtillit?

Tror du at du blir påvirket av kroppsidealene, på hvilken måte?

Vedlegg 2: Forespørsel om å delta i intervju

Mitt navn er Elisabeth Henriksen og jeg studerer sosiologi ved Universitet i Oslo. For tiden skriver jeg en masteroppgave og er interessert å komme i kontakt med jenter i 16-18 års alderen som driver aktivt med dans.

Tema for oppgaven er hvordan det er å være ung jente i et danse miljø. Spørsmålene vil blant annet dreie seg om hvilke meninger jenter har om trening, klesstiler, kropp og sminke.

Intervjuet vil vare omtrent en time, og vi kan sammen avtale tid og sted som passer best.

Det er frivillig å være med og du trenger ikke svare på spørsmål du ikke ønsker. Jeg vil benytte båndopptaker og opptaket vil bli slettet i etterkant, innen utgangen av 2006. Opplysningene om deg vil bli anonymisert slik at ingen enkeltpersoner vil kjenne deg igjen i den ferdige oppgaven.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Dersom du har lyst til å være med på intervjuet er det fint om du kan skrive under på samtykkeerklæringen og sende den til meg. Hvis du ikke ønsker å delta, setter jeg pris på at du ringer eller sender sms.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på telefon: []. Du kan også kontakte min veileder som heter Tove Thagaard, ved institutt for sosiologi og samfunnsgeografi på telefon[]

Med vennlig hilsen

Elisabeth Henriksen

[.....]

Samtykkeerklæring:

Jeg har lest informasjonen om studien og ønsker å delta på intervju.

Signatur..... Telefonnummer